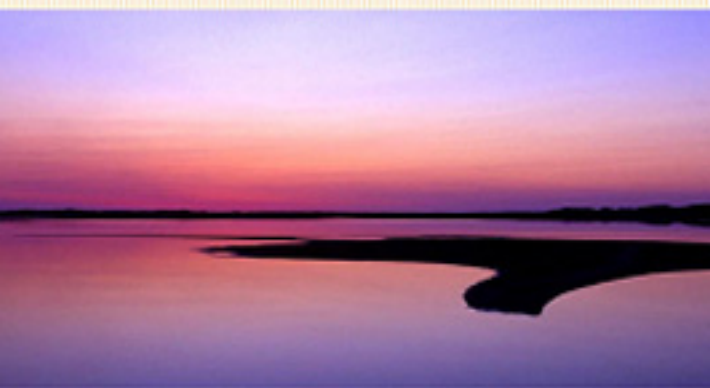

Cengiz
Aytmatov

Deniz Kıyısında
Koşan Ala Köpek

Cengiz Aytmatov _ Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek

Yüz Yüze/ 31 Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek / 91

Takdim

Cengiz Aytmatov: Çok yönlü bir kişilik,
özgün bir yazar.

1928 yılında Kırgızistan'da doğmuştur.

Aytmatov, en geniş anlamda Türk kültürünün dünyada yeni ve güçlü bir atılım yapabilmesini sağlayacak önemli bir değerdir. Buna karşılık Türk kültürü ve Türkiye, Ayt-matov'un birikiminden yeterince yararlanamamaktadır.

Elips Kitap olarak, Türkiye ve Türk kültürünün bu eşsiz hazinesini layıkıyla değerlendirebilmenin alt yapısını kurmayı amaçlıyoruz.

Aytmatov, çok yönlü bir kişiliktir. Her şeyden önce iyi bir edebiyatçıdır, saygın bir entelektüeldir, Rusya ve Orta Asya'da devlet başkanlarıyla dostlukları olan etkin bir siyasi güçtür. Özgün bir yazardır. Herhangi bir ekol veya akıma mensup değildir. Kendi tarzını oluşturmuştur.

Düzenlenmesine öncülük ettiği Issık Göl Forumu, dünya çapında önemli entelektüelleri bir araya getiren, çevre kirliliği başta olmak üzere insanlığın ortak sorunlarına dikkat çeken bir etkinlik olmuştur.

Bu forum, Sovyetler Birliği'nin dış dünya ile ilk ve en önemli entelektüel ilişkisi özelliğini taşıması bakımından tarihi bir öneme sahiptir.

Aytmatov'un, ana teması, aşk, sevgi, hüznün gibi insana ait özellikler olan eserleri, lirik, mitolojik ve kozmik öğelerle bezenmiştir.

Sadece soyut aşkı anlatmakla kalmamış, onun gerisindeki sosyal, kültürel ve psikolojik etkenleri de eserlerine yansıtmıştır.

Eserlerindeki psikolojik ve sosyal çağrışımlar ile soyutlamalar, temel aldığı yerel unsurları evrensel boyuta taşıyabilmesini sağlamıştır.

Hikaye ve romanlarında ele aldığı konuları işlerken, canlı cansız, gerçek hayal her şeye bir ruh katması en önemli özelliklerinden biridir.

Rusça orijinallerinden tercüme edilerek dünyada tanınıp sevilmesine rağmen, eserlerindeki konular genellikle Türk kültürüne ilişkin unsurlar eşliğinde işlenmektedir.

Yazdığı eserlerin bir diğer temel unsuru da, bireysel ve kültürel özgürlüktür. Sovyetler Birliği döneminde dahi bu temaları cesurca işlemekten çekinmemiştir.

Aytmatov, arkasında yeterli tanıtım ve lobi faaliyeti olmamasına karşın, giderek daha yaygın şekilde dünyanın en önemli edebiyatçısı olarak kabul edilmektedir.

Yıldırım Sesli Manasçı

I

Bu koşucu, kovalayıcı köpekler, nedendir bilinmez, en çok yol hazırlığını severler. Bundan daha çok sevdikleri hiçbir şey yoktur. Atlılar avul (köy) kapılarında toplanmaya görsün, hemen koşup gelirler. O hay huy, o kargaşa içinde kafileye katılırlar. Sonra, istediğiniz kadar kovun, azarlayın, uzaklaştıramazsınız onları; iyice korkutsanız bile peşinizden gelmek için inat ederler. Tuhaf hayvanlar... Onları yalnız geniş alanlar, alabildiğine uzanan kırlar, ovalar ilgilendirir. Kalabalığı, kargaşayı, gürültüyü de çok severler. Herhalde bunun için "kovalayıcı köpekler" demişler onlara...

Eleman, kendi köpeği (Uçar'ın peşinden göl kıyısına kadar gelmişti. Şimdi orada, kurbanlık boğayı kesen ağabeyi Turman'a yardım ediyor, kadınlardan ve ihtiyar erkeklerden oluşan bir cenaze alayı da onları bekliyordu. Uçar, işte bu fırsattan yararlanıp ondan uzaklaşmış, kalabalığın arasına karışmıştı. Telaşlı, sabırsız, heyecanlıydı. Yeri koklaya koklaya çalılar arasında dolaşılıyor, göl kenarında deli gibi koşuyor, sonra kafilenin etrafında dört dönerek havlıyordu: Bir an önce yürüyüşe geçsindi insanlar.

Eleman durmadan uçar'ı çağırıyor, onu yanında tutmak istiyordu, ama boşuna. Ne de olsa bir köpekti o. Ava gidilmediğini; büyük bir üzüntü içinde olan bu insanların, Almaş'ın kardeşi olan ve henüz on yedi yaşında iken ansızın ölümü tadan bir genç kızın cenaze törenine katılmak için başka bir köye gittiklerini nereden bilecekti? Kısraklara ve öküzlere binmiş insanların arasında ya da çevrede, at koşuran çevik hareketli tek bir çığit (yiğit) bulunmadığını da fark edemiyordu.

O gün, Issık Göl Kırgızlan arasında eli silah tutan herkesin, en iyi atların, uzakta, dağların ardında olduklarını nereden bilecekti (Jçar? Eli silah tutanlar, yürüyerek üç günde varılan Talçuy vadisinde idiler ve orada yurtlarına saldıran Oyrat-Çungurları ile savaşıyorlardı. Savaş başlayalı beş gün olmuştu ve bu süre içinde hiçbir haber alamamışlardı onlardan.

Budala koca köpek! Bütün bir milletin kaderi, geleceği söz konusu iken ava çıkmayı kim düşünür?

İnsanların uğradığı felaketler, savaşlar, ayrılıklar, yas ya da üzüntüler köpeğin umurunda değildi doğrusu.

Onu yalnız av ilgilendiriyordu, insanlar atlarına binip, kendisi gibi hırsıyla ve hiç yorulmadan, tilkileri, tavşanları kovaladıkları zaman onlarla beraber olmalıydı. Ve işte bu olayı, bu işi paylaşırdı onlarla.

üçar'ı tutmak ne mümkün! Sabırsızlanıyor, havlayarak ileri atılıyor, sonra dönüp kafilenin çevresinde dolanıyor, ürüyerek ayaklarına sürtünüyordu. Ara sıra da durup yalvaran gözlerle bakıyordu onlara. Kafileyi bir an önce harekete geçirmek için her şeyi yapıyordu. O, rüzgar gibi uçarken, atlar dört nala peşinden gelmeli, biniciler atları mahmuzlamalı, üzençiler üzerinde durup naralar atmalı, o hızla giderken rüzgar kulaklarında uğuldmalı, ortalık iyice karışmalıydı.

Ama hayır, öyle olmuyordu! Bu suskun, bitkin ihtiyarlar onu fark etmiyorlardı bile. Bunlar, aşiret töresine uyararak, üzüntüden yıkılmış bir durumda olan Senirbay'ın gelini Almaş'ın başından ayrılmıyorlardı. Sonunda her şeye rağmen yola koyulmuşlardı, ama bu yalnız Senirbay ailesine yeni gelin gelen Almaş'ın hatırı için değildi. Şimdi

Talçuy'da savaştan Almaş'ın kocası Koyçuman'a, özellikle de baba Senirbay'a olan saygılarından dolayı gidiyorlardı. Senirbay ünlü bir yurt ustası, yani çadır-ev yapımcısı idi. Küçük Bozoy aşiretinin bir gururu, bir övüncü idi o.

Senirbay üç günden beri evinde kalp rahatsızlığından yatıyordu. Yatağa düşeli üç gün olmuştu ama bu hastalık, uzun süredir ara sıra yokluyordu onu. Yeni akrabaları, gelininin kız kardeşi olan on yedi yaşındaki Ülken'in, beklenmedik bir anda ve güpegündüz öldüğünü haber verdikleri zaman, cenaze törenine katılmak için hazırlıklara başladı. Örf ve âdetlere göre, hasta da olsa bu görevi yerine getirmeliydi. Senirbay kalkıp kürkünü giymiş, avluda eyerlenmiş olarak kendisini bekleyen atına binmek için evden çıkmıştı. Oğulları Turman ve Eleman da yanında idiler, binmesine yardım edeceklerdi. Ama, kapı önünde adımını atar atmaz ellerini kalbinin üzerine götürdü, acılar içinde sendeleyerek atın yelesini güçlükle tutabildi ve üzençiyeye ayağını koyamadı. Ayakları üzerinde duramı-yordu çünkü.

Karısı Kertolgo-Zayıp böyle durumlara daha önce de karşılaşmıştı. Hemen duruma el koydu. Şartlar gerektirince kararlılıkla hareket etmesini bilirdi. Çocukların da yardımıyla Senirbay'ı eve soktu, elbisesini çıkardı ve hiç vakit kaybetmeden yatağına yatırdı. Sonra da şöyle dedi kocasına:

"Beğ, akrabaların cenazesine gidemeyecek kadar hasta olduğun için Tanrı seni bağışlayacaktır. Bırak senin yerine ben gideyim. Senden sonra ailenin aksakalı* benim. Bozoy aşiretinin büyük anası ben olacağım. Aşiretimizi cenaze törenine ben götürsem, oğlunun kaynatası ve kaynanası seni suçlamazlar.

* Ak sakallı ihtiyar. Kabilenin, köyün ya da evin en yaşlısı, reisi.

"Hem sonra, Talçuy'da olup bitenlerden kimse bir haber alamazken seni suçlamayı kim düşünecek?

Oğullarımızın ne hâlde bulduklarına, yendiklerine ya da yenildiklerine dair hiçbir haber alamazken seni kim suçlayacak? Hiç haber alamıyoruz ve herkes merak içinde, kaygılar içinde.

"Her şeyden önce sen sağlığın için dua et, uzaklarda, o kanlı savaşta bulunan oğullarımızı düşün. Kendine iyi bak. Sen Bozoy aşireti için çok değerlisin. Benim için daha da değerlisin. Çocuklarımla atası olan sen, bu dünyada her şeyden daha değerlisin benim için. Bu üzücü görevi, bırak da senin yerine ben yapayım. Sen hiç kımıldamadan yat. Hepimiz gideceğiz, ama Eleman'ı seninle bırakacağım."

Böyle konuştu Kertolgo-Zayıp. Benzi iyice solmuş, alnından soğuk terler akan Senirbay, zayıf bir sesle cevap verdi:

"Haklısın, çocuklarımla anası. Ben gidemiyorsam sen git. Bütün Bozouları topla da git. Almaş, ailesinin yanına tek başına varmasın. Ta uzaktan ağıt okumaya başlayın. Ölü için ağladığınızı çevredeki herkes duysun. Savaşta olduğu için bulunamayan Koyçuman'ın ve hasta olduğum için katılamayan benim yokluğumuzu belli etmeyecek kadar yüksek sesle ağlayın. Herkes bilsin ki, savaş kapımızı çalmış olsa bile, biz insan olarak var oldukça, ölülerimizi gömmekten ve onlara ağlamaktan asla geri kalmayız."

Aşiretin ihtiyar erkekleri, kadınları ve çocukları yola koyuldular. Hepsinin içini aynı soru, aynı sıkıntı kemiriyordu. Oyrat-Çungurları ile yapılan savaş nasıl bitecekti?

O acılı anlarda, kendi kendilerine, yüksek sesle ya da içlerinden, aynı soruyu soruyorlardı:

"Ne oluyor? Talçuy vadisinde durum ne? Miçin hiçbir haber alamadık? Miçin kimse bir şey bilmiyor?"

Cenaze törenine aşiretin şerefi için, töreye uymak için gidiyorlardı. Ama yine de çok ciddi idiler ve en sıkıcı, en karanlık kaygılarla doluydu yürekleri.

Eleman, köpeği (Jçar'ı güçlükle yakaladı. Yakaladıktan sonra da bel kayışını çıkarıp hayvanın boynuna geçirmek zorunda kaldı. Ancak öyle engel olabilirdi cenaze alayı ile gitmesine. Köpek, bağlı olduğu hâlde alayın peşinden gitmeye, Eleman'ın elinden kurtulmaya çalışıyordu. Eleman onu bırakamazdı. Çünkü, öbür köyün köpekleri yabancı bir köpeği bölgelerine sokmaz, öldüresiye ısırırlardı.

Köpeği bağladığı kayışı sıkı sıkı tutan Eleman olduğu yerde durdu. Ne yapacağını, gidenlere ne söyleyeceğini bilemiyordu. Onlara "güle güle" diyemezdi ki. Öyle dururken, annesi, bindiği atın gemini çekti ve arkasına bakarak seslendi:

"Orada öyle dikilip durma, koş eve git. Babana iyi bak. Başından ayrılma. Duyuyor musun beni?"

Eleman "evet" anlamında başını salladı. Elbette söylenenleri yapacaktı. Annesine, onun ihtiyarlamış, kırışmaya başlamış yorgun yüzüne baktı. Hiç öyle görmemişti annesini. Tembihlerini dinlerken düşünüyor ve içinden konuşuyordu: Git, mademki kader böyle istiyor, git! Bizi merak etme. Ben büyüdüm artık. Her şeyi yaparım, gözümü de babamdan ayırmam. Yeter ki ağabeyim Koyçu-man, üzengilerine dimdik basarak dönsün, atının üzerine yatırılmış olarak dönmesin. Öbür çigitler de sağ dönsünler. Babamı ve beni merak etme sen. Emirlerin başım üzre, her şeyi yaparım.

Kertolgo-Zayıp bir an bile durup vakit kaybetmek istemiyordu ama en küçük oğlunun yolun ortasında kara köpeği ile yapayalnız kaldığını görünce yüreği parçalandı. Küçücük bir çocuktu o daha, ne yapabilirdi ki? Büyük oğlu Koyçuman hâlâ sağ mıydı? Yoksa Oyrat oklarıyla vurulup ölmüş müydü? Yarınları ne olacaktı bu çocukların? Bunların ve bütün halkın yarını ne olacaktı?

Bu korkunç düşüncelerini belli etmemek için yine seslendi:

"Haydi yavrum, avula koş, babanı ve seni Tanrıya emanet ediyorum."

Yavaş yavaş uzaklaşırken devam etti konuşmaya:

"Eve varır varmaz, baban için sana verdiğim otları kaynatmaya başla!"

"Olur, varır varmaz kaynatırım." dedi Eleman.

Ama annesi yapacağı işleri, ilacı nasıl hazırlayacağını, otları iyice nasıl haşlayacağını, nasıl süzeceğini, biraz soğuttuktan sonra, babasına, terletinceye kadar nasıl içi-receğini ayrıntılı olarak anlatıyordu. Terlemesi, böylece göğsüne uygulanmış bir buhar banyosu, onu rahatlatırdı.

"Duyuyor musun, anladın mı?" dedi yine endişe ile.

Söylediklerinin iyice anlaşıldığından emin olunca, kıyıda yavaş yavaş ilerleyen kabileye yetişmek için atını sürdü. Ama biraz ileride tekrar durdu ve atından indi:

"Eleman, buraya gel," dedi, "ben Gölden dilekte bulunacağım."

Böyle dedikten sonra göle yöneldi. Ağır ağır ve çok ciddi, suya iyice yaklaştı. Her fırtınada büyük dalgaların vurduğu ve yıkadığı kızıl kumların üzerinde yürüyordu.

Başını kar gibi beyaz ve kocaman bir türbanla sıkı sıkı sarmıştı; yalnız yüzü görünüyordu. Yüzünde beliren kırışıklara, türbandan taşan ağarmış saçlarına rağmen hâlâ güzeldi. Vücudu da hâlâ dinç, hatta güçlü ve çevikti. Eve gelin gelinceye kadar bütün ev işlerini o yapmış, dört kişiye -kocası ve üç oğluna- o bakmıştı. Ev işlerine onların da yardımcı olmasını isteyebilirdi.

Kumların üzerinde yürürken kendini toplamış, günlük düşünce ve sıkıntıları o an için bir yana bırakmıştı.

Şimdi, manevi duygular içinde göle doğru yürüyor, onun titreşen mavi yüzeyine bakıyordu. Sisli ve karlı tepeler görünüyordu karşı kıyının yükseklerinde, üzerlerinde de taç gibi duran hafif bulutlar...

Kalplerde duyulduğu gibi gözle bakınca da görülen bu geniş alanlar dünyası, içinde yaşadıkları ve bağımlı oldukları bu âlem, çok güçlü bir varlıktı, var olan her şeyin kaynağı, kökeniydi. Bir çeşit Tengri (Tanrı) ya da onun yeryüzündeki biçimiydi...

Kertolgo-Zayıp, aşınmış küçük deniz taşlarının üzerine gelince durdu. Dalgacıklar ayağına vuracak kadar yaklaşmıştı suya. Eleman orada ulaştı ona. Bir eliyle atın gemini, öbür eliyle köpeği bağladığı kayışı tutuyordu. Kertolgo-Zayıp diz çöktü, Eleman da aynı şeyi yaptı. Sonra, ne yüksek ne de alçak bir sesle yakarmaya başladı:

"Ey Issık Göl, yeryüzünün gökyüzüne bakan gözü! Sana sesleniyorum ey suları buz tutmayan göl! Ey kutsal ebedi Varlık! Kadere hükmeden Kök Tengri (Gök Tanrı) gözünü köpüklerine çevirdiği zaman, duamı O'na ulaştırasın diye, sana sesleniyorum! Ey Tengri, şu korkulu felaket günlerinde, düşmanımız Oyratlara karşı dayanma gücü ver bize. Bu atalar yurdunu, dağlarında verdikleriyle ya-

şayan, hayvanlarını orada otlatıp besleyen Kırgızları koru! Oyrat atları toprağımızı çiğnemesin, ocağımızı söndürmesin. Savaşta bizi zafere ulaştır! Orada, şu dağların ardındaki Taiçuy vadisinde neler oluyor? Me oldu? Hiç haber yok! Savaş alanından tek haberci gelmedi. Ufuklara baka baka gözlerimiz karardı, üzüntüden kalplerimiz yoruldu. Meler oluyor orada? Yarınımız ne olacak? Onları koru ey Tengri, savaşa gidenleri koru. Evlatlarımızı eyerlerinin üzerinde oturur görelim, onları bize develerin üzerine yatırılmış olarak gösterme! "Duamı kabul et ey Tengri, üç oğul anası olan benim dualarımı kabul et!..."

Eleman, kara köpeği Uçarla, uzun yeleli al kısrağın arasında diz çökmüştü. Onların kayışlarını bırakmadan koyu renkli gölün dalgalarına bakıyordu: Derin suların değişken yüzeyine, kıyıda omurga kemikleri gibi dolanan, yuvarlanan, yükselip alçalan dalgalara...

O saatlerde göl sakindi, sadece yüzeyde ayna gibi parlayan küçük kabartılar vardı.

Uzun bir kış geçirmişlerdi ve şimdi İssık Göl'ün ıssız, çıplak kıyıları bir an önce baharın gelmesini bekliyordu. Tu--gaylar henüz yapraklanmamıştı ve otlar da kuru-sarı idiler. Me tüten bacalar görünüyordu, ne dötrnala giden atlılar, ne göçebe katarları, ne de otlayan sürüler.

Yalnız, kışı gölde geçiren göçmen kuşlar suyun üzerinde gaglayarak uçuşuyorlardı. Bunlar baharın pek yakında geleceğini anlamış ve şimdi başka diyarlara göç hazırlığında idiler. Bazıları toplanmış, dağ eteklerine doğru kanat çırpmağa başlamışlardı bile. Baharın ilk günlerindeki berrak gökyüzü onların bağırlarıyla dolmuştu.

Beriden ve pek yakından, kulakları delen cıyak cıyak gaglamalarla, kırmızı bacaklı ve kül renkli bir kaz sürüsü geçiyordu. O kadar alçaktan ve o kadar hızlı uçuyorlardı ki, kanatlarına çarpan rüzgarın ıslığı duyuluyordu. Çocuk, göç eden daha başka sürüler de gördü. Ama bunların kaz mı, ördek mi, leylek mi yoksa uzun bacaklı telli turnalar mı olduğunu anlayamadı. Çok uzakta ve yükseklerdeydiler, sesleri de pek az duyuluyordu.

"Bunların acelesi var." dedi kendi kendine.

Annesi, coşku ve büyük bir içtenlikle duasını okumaya devam ediyor, kalbinden geçen her şeyi söylüyordu Gök Tann'ya. Ünlü yurt ustası kocası Senirbay'a sağlık vermesini de diliyordu Gök Tann'dan. Kocasının göğsündeki ağrılar gittikçe artıyor, onu korkutuyordu. Daha bugün atına binecek gücü bulamamıştı.

"Ey Tengri, çok şey bilen usta babamızı koru. Bu yörede onun usta elinden çıkmamış bir tek tüten baca, bir tek dam yoktur. Hayatı boyunca nice nice yurtlar yaptı o. Herkesin bir çatıya ihtiyacı vardır: Gençlerin de yaşlıların da, zenginlerin de yoksulların da, çobanların da kısrağın da..."

Gök Tann'dan daha birçok şey ve bu arada kendisine bir erkek torun vermesini de istedi.

Üzüntüsünü açmak, boşalmak ihtiyacını kim duymaz...

Bu sırada o mavi göl muazzam kayalar kaosunun ve kar yığınlarının arasından gökyüzünü inceliyor, suyun karanlık derinliklerini kucaklıyor ve canlı bir vücut gibi yumuşak, güzel ve yavaş hareketli dalgalarından oluşan kaslarını şişiriyordu. Amaçsız doğan ve ölen dalgaları bunlar. Sanki, gecenin karanlığı basınca patlak verecek bir fırtınayı karşılamak için, göl, bütün kuvvetini toplamakta, enerji biriktirmekteydi. Ama şimdilik yüzeyi dupduru, tertemizdi ve ilkbahar güneşiyle ıslık ıslık parlıyordu. Gökyüzünde ise kuşlar toplanmaya devam ediyorlardı. Dünyanın bir başka ucuna göç edeceklerdi.

Anne, coşku ve büyük bir istekle devam ediyordu yakarışına:

"Ak sütüm adına sana yalvarıyorum ey Tengri! Buraya senin yeryüzündeki gözün olan bu kutsal gölün kıyısına sana yakarmak için geldik: Ey kadere hükmeden Kök Tengri! En küçük oğlum Elemanı da getirdim, ondan başka çocuğum olmayacak artık. Çocuk doğurmayacağım. Mademki babasının mesleğiyle ilgileniyor, o sanatın yeteneğini, Senirbay'ın ustalığını ona da ver."

"Eğer yurtçu olamazsa, ağabeyi Koyçuman gibi bir Manasçı, Manas ozanı olmak istiyor. Bari ondan bunu esirgeme. Ona, ataların güzel konuşma, güzel anlatma yeteneğini ver. Bu yetenek onda köklü bir ağaç gibi gelişsin ve sonra o, bu yeteneği, bu geleneği çocuklarına, torunlarına aktarsın. Bu yetenek kuşaktan kuşağa ulaşsın. Kırgızlar Kırgız olalı beri var olan Manas'ı iyi öğrenmesi, unutmaması için ona güç ve cesaret ver."

"Ben üç çocuk anasıyım. Duamı kabul et ey Tengri. Bizimle birlikte, hiçbir zaman yanımızdan ayrılmayan ve konuşma bilmeyen hayvanlarımız için de dua ediyoruz. Oğlumun sağ yanında köpeğimiz Uçar var. Her türlü avı kaçırmadan yakalayan Uçar. Solunda, uzun yeleli al kısrağımız var, onu hiçbir zaman eşinden ayırmadım, eşsiz bırakmadım."

Annesi alçak sesle dua ediyordu ama, Eleman, sözlerinin gölün bütün yüzeyine, yakan, büyüleyen bir çağrı gibi yayıldığını duyar gibi oluyordu. Sonra bu sözler dağlara çarparak, üzüntü dolu yankılarla ta uzaklara gidiyordu: "Beni dinle Tengri, sesimi işit!..."

Annesi atına binip epeyce uzaklaşan kafiyle ulaştığı zaman, Eleman köpeğiyle birlikte bir süre daha kımıldama-

dan bekledi orada. O anda, annesinin o gün yaptığı duayı hayatı boyunca unutamayacağını bilemezdi. Onu her zaman gözyaşı dökerek hatırlayacağını, kendisine Manas anlatma yeteneği verdiği için Tengri'ye ve bunu Tengri'den istemiş olan annesine her zaman şükredeceğini de bilemezdi. Manas anlatma yeteneği gelişecek, gelişecek ve o, "Yıldırım Sesli Manasçı" olarak ün yapacaktı.

Elemanın o gün bilemediği şeylerden biri de, gençlik yıllarının Oyrat terörü altında ama kahramanca bir mücadele ile geçeceği, Kırgızların ondan Manas'ı dinlemek için gizlice dağların uzak kuytularına, boğazlarına gitmek zorunda kalacaklarıydı. Manas'ı anlatmaya başladığı zaman, her defasında Manasçı oğlunun saklandığı yeri söylemediği için işgalciler tarafından öldürülmüş olan annesini, göl başında dua ederken canlandıracaktı gözünde. Ve yine her defasında Manas'ı anlatmak onun için hem bir teselli olacak hem de o, milletin ölmezlik ruhunu simgeleyen, ululayan bu atalar mirası destanının görkemini, derinliğini, güzelliğini daha içten duyacak ve duyuracaktı. Kader ona, korkudan nefesi kesilenlere Manas'ı anlatmak, Manas'ı hatırlatmak görevi verecekti.

"Ey Kırgızlar, bizim en ulumuz, en değerlimiz olan Manas bakın ne büyük işler yapmış..."

Uzak çağlardan zamanımıza kadar, günler kum gibi aktı; sayısız geceler ve dönüşsüz tören alayları geçip gittiler; yıllar, yüzyıllar, kervanlar gibi uzak ufuklara gidip kayboldular. Sonra biz onların izlerini bulduk.

O çağlardan beri nice nice insanlar yaşadı bu dünyada! Kuşkusuz yeryüzündeki taşlar kadar, belki daha çok... Bunların arasında ünlüler vardı, silik olanlar uardı. İyiler vardı, kötüler vardı. Bazdan dağlar kadar güçlü idiler, bazıları da kaplan kadar cesur, kahraman... Her şeyi bilen bilgiler

22
vardı; üstün yeteneklerle donanmış sanat dâhileri vardı. Nice milletler nice zamanlardan beri yok olup gittiler ve onların adları kaldı.

Dün var olan bugün yoktur. Bu dünyada insanlar doğar ve ölür. Yalnız yıldızlar ölümsüzdür. En eski zamanlardan beri doğudan doğan güneş ölümsüzdür. Ve. hiç yerini değiştirmeyen kara yerküre ölümsüzdür. Ama dünyada, insan hafızası zamana meydan okur. İnsanın kendi hayatı, göz açıp kapayıncaya kadar geçen zaman kadar kısadır. Ölümsüz olan düşüncedir, fikirdir. Ve bu fikirler insandan insana geçer. Ölümsüz olan Manastır, çağdan çağa geçen Manasın sözleridir. ..

Uzak çağlardan zamanımıza kadar toprak nice nice yüz değiştirdi. Eskiden dağların bulunduğu yerlerde sarp sıradağlar oluştu. Yüce dağların bulunduğu yerler ıssız ovalara dönüştü. Derin derin uçurumları, toprak, hamur gibi yapışarak kapattı. Derelerin aktığı yerlerde yamaçlar, kıyıları birleşti. Aynı zamanda yeni yeni vadiler meydana geldi. Yağmurlar toprağın bağrında yeni yeni uçurumlar açtı. Dünya kurulalı beri mavi dalgaların koştuğu yerlerde, şimdi, ıssız-sessiz kum çölleri uzanıyor. Büyük büyük şehirler yıkıldı ve eski duvarların yerinde yeni duvarlar yükseldi...

O uzak çağlardan zamanımıza kadar, sözler sözleri, fikirler fikirleri doğurdu. Ve türküler başka türkülere karıştı. Olaylar ve bu olayların öyküsü bir destana dönüştü. Manası ve Kırgız aşiretlerini birleştiren, bu birliğin simgesi olan Manas'ın oğlu Semetey'in hikayeleri. Kırgızların sayısız düşmanlarıyla yaptıkları savaşlar, kahramanlıklar. bize işte böyle ulaştı..

Biz bu destana babalarımızın, bütün ecdadımızın seslerini verdik. Bu sesleri hep duyacağız: Çok eski zamanlarda buraları terk eden kuşların uçuşunu, nice zamandır artık toprağı dövmeyen toy-nakların sesini, savaşta ölen hatırların" naralarını, ölenler için yakılan ağıtlarımızı, zaferler için sevinç çığlıklarımızı duyacağız. Bu destan, yaşayanların övücü, hepimizin övücü için, geçmişi canlandıracak, gösterecektir...

Şimdi herkesin, bütün yaşayanların övücü için ünlü Manasın ve onun kahraman oğlu Semetey'in yaptıklarını anlatalım...

Çocuk, Tanrı'nın onu, Çungar boyunduruğu altında geçen o korkunç mücadele yıllarında, umut veren, milli kültürü yaşatan bir muştucu olarak seçtiğini de bilmiyordu. Düşmanın, onun başını getirene bin saf kan atı ödül vereceğini, bir hain çıkıp da onu düşmana teslim ettiği zaman gözlerinin oyulacağını, kavurucu Kazak bozkırına salıverileceğini ve dayanılmaz işkenceler altında yitip gideceğini de bilemezdi.

Ömrünün sonunda, kanını yitirip susuzlukta kıvrandığı anlarda, göl başında dua için diz çöken annesini hatırlayacaktı, uzun bir göçe hazırlanan kuşları da hatırlayacaktı.

Ve, o anıyı, o rüyayı bir gerçek gibi yaşarken "Anne!" diye bağırarak son nefesini verecekti.

Evet, onun kaderinde yazılıydı bütün bunlar: Şan, şeref, savaş ve korkunç ölümü!

Şimdilik o, Issık Göl kıyısında, annesinin dua ettiği yerdeydi ve köpeği uçar'ın kayışını sınıksız tutuyordu. Kayış bir saniye bırakacak olsa, köpek fırlayıp kaçarsa ve epeyce uzaklaşmış olan kafilenin peşine düşerdi. Sonra bir-
* Batur, bahadır, kahraman.

den sıyrıldı dalgınlıktan, kendine geldi, hasta babasını hatırladı ve vakit kaybetmeden yola koyuldu:

"Haydi Çıkar, gidiyoruz!" dedi sert bir şekilde. Göl kıyısını dolduran kayışların arasında avula doğru ilerledi, uzunca bir yol aldığı hâlde annesinin üzüntülü sesi ve kuşların bağrışmaları kulağından çıkmıyordu.

Ünlü yurt ustası Senirbay, o gecenin şafağında başka bir âleme uçtu. Son sözlerini, kısık bir sesle, dilini güçlükle oynatarak söyleyebilmişti. Çocuk, ocak ateşinin aydınlatığı odada, titreyerek, gözyaşlarını akıtarak babasının üzerine eğilmiş, onun hemen hemen donmuş dudaklarına bakıyordu. Ancak iki kelime duyabilmişti ama ne demek istediğini anlamıştı: "Tulçay'dan... bir..."

Sözün sonunu tahmin eden çocuk, önce dudaklarını ısırarak sessizce, sonra kendini tutamayıp hüngür hüngür ağladı.

"Hayır baba, hiçbir haber yok! Sana yalan söyleyemem. Ben burada yalnızım. Beni duyuyor musun?"

Korkuyorum! Ölme babacığım, ölme! Annem yakında gelecek, gecikmez, gelir..." Çocuğun sesi can vermekte olan babasının bilincine ulaşmış mıdır? Bunu kimse bilemez. Tam o anda ölmüştü. Gözleri açıldı ve kocamandı..

Her şey olup bittikten, ölümün gölgesi babasının yüzünü bir anda değiştirip korkunç bir hâle getirdikten sonra, dehşete kapılan çocuk koşarak yurttan çıktı. Kaçıyordu ve kendinde değildi. Bağırarak, hıçkırarak hıçkırarak koşuyordu. Korkudan, kuyruğunu arka ayaklarının arasına kısıtarak, uçarsa da koşuyordu peşinden. Fırtınanın gürültüsüyle aklı başına geldiği zaman göl kıyısına ulaşmıştı.

Orada, gökyüzünden gelen başka bir gürültü duyarak başını yukarı kaldırdı. Şafağın alaca karanlığında gökyü-

zünü kaplayan kuş sürülerini gördü. Duyulmamış, görülmemiş derecede çoktular. Bulut gibiydiler.

Gölün üzerinde büyük daireler çizerek dağları aşmak için yükseliyorlardı. Son bir turdan sonra, hep yukarılara akan bir nehir gibi, upuzun sıralandılar, Booms geçidinin öbür yakasına, Talçuy'a doğru uçtular. Çocuk onların uzun bir süre kalmak için uzak bir ülkeye göç ettiklerini anlamıştı. Talçuy vadisi de yolları üzerindeydi. Olanca gücüyle bağırdı onlara:

"Babamız öldü! Ağabeyim Koyçuman'a söyleyin... Babamız öldü! Öldü! Öldü!.."

Dağların üzerinden uçuşumuz uzun sürdü. Geçitte sert bir rüzgar, kayağan taştan daha kara olan bora bulutlarını üstümüze üfledi. Birkaç damla yağmurdan sonra kar tipisine tutulduk. Soğuk iliklerimize işledi, ıslanan kanatlarımız donmaya başladı, uçuşa devam etmek pek zordu, imkansızdı.

Yarım tur yaparak yol değiştirdik, öbür kuşlar da bizi izlediler. Bağıra çağıra gölün üzerinde dönmeye başladık ve orada döne döne ta yükseklere çıktık ve yine yola koyulduk. Ama bu defa dağların tepesinden ve bulutlardan uzaktı yolumuz.

Sabahleyin, güneş doğup ışınlarını üzerimize saldıği zaman, boğazı ve altımızda uzanan büyük Talçuy vadisini aşmıştık.

Ah o kutsal Talçuy! Ta büyük bozkırlara kadar uzanan bu vadi, boydan boya bol güneşle ısıldı. Otlar yeşil bir örtü gibi toprağı kaplamıştı. Ağaçların tomurcuklan, gebe kıvrakların memeleri kadar iriydi. Ortasından, gümüş pa-nltısıyla Çuy deresi kıvrım kıvrım akıyor ve bizim yolumuz

1

26

bu derenin yatağını takip ediyordu. Gökyüzünden, özlem dolu gaglamalarla vadiyi selamladık. Sonra yavaş yavaş dereye doğru alçaldık...

Biraz ileride, derenin aşağısında, geniş bir bataklığın sazları arasında ilk molayı verecektik. Orası bizim atalarımızın durağıdır, kervanımızın değişmez yoludur. Biraz dinlenecek, karnımızı doyuracak ve sonra yolumuza devam edecektik. Ama bu defa kader, geleneksel konağımız ve sığınağımız olan bu yere bizi konduamadı...

Kanatlarımızla, tüylerimizle oynaya oynaya o gizli barınağımıza yaklaşıyorduk ki, birden korkunç bir insan mezba-hasıyla karşılaştık. Binlerce ve binlerce atlıdan ve yayalardan oluşan muazzam bir kalabalık, bizim bataklığımızda savaşıyor, boğazlaşıyorlardı. Bu geniş alan onların çığlıkları, naraları, homurtuları, hırıltıları ve at kişnemeleriyle uğul uğuldu. Bu geniş arazide insanlar kanlı bir savaş yapıyor, birbirlerini öldürüyorlardı.

Kalabalık gruplar hâlinde birbirlerinin üzerine mızraklarla saldırıyor, birbirleriyle tokuşuyor, yere yuvarlanıyor ve sonra atların toynakları altında çiğneniyorlardı. Gruplar yayılıyor, bazıları kaçıyor, bazıları kovalıyordu. Bazıları da sazların arasında kılıçla, bıçakla vuruşuyor, birbirini boğazlıyor, öldürüyordu. İnsan ve at cesetleri sürünüyordu her yerde. Birçokları da dereye düşmüş, akıntıya kapılmışlardı. Üzerlerinden aşan sular pembe köpükler çıkarıyor, sonra pıhtılar meydana geliyordu. Atların ayakları suyu karıştırıyor ve o dere bir kan ırmağı oluyordu...

Bu manzara karşısında ürperdik, inişimizi yavaşlattık, du-raladık. Çıgıllıklarımız gökyüzünü kapladı, sıralarımız iyice dağıldı ve düzensiz şekilde, bulut gibi, havada dönmeye başladık. O korkunç manzara bizi dehşete düşürdü. Me yapacağımızı bilemeden ve şaşkın şaşkın, birbirlerini öldüren o zavallıların üzerinde uzun süre uçtuk. Sakinleşmemiz ve yeniden sıraya girmemiz uzun zaman aldı.

İşte bunun için konamadık. Kargışlanmış, lanetlenmiş o yerden işte bunun için uzaklaştık.

Bizi affedin göçmen kuşlar! Yaptıklarımız için bizi affedin! Yapacağlarımız için de affedin bizi. İnsanların niçin böyle yaratıldıklarını ben size anlatamam ve siz de anlayamazsınız. Yeryüzünde nice nice insanların niçin öldürüldüğünü, daha nicelerinin niçin öldürüleceğini anlayamazsınız...

Siz, saf, tertemiz gökyüzünde, yoluna devam eden kuşlar, Allah aşkına affedin bizi, affedin...

Savaştan sonra sıra, akbaların kendilerine ziyafet çekmelerine geldi. Kursaklarını çatlatıncaya kadar, kanatlarını oynatamaz hâle gelinceye kadar yediler, yediler.

Savaştan sonra çakalların ziyafetine de sıra geldi. Onlar da yerlerinden kımlıdayamayacak hâle gelinceye kadar tıkındılar.

Gidin kuşlar, gidin. Bu korkunç cehennemden olabildiği kadar uzaklara gidin!

(Çün kuşlar, kaçın kuşlar bu korkunç topraklardan!

Dünya kuruldu kurulu böyledir bu. Vakti gelince, ne daha evvel ne daha sonra, göçmen kuşlar uzun bir yolculuğa çıkar. Hiç şaşmadan, değiştirmeden yalnız kendilerinin bildikleri yollardan giderler. Ta karanlık zamanların karanlık gecelerinde açılan bu yollar, onları dünyanın öbür ucuna götürür, sonra yine geri getirir. Bora, fırtına demeden, yorulmak nedir bilmeden, gece gündüz kanat çırpırlar, uçmalarını uyku bile durdurmaz, uçarlar, uçarlar, uçarlar...

Zti

Onların hayatlarının aslı budur. Tabiatla her şey değişmez bir kural ve düzene göre yaratılmıştır.

Kuş dizileri kuzeye doğru uçarlar. Orada, büyük ırmakların kenarında, geleneksel yuvalarında yavrularını dünyaya getirirler.

Sonbaharda, uçmasını öğrenen ve hayatla mücadele edebilecek hâle gelen yavrularıyla, güneye dönerler. Geceler boyu, gündüzler boyu uçuyoruz. Bu ağırlıksız yükseklerde, uçsuz nehirler misali bu uzun ve yüksek yollarda, buz gibi bir rüzgar eser. Sınırsız evrende bu görünmez nehir akıp giden zamanın ta kendisidir.

Nereye gider? Nereye gider? Nereye?...

Kasılmış boyunlarımız birer oktur. Vücutumuz, yorulmak bilmeden çarpan kalbimizdir. Daha çok, pek çok kanat çırpacağız.

Hep yüksekere, daha... daha yüksekere uçuyoruz... O kadar yüksekere ki, altımızda dağlar yassılaşıp, kaybolurlar. Yeryüzünün hatları iyice silinir. Asya nerede? Avrupa nerede? Okyanuslar nerede? Ayağımızı basacağımız sağlam opraklar nerede? Bu sınırsız evrende, çölde yitik bir potuk (deve yavrusu) gibi yalnız bizim yerküremiz vardır. "Sallana sallana yürüyerek anasını arıyor gibidir. Ana deve nerede? Yerküremizin anası nerede? Nerede? Cevap yok.

Yalnız rüzgar, ıssız yüksekliklerin rüzgârı, türkü çığırır. Ve orada, yumruk kadar, sadece yumruk kadar bir dünya, sallanıp durur. Yavaş yavaş sallanır ve öksüz bir baş gibi, bir çocuk başı gibi, sarkık durur dünyamız. Sarkık durur, sarkık durur. Bunca "iyi" var mıdır bu dünyada, bunca "iyi"? Bunca kötüyü başışlar mı bu dünya, bunca kötüyü?

Hayır, başışlamaması gerek, başışlamamalı. Sizi temin ederim ey bulut gibi uçan yaratıklar, ey kaderin düşünce iyeleri, başışlanmaması gerek.

Ben kendi benzerlerimle yoluna devam eden bir kuşum sadece. Leyleklerle beraber uçarım, onlardan biriyim. Gündüzleri şehirlerin, tarlaların üzerinde, karanlık gecelerde ise yıldızlar arasında, hep onlarla uçarım. Ve düşüncelerim de benimle beraber yüzer.

İnsanlar ve ilahlar Yurdumuzu almasınlar, Kargaşaya salmasınlar diye, Ağır, üzgün kanadıyla Yavaş, süzgün kanadıyla Afsunlar, dualar okuyarak Uçuyor... uçuyorum.

Ey insanlar artık yeter! Acıyın, acıyın Leyleklerin gözyaşına, Aman vermez acılardan Söndürülmez yangınlardan Bağışlanmaz günahlardan Sizleri korusun diye Yalvarın, yalvarın Tanrı'nıza.

(Jçan kuşlar uzaklarda kayboluyor. Kanat çırpmaları görünmüyor artık. İşte, gökyüzünde bir nokta gibiler ve işte artık hiçbir şey görünmüyor.

Ama, ilkbahar, cıvıl cıvıl kuş sesleriyle yine geliyor.

N

<

N

Küçük istasyonun peronunda, ıslak yapraklar çevrintisi, buradaki tek lambanın huzmeleri arasından savrulup geçiyor. Kavaklar yaprak döküyor bu gece. Tüfek harbisi gibi ince ve dik gövdeleri rüzgarda yavaş yavaş sallanıyor. Yüksek uçlarının uğultusu uzak bir denizi düşündürüyor insana.

Kara Dağ boğazında gece karanlık... Boğazın kuytusuna gömülmüş küçük istasyonda ise daha da karanlık. Göz gözü görmüyor. Ara sıra bir trenin ışıkları ve gürültüsü delip sarsıyor karanlıkları. Ama tren, yoluna devam ediyor ve orası karanlık yalnızlığına gömülüyor yine.

Asker taşıyan katarlar batıya doğru gidiyorlar. İşte bir tanesi daha geçti. Tozlu, upuzun bir katar. Önce, yan açık kazandan kızıl bir parlıltı görüldü, sonra tamponlar birbirine çarptı ve vagonlar durdu. Hiç kimse ağzını açıp "Neredeyiz? Burası neresi?" demedi. Vagonlarda, yol yorgunu bitkin insanlar uyuyorlardı. Yalnız, iyice ısınmış olan dingiller hâlâ gıcırdamaktaydı.

İstasyon şefi, çizmeleriyle pat pat sesler çıkararak ve elindeki işaret fenerini sallayarak, trenin ön tarafına koştu. O, oraya vardığı anda, sondan ikinci vagonun önünde bir nöbetçi belirdi. Omzundaki tüfeğin süngüsü hafifçe parlıyordu. Nöbetçi, kulağı kirişte, kısa bir süre karanlığa dikkatle baktı. Her zamanki gibi şiddetli bir rüzgar esiyordu boğazdan. Alçak evlerden istasyona kadar uzanan yolun arkasındaki dereden, yine her zamanki gibi, taşkın suların şarılıtsı duyuluyordu.

Nöbetçi birden irkildi ve bir adım geri sıçradı: Yanağına titrete bir el dokunmuştu sanki. Ama, sadece bir ıslak yapraktı yüzüne çarpan. Yine vagonun içine baktı, yine bakışlarıyla peronu taradı, in cin yoktu, rüzgar ve karanlık vardı sadece.

Birkaç saniye sonra asker kaputlu biri trenden atladı ve bir gölge gibi kayarak ark boyundaki çalılıkların arasına sindi. O anda keskin bir düdük sesiyle yeniden sıçradı ama hemen sonra toprağa yapışır gibi yattı. Düdük sesi, trenin hareketi için verilen sinyalden başka bir şey değildi. Tren, acı gıcırtilarla uzun yoluna devam etti. Köprüden geçerken gecenin karanlığını bir kere daha sarstı. Sonra, lokomotif, veda uğultuları arasında bir tünele dalıp kayboldu.

Kayalıklarda yankılar dinince ve ağaçlarda gürültüden rahatsız olan kargalar da sakinleşip seslerini kesince, adam yattığı yerden doğruldu ve derin derin nefes almaya başladı. Uzun süre nefes almadan su altında kalmıştı sanki.

Tren uzaklaştıkça tekerlek sesleri de uzaklaşıyordu ve giderek hiç duyulmaz oldu.

Kavaklar da derin bir soluk aldı. Ama, dağdan, yüksek meralardan sonbahar kokuları geliyordu.

Kara Dağ boğazında gece karanlıktı...

Çocuğunu doğurduğu gündən beri Seyde'nin uykusu bir kuş uykusu kadar hafifti. Mum ışığında çocuğunun altını değiştirmiş, beşiğine yatırmış, emziriyordu. Süt dolu parlak memesini şefkatle yavrusunun ağzına dayamıştı.

Odanın öbür tarafında kaynanası uyuyordu. Yaşlı ve çok zayıftı kaynanası. Yorganının üzerine mantosunu da al-

mişti. Hasta bir koyun gibi hırıltılar çıkararak nefes alıyor ve öksürüyordu. Kalan bütün gücünü namaz kılıp dua okumak için kullanıyordu, uyurken bile "Ey ulu yaradan, sana sığındım, kaderimizi senin merhametine bırakıyorum..." diye mırıldanıyordu ihtiyar kadın. Şeyde işe giderken çocuğu ona bırakıyor, o da elinden geleni yapıyordu. Nefesi ıslık ıslık çıksa da, süt verme saati gelince yavruyu kucaklar, ta tarlaya kadar götürürdü. Bu onun için hiç de kolay bir iş değildi. Ama şikayet etmezdi. Biricik gelininin ilk çocuğuna bakmak için katlanmayacağı fedakarlık yoktu!

Gece yansı çoktan geçtiği hâlde Seyde'nin gözüne uyku girmiyordu o gece. Nasıl uyusun? Böylesine kötü günlerin geleceğini kim düşünür, kim tahmin edebilirdi? Daha önce hiç duymadıkları bazı kelimeler, deyimler dolaşıyordu ağızlarında: "Cermen", "faşist", "günlük emir" gibi. Ayıl-dan* her gün uğurlananlar oluyordu.

Erkekler, çıkmaları, çantaları ile ana yolda toplanır, açık arabalara doluşur ve veda anlamında "Haydi artık ağlamayın, yeter!" derlerdi. Arabalar hareket edince de tebeteylerini** sallayarak "Koş, kayır, koş"*** diye bağırdılar. Bir tümsekte duran, ağlamaktan bitkin hâlde gelen kadın ve çocuklar da, arabalar uzaklaşınca kadar gözlerini onlardan ayırmazlar, arabalar görünmez olunca sessizce dağılıp giderlerdi. Daha neler gelecekti başlarına? Askerler savaştan sağ salım dönebilecekler miydi?

Çoban kızı Şeyde geçen yaz bu aileye gelin geldiği zaman, evleri henüz tamamlanmamıştı. Kerpiç duvarların düzlenmesi, sıvası, damın killi toprakla örtülmesi işleri vardı daha. Ah o günler geri gelse! Evlerini bitirmiş ve

* Köy. Kırgızcada hem ayıl hem avıl şeklinde, diğer Türk lehçelerinde

(Kazak, Özbek, Tatar vb.) avıl şeklinde söylenir. ** Kalpak. *** Hoş, hayır, hoş. (Yani, hoş ve iyi hâlde kalın. Haşça kalın.)

Şeyde, mutluluğun ışınlarıyla ısınan sıcak yuvasına yerleşmişti. Ama kısa süren bir mutluluk olmuştu bu. Hâlâ görür gibiydi o günleri: Arktan ılık bir su akıyor ve onlar, kocasıyla birlikte, samanla toprağı karıştırıp kerpiç çamuru hâline getiriyorlardı.

Paçalarını, eteklerini kalçalarına kadar çekerek, ince saman karıştırdıkları balçığı şapırdada şapırdada çiğniyorlardı. Zahmetli bir işti. Seyde'nin yepyeni saten entarisi birkaç gün içinde rengini atmış, eskimişti. Ama hiç yorgunluk duymuyorlardı. Kocası öyle mutluydu ki o günlerde! İki bir karısının tombul, parlak omuzlarını yakalar, ona sarılır, çamura batmış bacağına tutmaya çalışırdı. Bu onun çok hoşlandığı bir oyun, bir eğlence idi. Şeyde onun kolları arasından sıyrılır, çamur kardıkları çukurun çevresinde gülererek koşardı. Kocası da koşup onu yakalayınca laf olsun diye çıkışırdı:

"Bırak beni, annen görecek, utanmıyor musun?" derdi. Sözde böyle çıkışırdı ama hemen kocasının arkasına geçer, diri memelerini onun sırtına dayar:

"Yeter diyorum sana, şu hâline bak, yüzün gözün çamur içinde, neye benziyorsun!..."

"Ya sen! Kendi hâline bir baksana!"

Şeyde beşmetini* bıraktığı ağaç gölgesine koşar, cebinden küçük bir yuvarlak ayna çıkararak yüzüne bakardı. Bunun için yorulmasının hiç önemi yoktu. Çamur içinde kalan yüzüne gözüne bakmaktan her defasında zevk alırdı. Çamur güzelliğini alıp götürmezdi ki. Yıkanınca hemen kavuşurdu güzelliğine. Mutlu mutlu gülümseyerek bakardı aynaya. Çamura bulanmış olmasının hiçbir önemi yoktu.

* Kırgız ve Kazak kadınlarının beş yollukla kumaştan yapılmış ceket biçimindeki üst giysisi. (Beşmant da denir.)

Akşam, ark suyunda yıkandıktan sonra kayısı ağaçlarının altında uzanıp yatar. Sürdüğü kolonyanın kokusu uzun zaman gitmezdi vücudundan, üzerinde mavi geceyi, dorukları yer yer göçüp tırtıllanmış dağların dünyaya donuk bir gözle bakışlarını görürdü. Derenin ötesinden, yonca tarlasından, çiçeklenmiş nanelerin taze kokusu gelirdi. Hemen yakınlarında, otların arasında, bir bildircinin ötüşü duyulurdu; işte o zaman, Şeyde, vücudundan ve çevresini kuşatan doğadan, duru, temiz bir güzelliğin çıkıp yayıldığını hissederdi.

Ve yine işte o zaman, Şeyde, kocasına iyice sokulur, kollarını onun boynuna dolardı. Ne hayaller kurardı! Evin yapımı bitince, içine eşyalar yerleştirildikten sonra, Seyde'nin anne ve babasını, akrabalarını davet edeceklerdi. Onlara verecekleri armağanları bile hazırlıyorlardı ve bu da ayrı mutluluk anlarıydı.

Ama o anlarda zaman büyük bir hızla akıp geçiyor, gecelerin ardından gündüzlerin, gündüzlerin ardından gecelerin gelip geçtiğini anlamıyorlardı bile.

Onlar damı balçıkla örttükleri zaman savaş patlak verdi, iç duvarların sıvasını henüz bitirmişlerdi ki köyün yiğitleri askere alındı.

Hiç unutamayacağı bir gündü o. Ayrılık acısı hâlâ dinme-mişti: Bütün avıl (köy) askere çağırılanlarla birlikte köyün çıkışına kadar yürüdüler. Şeyde, utandığı için, kocasını istediği gibi uğurlayamadı. Gencecik bir gelindi henüz. Utana sıkıla elini eline vermiş ve gözyaşlarını göstermemek için başını öne eğmişti. Ayrılıkları böyle oldu. Ama yiğitler bozkırda görünmez olunca, Şeyde, yaşlıların bakışlarından çekindiği için, sevgiyle kocasını kucaklamamış, kalbinin sesine uyamamış olmasına pek üzüldü. Belki onu son defa böyle kucaklamış olacaktı. Onu ku-caklamayışına pişman oluyor, yüreği bu acıyla yanıyordu. Hatta eğilip kulağına hamile olduğunu fısıldayacak

zamanı bile bulamamıştı. O günlerde hamile olduğunu henüz ve belli belirsiz hissetmeye başlamıştı. Ama artık vakit geçmişti ve geçen zaman geri gelmezdi. Ötede, ta bozkırın oradaki yolda, gidenlerin kaldırdığı toz inip yok olmuştu.

O andan beri günleri pek sıkıcıydı ve geçmek bilmiyordu. Dilediği hâlde yapamadığı her arzusu, yüreğine bir yara gibi oturdu. Her an yakan, acılar veren bir düğüm gibi yerleşti. Mum yanıp bitmişti. Şeyde, mışıl mışıl uyuyan yavrusunun ağzından memesini çekip alamadı. Çocuk uyanınca usul usul tekrar emmeye başladığını hissetmişti.

Bu sırada Seyde'nin düşünceleri, hayalleri çok uzaktaydı...

Ama birden doğruldu. Bir anda bütün duyuları uyanmıştı. Pencere camına vurulduğunu duymuştu çünkü. Kısa bir sessizlikten sonra cam yine vuruldu. Şeyde memesini yavrusunun ağzından aldı, omzundaki mantoyu çekti, önünü ilikleyerek yavaş adımlarla cama yaklaştı, alçak pencereden baktı. Dışarıda zifiri karanlıktan başka bir şey görünmüyordu.

Genç kadın ürperdi. Örgülü saçlarından sarkan boncuklar hafifçe şingirdadi. "Kim o?" dedi ürkek bir sesle.

"Benim, ben, Şeyde, aç kapıyı!" diye cevap verdi boğuk ve sabırsız bir ses.

"Sen kimsin?" dedi kadın tekrar. Sesi pek tanımamış, böyle derken şaşkın şaşkın beşiğe bakmıştı.

"Benim, ben! Açsana!"

Şeyde, pencereye eğilip bir daha baktı ve sonra boğuk bir çığlık atarak kapıya koştu. Titreyen eliyle mandalı çekti, kapıyı açtı ve kendini karşısındakinin kucağına attı.

"Kaynanamın oğlu! Kaynananın oğlu!"* diye mırıldandı. Sonra kendini tutamayıp, örf ve âdeti unutarak "İsmail!" dedi ve başladı ağlamaya. Ne büyük ve beklenmedik bir mutluluk idi bu! Kocası sağ salim dönmüştü! Gerçekten İsmail idi gelen. Kara tütün kokusu ile o idi! üstlüğünün kolunu kement gibi dolamıştı onun boynuna.

Ama, sesini mi yitirmişti? Yoksa sevinçten dili mi tutulmuştu? Kocası, yavaş yavaş nefes alarak sert hareketlerle ona dokunuyor, göğsünü, yüzünü okşuyordu.

"İçeri girelim." dedi telaşlı bir sesle ve sonra karısını kucaklayıp kaldırdı ve eşikten içeri girdi.

Şeyde ancak o zaman kendini topladı ve:

"Hay Allah!" dedi. "Ne kadar da aptalım! Ana soyunca! soyunca!** Oğlun geldi, oğlun!"

İsmail kolundan tutarak:

"Şşt!" dedi, "bekle biraz, kim var evde?"

"Biz varız yalnız, beşikteki oğlunla..."

"Dur biraz, bırak da nefes alayım!"

"Ama annen kızar sonra!"

"Dur, dedim, dur, bekle biraz!"

Şeyde, mutlu olaya hâlâ inanamıyor, deli gibi sarılıyordu kocasına. Karanlıkta birbirlerini göremiyorlardı ama görmelerine de gerek yoktu. Mantosunun altından onun yürek atışlarını duyuyordu. Evet, evet rüya görmüyordu,

* Kırgızlarda ve diğer Türk boylarında kadınlar kocalarına, saygı gereği, isimleriyle hitap etmezler. ** Müjde, "sevince"; sevinçli haber için istenen armağan. gerçektir. Kocasının çatlamış dudaklarını öpüyordu gerçekten.

"Bir şey anlamıyorum, ne zaman geldin? Temelli mi geldin?" diye sordu.

İsmail, karısının kollarını boynundan ayırarak fısıldadı: "İstasyondan geliyorum, bekle, şimdi dönerim."

Böyle dedi ve çıkıp ot ambarına doğru süzüldü. Biraz sonra elinde bir tüfekte çıktı oradan. Avlunun köşesindeki çalılıkları ayağı ile iyice aralayarak ve açarak, tüfeğini oraya sakladı.

"Ne yapıyorsun?" dedi Şeyde şaşırarak. "İçeri koysana tüfeğini!"

"Sakin ol Şeyde, sakın ol!"

"Ama niçin?"

"Haydi, sen şimdi oğlumu göster bana."

Şeyde, her gün akşamın alaca karanlığında, çiy* ve ko-ray** dolu uzak meradan, kurumuş çalı çırpı taşıyordu. Unutulmuş patikalardan yürüyüp bir vadiden ötekine geçiyor ve köye yaklaştığı zaman bir tümsekte duruyor, göğsünü sıkın ipi gevşeterek şelege indiriyor ve sırtını dayayarak rahat bir nefes alıyordu. Orada, bir süre her şeyi unutup gökyüzüne bakmak ne iyiydi!

Köyden, arabaların gürültüsü ve atlıların sesi geliyordu kulaklarına. Rüzgar, pek alışık olduğu çürümüş saman, yanık mısır ve tezek kokularını da getiriyordu.

* Saplarından hasır yapılan iri boylu, sert gödevli bir ot. ** Top gibi yuvarlak, sık dikenli bir çalı.

Ama bugün Şeyde dinlenmeye fırsat bulamadı. Vadinin ta aşağısından gelen lokomotifin keskin düdük sesiyle ir-kilmiş, ipleri sıkıp şelegei hemen sırtlamış, ağır yükün altında iki büklüm olarak hızlı adımlarla uzaklaşmıştı oradan.

Tren sesi ona İsmail'in kaçışını hatırlatmış ve yüreği sıkılmıştı.

Şimdi yolda, kendisini durduracak biri çıkıverir korkusuyla, bacakları titreyerek yürüyordu. "Mehtaplı gecele* bir an önce bitse..." diye düşündü. O zaman her gün odun toplamaya gitmez, İsmail'in saklandığı yere yemek götürmek zorunda kalmazdı...

"Ya biri benden şüphelenirse?" diye düşündü, "Kaç defa kadınlar odun topladığım yeri sordular, benimle gelmek istediler. Ama onları götüremem, çünkü İsmail orada saklanıyor!" Gündüzleri orada bir mağarada uyuyor ve ancak aysız gecelerde eve dönüyordu. O geldiği zaman pencereleri karartıyor, kapıyı mandallıyorlardı. Şeyde, ne olur ne olmaz, diye evde yüklüğün altında bir sığınak kazmış, üzerine odunlar atmış, odunların üzerini de kilimle örtmüştü.

Hayatları böyle geçiyordu. İhtiyar kaynana bir türlü alışa-mıyordu bu hayata: Biraz ağır işittiği için her sese kulak veriyor, irkiliyor, kızarmış ve sulu gözleriyle, acıyarak ve korkarak oğluna bakıyor, "Ah benim zavallı oğlum, zavallı yavrum..." diye iç çekiyordu.

Bazen İsmail avılda olanlar hakkında sorular sorardı. Ama aldığı cevaplar bir işine yaramaz, daha da mutsuz ederdi onu. Çok defa, omuzları çökmüş, suratı asık olarak köşesinde sessizce oturur, sabırsızca, kaynayan tencereye bakardı. Şafak sökmeden mağaraya gidip saklanması için bir an önce yemeliydi yemeğini. Şeyde ocak

başında bir yandan işini yaparken, bir yandan da düşünürdü. Ona hem acıyor hem de onu kaybedip, kucağında küçük bir çocukla ve ihtiyar kaynanasıyla yalnız kalmaktan korkuyordu. İsmail bambaşka bir insan olmuştu. Kaldığı mağarada güneş yüzü görmüyor, hava almıyordu. Yüzü korkunç bir görünüme bürünmüştü: Çökük yanaklarını sert kıllar kaplamıştı. Bazen ürkmüş bir at gibi hırçınlaşır, bazen de bakışları sertleşir, kara göz bebekleri parlar, öfke ve nefretle bakar, alt dudaklarını ısırırdı. Dudakları sapsarı olurdu ısırılmaktan. Böyle anlarda korkunç görünürdü. Kucağında yavrusu olduğunu bile unuturdu sanki.

Oysa geçen yaz, ne kadar başka idi, ne kadar farklı bir insandı. Yüzü güneşten yanmış elleri, kolları leylek bacağı gibi boğum boğum incelmış olsa da, yorulmak nedir bilmeden çalışırdı.

O zaman evlerini yapıyorlardı. Hayatlarında her şey sade, açık, kaygısız idi. Onları rahatsız eden, endişe veren hiçbir şey yoktu. Hayatta olmak ve çalışmak yetiyordu onlara. "Evi bitirdikten sonra etrafını bir çitle çeviririz, böylece meraklı bakışlardan sakınırız." diyordu. Böyle derken avluya, bir ev sahibi olmanın kıvancıyla bakıyordu.

Ama şimdi o bir kaçaktı. Kendi evine, ancak karanlık basınca ve bir yabancı gibi, gizlice giriyordu. Gelir gelmez de bir an önce gitmek için telaşlanırdı.

Şeyde bütün bunları görmezlikten gelmeye çalışırdı. Kocasının onları görmek için geldiği ender gecelerde, oğlunu kucağına alıp karşısında oturunca, bir saatliğine olsun her şeyi unutup sükunet bulmak isterdi...

Tahtada hamur açarken "Bir erkek ne yaptığını, ne yapacağını bilir." derdi kendini avutmak için. "Herkes kendi hayatını yaşar, bu savaştan ancak kendini koruyanlar sağ

çıkır, ona akıl verecek değilim ya. O, düşündüğü gibi, söylediği gibi hareket etmelidir. Her şeyi benden daha iyi bilir o... Kendi elimle mi yakalatacağım onu? Asla! Me diyor her zaman: Ne olursa olsun, kendi ayağımla ölüme gidemem, yaşanacak bir günlük ömrüm kalmışsa, onu evimde, istediğim gibi yaşayarak geçiririm. Dünyanın öbür ucunda ne işim var benim? Bana ne? O uzak ülkeleri atalarım rüyalarında bile görmediler! Başkaları istediklerini yapsınlar; ama ben buna hiç gerek duymuyorum, hiç istemiyorum... Hem orada olsam ne değişir? Düşmanı tek başıma yenemem ya! Bensiz de yapabilirler yapacaklarını!..."

"Doğru söylüyor." derdi kendi kendine. "O tek başına her şeyi değiştiremez ya. Askerden kaçmış... Ne olmuş kaçmışsa? Kimseye bir kötülük etmedi ya. Elbette hayatını koruyacak. Ölmesi mi gerekirdi yani? Allah kısmet ederse, kışı geçirdikten sonra, yaz başında, dağlar geçit verince Çatkal'a* gideriz. Oradaki akrabalarının yanına. Orada kimse komşusundan şüphe etmez, kötü gözle bakmazmış. Böyle diyor İsmail. Hiç kontrol yokmuş. Gerekirse daha uzaklara da gideriz. Nereye olursa giderim onunla... Tek yanımda olsun!... Mesele kışı geçirmekte. Mısır epey azaldı, bahara kadar ya yeter, ya yetmez! Ama avılda herkesin durumu aynı. İnsanlar eskisi gibi yaşamıyor artık. Ekmeği herkese karne ile veriyorlar. Allah vere de sıcak günlere ulaşsak, yoksa işimiz çok zor!"

Birkaç günden beri sabahları, ark boylarında pelinlerin üzerini kırağı kaplıyordu. Yarı donmuş taneleri dökülüyor, halı gibi örtüyordu toprağı. Kar bile atıştırıyordu ara sıra. Koyunların tüyleri ıslanıyor, gübrelerinden buhar çıkıyor, saksağanlar da hiç çekinmeden, utanmadan onların

* Kırgızistan'ın ortasında, ulaşılması güç, dağlık, تنها bir bölge.

yünsüz, tüysüz yerlerine baka baka peşlerinden geliyorlardı...

Sisli, kasvetli havalar kara kışın iyice yaklaştığını belli etmekteydi. Savaşa gelince, hiç de bitecek gibi görünmüyordu. Gittikçe daha fazla insan gidiyordu cepheye. Şimdi sıra en küçüklere, on sekiz yaşını bile doldurmamış, bıyığı bile terlememiş gençlere gelmişti.

Askere çağırılanlar nişanlılarıyla ya da gencecik eşleriyle bir kımızhanede toplanıyorlardı. Kımızhane ya da boza-hanenin önünde ve arabaların etrafında onlara bakan ihtiyarlar, bastonlarının ucuyla yere vurarak, acı acı mırıldanıyorlardı:

"Zamanın bu kadar çabuk geçmesi korkunç bir şey, daha düne kadar sümüğü akarak yalın ayak dolaşan çocuklar, askerlik çağına gelmişler bile! Hayatın zevkini ta-damadan savaşa gidecekler! Ey kahrolası Cermen, ne zaman bırakacaksın yakamızı?!"

Kapı durmadan açılıp kapanıyor, içeriden sarhoş sesleri duyuluyordu. Yürek parçalıyordu bunların söylediği türküler. Bu türkülerde hem üzüntü vardı hem kararlılık, hem cesaret vardı hem karamsarlık. İhtiyar kadınlar da mırıldanıyordu gözyaşlarını silerek: "Ah zavallı çocuklar, ah! Sizin bu seslerinizi bir daha ne zaman duyacağız?"

O gün, Şeyde de orada, gençlerle beraberdi. Sevgili kayını Cumabay sabahleyin neşe içinde gelmiş ve onu çağırmişti:

"Çene (yenge) sen de gel, boza ısmarladık, küçük bir veda eğlencesi olacak, gel!" demişti.

Şeyde delikanlıyı kırmak istememişti ama gelmemek için mazeret bildirmekten de geri kalmamıştı.

"Bozahaneye gelmesem olmaz mı, pek zamanım yok, ben sizi uğurlamak için yola çıkarım..."

"Zamanım yok da ne demek? Bu benim vedom, senin kaynının olan ben gidiyorum! Hayır, geleceksin! İsmail'in yerine sen gelmiş olursun. Belki o şu anda savaşa, ateş altındadır. Cephede onunla karşılaşsam, karısının beni uğurlamaya geldiğini söylerim. Senden söz ederim ona. Öbür çocukların aileleri hep geliyor. Benim de hakkım yok mu? Ben onlardan daha mı aşağıyım?"

Me diyeceğini bilemeyen Şeyde üzülerek başını öne eğdi. Cumabay da bunu anlamıştı:

"Bak, seni utandırdım." dedi. "Haydi gel!"

Şeyde'nin, gençlerin veda eğlencesine katılması işte böyle olmuştu.

Bir köşede, başörtüsü ile yüzünü kapatarak oturuyor, gözlerini kaldırmaya, bir kelime olsun konuşmaya cesaret edemiyordu. Sanki bir suçlu idi.

İnsan birini seviyorsa, bu sevginin gerçek boyutu ancak ayrılık sırasında anlaşılır. Şeyde, yarın ölümle burun buruna gelecek bu çocukların şakalaşıp eğlenmelerine, şarkı söylemelerine bakarken, onlara, her zamankinden çok daha fazla bir şefkat duyuyordu. Çocuklar böyle bir anda kendilerini, geleceklerini düşünmüyor, sadece köyde kalanlara sağlık, esenlik diliyorlardı. Yalnız bunun için bile onlara daha büyük bir şey yapmak, daha büyük şefkat göstermek gerekirdi.

İçkiden yanakları kızarmış, duygulanmış olan Cumabay, oturduğu kilimin üzerinde ayağa kalktı. Çıkık kemikli, biraz hantal, henüz çocuk sayılacak bir gençti. Şimdi yır söylemek sırası onundu.

46

Cumabay'ın ağabeyi yırcı (ozan) Mırzakul, bir kolunu kaybetmiş olarak cepheden yeni gelmişti. Şimdi köy meclisi başkanıydı. Onun yırları küçük çocukların bile dilinden düşmezdi. Ve bu yırları dinlemek, insanın yüreğini sızla-tırdı.

Cumabay, ağabeyinin çok sevilen yırlarından birini, özlem dolu bir ezgiyle söylemeye başladı:

Eyyyy-yU*

Kanatlı bir lokomotif

Çekiyor yüzlerce vagonu,

Sevgili avılımı terk ediyorum..

Elveda ey dostlarım, anam babam elveda!

Son hızla uçuyor lokomotif Ardında yüzlerce vagon, Ben avılımı terk ediyorum, Sevgili kızlar, yengeler, elveda!

"Bav! bav!** Yolunuz açık olsun! Zaferle dönün!" sesleri yükseldi her yandan.

Cumabay, göz açıp kapayıncaya kadar bir zamanda değişivermiş, ciddileşmiş, olgunlaşmıştı. Pencereden, çok sevdiği dağlara gururla bakarak devam etti:

Senden gözümüzü ayırmadan ey Ala Dağ

Batiya gidiyoruz, batıya.

Dorukların karlı ve mor...

Gözlerimiz hep onlarda, hep onlarda...

Yır söylerken, "Hey hey!" anlamında, başlama, uyarma seslenişidir. Aslında "bağ" demektir. Fakat çocuklar için "Çok yaşa, ömrün uzun olsun, neşeli geçsin!" anlamında bir ünlem olarak kullanılır.

47

"Bav yiğit, bav! Bizim Ala Dağ'dan daha güzeli yoktur!"

Sonra yiğitler, kızlar, genç kadınlar hepsi birden şarkı söylediler.

O sırada kendi hayallerine dalan Şeyde her şeyi unutmuştu: Tünelin ötesinde, engin Kazak bozkırında, bir trenin kayıp gittiğini hayal ediyordu. Vagon kapılarına yığılan yiğitler de, ufukta bir kervan gibi sıralanan Ala Dağ'ın mor doruklarına bakarak el sallıyorlardı. Dağlar gittikçe uzaklaşıyor, sisler arasında kayboluyordu. O da trenin ardından koşuyordu şimdi. Sonra, bozkırın ortasında yapayalnız kalıyor, yorgun argın bir telgraf direğine yaslanıyordu. Orada temir-komuzun (demir-kopuz) tellerinden bir türkü geliyordu kulağına. Bu herhalde "Dişi devenin yakarışı" adlı türkü idi.

Bu türkü ile sarsılan Şeyde, yavaşça başını kaldırdı. Yiğitler gitmeye hazırdılar. Sarhoş olmuşlardı. Bazıları gülüyor, bazıları ağlıyordu. Ama hepsi kararlılık içindeydi. Birbirlerine zafer temenni ediyor, kardeşçe sarılıp öpüşüyorlardı.

Şeyde onlara bakarken içinde bir ana sevgisi uyandı, aynı zamanda bir hüzün ve gurur... Ah onlara yardım edebilse!

Yerinden kalkıp seslenmek istiyordu onlara:

"Durun yiğitler, durun! En güçlü çağınızda gidiyor, doğup büyüdüğünüz köyü terk ediyorsunuz... İstedığınız sadece yaşamak, bırakın sizin yerinize ben öleyim!"

Tam bu sırada İsmail'e talkan* götürmesi gerektiğini hatırladı, İsmail onu bekliyordu. Başını yine yere eğdi.

Düşünceleri bu defa onu evine götürdü: "Daha buğday

I

Kavut. Kavrulmuş ve iri öğütülmüş tahıl.

öğütmedim, çocuğu da emzirmedi! Saati unuttum gitti!"

Yiğitler sokağa çıktılar. Arabaların yanında bekleyen kalabalık da onlara doğru yürüdü. Titrek sesli zayıf bir ihtiyar atının üzerinden "Hayır dua edelim!" diye bağırıyordu. Bu, at bakıcısı Barpı idi. Atını durdurdu, titrek ve nasırlı ellerini açarak duayı başlattı:

"Aamin... Atalarımızın ruhları size yardım etsin, zaferle dönün!"

Sonra, kırbacını şaklatarak atını tırıs geçirdi. Başını iyice eğmiş, iki büklüm olmuştu: Bir erkek ağladığını belli etmemeli, gözyaşlarını göstermemeliydi...

Arabalar büyük bir gürültü arasında dağ yolunu tuttu ve az sonra da gözden kayboldu. Buz tutmuş yolda tekerleklerin takırtısı ve yiğitlerin şarkısı bir süre daha duyuldu:

Ben aulımı terk ediyorum Sevgili kızlar, yengeler elveda!

Şimdi kadınlar hıçkırığa hıçkırığa ağlıyordu: Hayatlarının körpe çağında giden bu yiğitlerin kaçı geri gelebilecek, kaçı uzak ve yabancı bir diyarda vurulup ölecekti!

İnsanlar bir tümseğin üzerinde toplanmıştı ve şimdi de keder dolu bir sessizlik içindeydiler. Şeyde onların yüzündeki yıkılmışlığı görünce kendi kendine: "Kocam bir asker kaçağı diye kendimi yiyip bitirerek Allah'ın gazabını üzerime çekecek değilim! Önemli olan hayatta kalmasıdır, sağ-esen olmasıdır!"

Avılda sessizlik geri gelince, mantosunun içine talkan ve ekmek torbasını sakladı, nacak ve ipini aldı, kimselere görünmemek için arka yollardan geçerek fundalıkların yolunu tuttu.

Ovalar ve ıssız vadiler sisler içindeydi. Sıkıntılı bir sessizlik vardı. Kargalar da seslerini kesmişlerdi sanki. Yalnız hafif, serin bir yel esiyor, dikenli çiyleri sallıyordu. Çiylerin rüzgarda sallanan sapları yılan ısılığı gibi ses çıkarıyordu. Şeyde, etrafa kuşku gözlerle bakarak adımlarını hızlandırdı. Bir an önce, ona en yakın ve onun için en değerli insana kavuşmak istiyordu.

Sonbahardan beri postacı Kurman*, yolun ucundaki iki eve, Seyde'nin ve komşusu Totoy'un evine, hiç uğramı-yordu. O evlerin önünden geçerken, acele ulaştırması gereken şeyler varmış gibi atını kamçılar,

hızlanırdı. Ama Totoy yine de karşılardı onu. Artık mektup alma umudu kalmamıştı ama yine de, tarladan topladığı artık başakları dövdüğü dibeği bırakır, zayıf kollarını sallaya sallaya postacının ardından bağırdı: "Hey poçotu-ake (postacı akay) bize mektup yok mu?" derdi umutsuz bir sesle.

Bütün gün bahçe duvarının arkasında oynayan üç küçük çocuk, annelerinin postacıyla konuştuğunu duyar duymaz koşup gelirlerdi ve "Mektup! Mektup! Babamdan mektup var!" diye bağışırlardı.

İhtiyar Kurman onlara ne cevap vereceğini bilemezken, çocuklar atın etrafında dolaşır, üzengiye asılıp yalvarırlardı: "Hani mektup?" "Bana ver!"

"Hayır bana ver Kurmake (Kurman-ake)!" "Hay baş belaları hay! Mektup yok ki! Ne şeytan şeyler bunlar! İnsan bütün avılı birbirine katmadan mektup olup olmadığını sorar önce!"

Kırgız lehçesinde "b" ve "p" sesleri çok defa "m" ile verilir. Kurman: kurban; tamam: taban; temir komuz: demir kopuz gibi.

Çocuklar burunlarını çeke çeke bekler, postacının heybesine bakar ve onu bırakmazlardı. Kurman bu çıplak ayaklı çocuklara çok acır ve üzülürdü. Ne diyebilirdi onlara?

"Mektuplarınızı sakladığımı mı sanıyorsunuz çocuklar?" diye elini ceplerine sokar, sonra çıkarıp boş avuçlarını gösterirdi: "Bakin yok işte. Elimde olsa, sizin bu acı bakışlarınızı görmektense, onu günde üç mektup yazmaya mecbur ederdim... Bugün yok ama gelecek sefer getireceğim. Allah kısmet ederse pazar günü (pazar kurulduğu gün) gelecek mektup. Rüyamda gördüm bunu. Haydi şimdi gidin, Seyde'ye de söyleyin pazara ona da bir mektup getireceğim..."

Bundan sonra ihtiyar postacı başını sallar, iyice eskimiş tebeteyini (kalpağını) alnına indirir, yoluna devam ederdi.

Bu sırada at başka bir avluya, artık hiç mektup gelmeyecek olan bir avluya yönelirdi. Kurman kızıp dizgini çeker, hayvan sendelerdi. Öfkeyle hayvanın ensesine kırbacını indirirken de söylenirdi:

"Lanet hayvan, senin ayak seslerinden bıktım artık, hiç duymak istemiyorum, hep kötü haber getiriyorsun... Oraya mektup gelse, seni dötrnala koşturup götürmez miyim ben!"

Şeyde fundalıktan çalı getirirken her defasında Totoy'un küçük oğlu Asantay'la karşılaşır. Yedi sekiz yaşlarında bir çocuktu Asantay. Üzerinde babasının ceketinden bozma, kollan yırtık bir sözde ceket vardı. Masum, dalgın bakışlı, hep gülümseyen ve gülümserken pek de kusursuz olmayan ön dişlerini gösterirdi. Kadınlar daha çok onu severlerdi. Erkekler ise ona hiç benzemeyen, inatçı, afacan ağabeyini.

Asantay Seyde'ye sokulur, çekingen bir tavırla "Şeyde yenge, İsmail'den mektup yok, bize de gelmedi, ama Kurman-ake pazara bir tane getirecekmiş, düşünde görmüş bunu." derdi. Böyle derken sıksa omuzlarından çuval gibi sarkan ceketini toplamaya çalışırdı.

Çocuk, başına iyice çektiği tavşan derisi şapkasının altından, umut veren, hatta olmaz şeyleri bile vaat eden bakışlarla Seyde'yi süzerdi. Onun bu masum sözlerini duymanın Seyde'ye ne kadar acı geldiğini ne bilsin! Durup dinlenmeden ta uzaklardan getirdiği şelek, artık taş gibi ağırlaşmış olurdu sırtında. Avluya varmaya birkaç metre kalırdı ama yine de düşmemek için bahçe duvarına dayanmak zorunda kalırdı. Sırtından yükü attıktan sonra da bir süre kolları sarkmış olarak öylece durur, yüzüne yapışan saçlarını düzeltmeye yetecek gücü bile kalmazdı.

"Allahım, kısacık bir mektup alsalar bari!" diye geçirirdi aklından. Komşusu bir mektup alırsa kendisinin de rahatlayacağını düşünürdü. Bazrgeceler Asantay'ın sözlerini hatırlar ve bir korkuya kapılırdı. Uzun zamandan beri Kurman'a mektup gelip gelmediğini sormamıştı. Oysa İsmail sormasını ısrarla istiyordu. Şeyde "Gelecek sefer sorarım." diyor ama her seferinde "Hiçbir şey sormasam daha iyi olur." diye bundan vazgeçiyordu.

Birkaç gün önce, karanlık bastıktan ve köy uykuya yattıktan sonra, Şeyde İsmail'in çamaşırlarını yıkamış, bu iş şafak sökünceye kadar sürmüş, sonra da yıkadığı çamaşırları ateş yakarak kurutmak zorunda kalmıştı. O sabah erkenden su getirmek için evden çıkarken eşikte fenalık geçirdi. Kar beyazlığı ürpertmişti onu. Baş dönmüş, içi bulanmıştı.

"Hamile olmayayım sakın?" dedi kendi kendine. Bu düşünce onu korkuttu ve kova elinden düşürdü. "Hamile olursam insanlar ne der?" Sonra sakinleşti. "Hayır, hamile değilim, geceyi uykusuz geçirdiğim için..." dedi.

Hamile olma ihtimalini unutmaya çalışarak İsmail'i düşün-

ORHAN KEMAL

İL HALK KÛTÛPHARİESİ

dü: "Bugün nasıl acaba? İşte kış da geldi. Yakında her yer donacak, o mağarada ne yapar?"

Evet, şimdi tam anlamıyla kış gelmişti. Daha dün hiçbir şey yokken, bugün dağların aşağısını bile kar kaplamıştı. Ark boyunda kavaklar donmuş, çıplak gövdeleri rüzgardan sallanıyordu. Gökyüzünde kara bulutlar ağır ağır akıyor, yere iyice yaklaşmış görünüyordu. Bütün evren büzülmüş, küçülmüştü sanki. Kar yağmaya devam ediyor ve rüzgar karları savurup kuytulara yığıyordu. Köyde herkes uykudaydı henüz. Bu soğukta kimse erkenden sokağa çıkmak istemiyordu.

Şeyde başını öne eğerek yürüyor ve İsmail'e yün battaniyeyi nasıl götüreceğini düşünüyordu. Yoksa İsmail bu soğuğa dayanamazdı... Ama birden, kar üzerinde dereye doğru ilerleyen ayak izleri görerek durdu. "Herhalde To-toy'dur bu." diye düşündü. Gerçekten o idi. Suya gitmiş, kovalarını doldurmuş, dönüyordu. Ayağına büyük gelen çizmelerin, erkekler gibi belinden sımsıkı bağladığı mantosunun içinde pek ufak görünüyordu. Yanakları çökmüş, dudaklarının kenarları kırışmıştı. Seyde'yi görünce kovalarını bıraktı ve soğuktan morarmış kollarını üfleyip oğuşturarak bekledi.

"Bu gece uyumadın mı yoksa? Gözlerin iyice küçülmüş, yüzün sapsarı!" dedi ona.

"Hayır, hayır, bir şeyim yok. Biraz başım ağrıyor yalnız."

Sonra hemen ilave etti: "Uyumaktan başka ne yapabilirim ki?"

Böyle dedi ama, sırtından soğuk terler aktığını hissederek sustu. Belki Totoy gece dışarı çıkmış, onun çamaşır yıkadığını görmüş olabilirdi. Bunu da sorabilirdi. Onun için aptalca sözlerini unutturmak istercesine:

"Doğru," dedi, "bu gece pek uyuyamadım, çocuk çok ağladı..."

Totoy ona hak vererek başını salladı ve yavaş bir sesle: "Heyhat!" dedi, "Sen de benim gibi yalnızsın. Evdeki ihtiyarın gölgeden farkı yok. Ocak başında uyulamaktan başka bir şey yapamaz. Çocukla biraz meşgul olmasına da şükür. Fazlası elinden gelmez ki. Hayat bu işte. Sen de tıpkı benim gibisin!"

Ne diyeceğini bilemeyen Seyde'ye gerçekten acıyarak bakıyordu. Aslında, kalın kirpikli, sert bakışlı bir kadındı ama o anda yalnız kadınların gözünde ifadesini bulan, üzgün, aynı zamanda hem yumuşak hem dokunaklı idi bakışları. Şeyde onun bu hâlini çoktandır görmemişti. "Gençliğinde çok güzel bir kızmış herhalde, Asantay'ın gözleri de ona benziyor." diye düşündü.

Totoy, derin bir iç çekerek konuşmaya devam etti: "Boş yere tasalanıyoruz, mektup gelmiyor. Ne yapalım, kaderimiz böyleymiş. Ben üç çocuğumla kalakaldım, sen ise kocanla yaşayacak zamanı bulamadın. Tam mutlu yaşamak sırası gelmişken savaş gelip çattı, çocuğun babasını bile görmedi. Çok üzücü elbet... Ama bu da geçer, her şey geçer... Mektup almamak çıldırıyor beni. Düşündükçe elim ayağım kesiliyor. Kış gelip çattı. Çocukların üstünde yok, başında yok. Yiyecek olarak da iki çuval mısırımız kaldı sadece. Bizim için ne kadar yeter?"

Totoy, umutsuzca elini salladı, sonra gözyaşlarını sildi ve kovalara yapıştı. Şeyde şaşkın şaşkın baktı ona. Hem endişe duymuş hem de rahatlamıştı. Totoy'un hiçbir şeyden kuşkulandığı belliydi. Ona ne diyeceğini bilememişti ama bu küçük kadının duyarlılığı, anlayışı, cesareti ve aynı zamanda çaresizliği kendisini de allak bullak etmişti. Kaderlerinin birbirine benzediğini de söylemişti. Öyleyse Şeyde de isyan etmemeliydi... Bu çelişkili du-

rumların üstesinden gelecek hâlde değildi. Kendini haklı çıkarmaya çalışarak: "Ne yapalım?" diye düşündü, herkes kaderini yaşar, insanın kaderi daha doğarken yazılmıştır alınına. Eğer Totoy'un çocuklarının kaderi de iyiyse, babalan gelecekti...

Totoy'un kocası, askere gitmeden önce, köyün sulama işlerini yönetirdi. Akşam işinizden dönerken onu görebilirdiniz. Ark suyunu yönlendirmek için koca ve güçlü adımlarıyla tarlaları arşınlar dururdu.

Akşamüzerleri yonca çayını erguvan rengi kaplar ve hâlâ bel sallar, belin toprağa gire çıka iyice aşınmış yüzünün parıltısı görünürdü uzaktan. Avılda onun için:

"İşte suyu idare etmesini bilen bir adam, mucizeler yaratıyor." derlerdi.

Kadınlar elleriyle eteklerini kaldırıp tutarak, şarıl şarıl akan arkta korka korka karşı tarafa geçerlerken, o gevrek gevrek gülerdi:

"Ne o, ark sularına kapılıp gitmekten mi korkuyorsunuz? Korkmayın, akıntı sizi dosdoğru benim kucağıma getirir, ben de sizi hiç bırakmam!"

"Bir gün bu arkta kendin düşüp boğulursun da görürsün gülmeyi!" derdi kadınlar. O, gülmeye devam ederdi.

Onun, iri ve güçlü vücuduyla, gecenin karanlığı çökünceye kadar, haksızlıklarla savaştığı bir şövalye gibi, kesekleri ezdiğini görürdünüz. Tarlaları arşınlar ve sonra uzaklarda, gözden kaybolurdu.

Şeyde eskiden onlara uğrar, ev hayatlarını görürdü: To-toy dudaklarını sıkıp sinirli tencere dibini kazırken, kocası Baydalı, bir yandan çocuklara oyuncak yapar, bir yandan da onu yatıştırmaya çalışırdı:

"Hâlınden şikayet etmekte haksızsın baybiçe.* Başkalarından daha kötü bir durumda değiliz. Şöyle bir çevrene bak istersen, üç oğlu olduğu için övünen kaç kişi var? Sen bana üç oğul verdin, başka bir zenginlik istemiyorum ben. Bak, Allah ne sağlıklı çocuklar verdi bize!"

Baydalı, cepheye gidince ilk günlerde mektuplarını hiç aksatmadı. Ama sonbahardan bu yana ne ondan ne de İsmail'den bir mektup gelmişti. Yukarıda da söylediğimiz gibi, postacı Kurman onların evlerinin önünden geçerken mektup veremediğine çok üzülür ve atını mahmuz-layıp görünmeden uzaklaşmak isterdi. Onlara borçlu gibi hissedirdi kendini.

Köy başkanı Mırzakul da Totoy ve Seyde'yi sık sık ziyaret ederdi. Bu ziyaretler kanını dondururdu Seyde'nin. Mırzakul bir şeylerden mi şüpheleniyordu, İsmail'in izini mi arıyordu acaba? Ama şimdilik hareketlerinde bunu belli edecek bir şey sezilmiyordu. Hem Mırzakul nereden bilecekti? Bugüne kadar İsmail'in kaçtığını kimse duymamıştı ki. Çok tedbirliydi İsmail.

İsmail her seferinde sıkı sıkı tembih ederdi: "Şeyde, kimseye güvenilecek zaman değil, hiç kimseye tek kelime söyleme, babam mezarından kalkıp gelecek olsa, ona bile söyleme, anladın mı?" derdi.

Mırzakul, herhangi bir sebeple köyde kaldığı zaman onları ziyaret etmek için bir bahane bulurdu. Askere gitmeden önce yakışıklı bir delikanlıydı. Tebeteyini çalımı bir şekilde alınaya indirir, yarışları çok sever, kopuzunu da hiç elinden bırakmazdı. Şiirlerini kendi yazar, kendi bestelerdi. Avılın en iyi ozanıydı o. Fakat savaştan bir kolu kopmuş ve tanınmayacak kadar değişmiş olarak döndü. Huyu bile değişmişti: Öfkeli, inatçı biri olmuştu. Fırtınadan

Hatun, evin hanımı. Birden fazla eş olduğu zaman birinci eş.

dallan kopmuş, gövdesi kırılmış bir ağaca benziyordu. Sol omzu çökmüş, yara izleriyle dolu boynu incelmışti. Yüzü de düzensiz, derin kırışıklıklarla doluydu. Bakışları donuklaşmıştı. Artık daha çok savaş anılarını anlatıyor, bunların türküsünü söylüyordu. Sesi bazen hafif ve soğuk, bazen öfke dolardı türkü söylerken. Gözleri de ancak türkü söylerken bir efsane kahramanının gözleri gibi parlardı. Böyle zamanlarda, artık eline alamadığı kopuzun tellerine vurur gibi tek kolunu sallardururdu.

Genel olarak önce Totoylara uğradı:

"Hey Totoy, kimse var mı?" diye seslenir, sonra atın üzerinden Seydelerin bahçesine bakarak onu da çağırırdı:

"Hey Şeyde, çocuk nasıl? Haydi bana, o bir yerlere sakladığın tütünden bir sigara sar da Totoylara gel, işini sonra yaparsın..." derdi.

Mırzakul, onlara cepheden mektup gelip gelmediğini hiç sormazdı. Zaten köyden kime mektup gelip gelmediğini bilir, onların yaralarınınrdişmek istemezdi. Onu her görüşünde Seyde'nin sırtından soğuk terler akar, İsmail'le ilgili hiçbir soru sormamasından kuşkulanırdı. "Aptal değil, bir şeyler biliyor galiba." diye düşünürdü bazen. Yine de, geçen yaz topladığı tütünlerden ona bir tütün sarar, yakar ve korkusunu gizlemeye çalışarak komşu evine giderdi. Mırzakul onu görünce atından iner, sigarasını tütürürken şundan bundan laf ederdi.

"Senin tütünün hiç de fena değil." demişti ona bir gün. "Bundan bir paket yapıp İsmail'e de gönder, bizim Talas'ı hatırlatır bu tütün ona. Bizim tütünden daha iyisi yoktur!"

Şeyde, söyleyecek bir şey bulamamıştı da, Mırzakul'a hak vererek başını sallamıştı sadece. Oysa bir şey söylemesi gerekirdi, ama içindeki korkuyu Mırzakul anlayacak diye yüzü kıpkırmızı olmuştu. O zaman tütünden rahat-

sız oluyormuş gibi öksürmüş, "İnsanın boğazını yakıyor, ne zevk alıyorsunuz bundan?" demişti.

O anda pek yerindeymiş gibi görünen bu cevap, daha sonra onu bütün gece düşündürmüş, canını sıkırmıştı.

Böyle bir cevapla kendini ele vermiş olmuyor muydu? "Allah vere de bir kuşku uyandırmamış olsam! Böyle renk vermekten mutlaka sakınmalıyım, sesime de dikkat etmeliyim. Sanırım bir şeyden kuşkulandı."

Kabahat benim..." diye suçladı kendini. "Peki ama paket göndermekten niçin söz etti? Laf olsun diye mi, yoksa özellikle mi?"

Bir başka gün Mırzakul, Totoyların bahçesinde, ark boyundaki ağaçlara baktı ve Totoy'u suçladı: "Baydalı bunları sonbaharda budar, temizlerdi. Siz bu işi unuttunuz. Budamazsan büyümezler, hem sonra yakacak da çıkmış olur..." dedi.

Totoy, Mırzakul'un yüzüne gücenerek baktı ve içini çekti: "Büyümezlerse büyümesinler, buna ağlayacak değilim. Hangisiyle uğraşayım? Bana kim yardım etsin? Evin erkeği gideli hiçbir şeyde hevesim kalmadı.

Kendini benim yerime koy da bak! Kolhozda bir sürü iş var, sonra çocuklara yiyecek bulmaya çalışıyorum. Bu

yetmiyormuş gibi Şeyde ve ben cepheden hiç mektup alamıyoruz. Yaşıyorlar mı, öldüler mi Allah bilir! Böyle olunca ağaçlarla meşgul olmaya da zaman ve istek kalmıyor."

Böyle derken dudaklarını ısırması ve başını çevirmişti.

Mırzakul bütün gerçeği öğrenecek diye Seyde'nin ödü kopuyordu. Onun Totoy'a şöyle dediğini de duyar gibi oluyordu: "Kendini onunla bir tutma, onun İsmail'i bir kaçak, nice zamandan beri buralarda bir yerde saklanıyor!"

Ama Mırzakul hiç de böyle dememişti.

"Biliyor musun Totoy, bu ağaçların yalnız kendileri değil, gölgeleri de işinize yarayacak." demişti sakin bir sesle. Sonra birden patlamış, nice zamandan beri söylemek istiyormuş da söyleyemiyormuş gibi çıkmıştı:

"Hem bu ağaçları da kesin artık. Postada biraz gecikme olsa hemen dünyayı ayağa kaldırıyorsunuz!

Ağlayacağın yerde damdaki şu otları topla biraz. Yarısi düşmüş, yansı da bahara kadar çürüyecek, ineğe

verecek ot kalmayacak. Çocuklar sütsüz mü kalsın? Ama ben sizin gözlerinizi açarım. Tek başına

yapamıyorsan yanı başındaki komşuyu çağır yardıma. İkiniz bir erkeğin yerini tutarsınız herhalde. Rus

kadınları cephelere, siperlere gidiyor ve erkek gibi silah kullanıyorlar. Gözlerimle gördüm bunu. Siz ise evde

oturuyor, mektup gelmedi diye ağlıyorsunuz!"

Totoy bir cevap vermedi, dişini de sıkmadı. Ama onun yerine Şeyde konuştu:

"Tamam, bunları yaparız. Hemen bugün ağaçları budar, otları da toplarız."

Böyle konuşmakla acele mi etmişti acaba? Aslında herhangi bir şeyi gizlemek için değil, içinden gelerek

konusmuştu. Sadece konuyu değiştirmek istemişti. Gerçekten de, kendisi ve Totoy adına utanmıştı. Hâlâ

heyecanlı olan Mırzakul başka bir şey söylemedi. Yalnız dikkatle, tuhaf şekilde, görünüşte onaylayan bir tavırla

baktı Seyde'ye. Sonra atına binip ayrıldı oradan.

Şeyde, gün boyunca Totoy'a yardım etti ve bundan, içten içe bir mutluluk duydu. (Jzun zamandan beri

kendinde böyle bir güç bulamamış, ruhu böyle aydınlanmamış-tı. İnsanın her işi yapmak istediği ve işlerin de

şaşılacak kadar süratle yapıldığı bir gündü o gün. Ona yardımdan ziyade engel olan Totoy'un çocuklarına da

hiç kızmıyor, çok iyi davranıyordu. Hatta gülmek, şarkı söylemek geliyordu içinden. Ama yine de Mırzakul'un

kendisine o tu-

haf bakışını hatırlayınca yüreği sıkılıyor, kolları iki yana sarkıveriyordu... "Niçin öyle baktı bana? Bir şeyden mi

kuşkuluyor? Yoksa ben mi kuruntular içindeyim?" diye düşünmekten kendini alamıyordu.

Şeyde, Mırzakul'u her görüşünde tedirgin olur, korkuya kapılırdı. Bu onda bir huy, bir refleks hâline gelmişti.

Her defasında "Senin İsmail nerde? Onu nerede saklıyorsun?" diyecekmiş gibi gelirdi ona. Yüreği o kadar hızlı

çarpardı ki, bunu Mırzakul'un da duymasından korkardı.

Mırzakul gittikten sonra Şeyde hemen eve koşar, elleri titreyerek bir maşrapa soğuk suyu, üstüne başına döke

döke içerdi. O dayanılmaz susuzluğu böylece giderdikten sonra akı başına gelirdi. "Yoo, yoo," derdi, kendini

avutmaya çalışarak, "onun bir şeyden haberi yok. Bir şey öğrenmek ya da ağzımdan laf almak için gelseydi

bunu anlardım. Geçerken hatırımızı sormak için uğradı işte. Ama ya şüpheleniyorsa? Olsun, benden laf

alamaz. İsteddiği kadar sorguya çeksin, tek kelime söylemem. İsmail'imi asla, asla ele vermem! Ötekiler

kocalarını geri yollasın diye ağlayarak Allah'a yalvarıyorlar. Ben ise kendi elimle mi uzaklaştıracığım kocamı?

Oğlumun mutluluğu için, kocam gelsin diye ben de dua etmedim mi? Dua ettim ve Allah duamı kabul etti,

İsmail'i, ona ben bakayım diye bana gönderdi..."

Şimdi kışın en şiddetli dönemine gelmişlerdi. Çilde* tipisi, buzu, kaskatı soğuğu ile gelmişti. Hafta boyunca

tipi dinmedi ve rüzgar kardan tepeler oluşturdu. Buz tutan yollar yürürken metal gibi çatırıyordu. Avıl

ıpıssızdı. Büzülüp sessizliğe kapanmış, kendi içine gömülmüştü. Toprak bacalardan yükselen dumanlardan

başka hiçbir

Zemheri, kışın en şiddetli günleri.

şey, hiç kimse çıkamıyordu dışarıya. Bacaların ve bacalardan çıkan, dumanların üzerinde ve uzakta, dağların

görkemli dorukları, ısırın soğuğa sessizce bakıyordu.

Hayat her gün biraz daha güçleşiyordu. Tavuklar, eve bitişik soğuk kümesin bir köşesine çekilmiş, tüylerini

kabartmışlardı. Birbirlerine sokuluyor ve dışarı çıkmaya onlar da cesaret edemiyorlardı. Yarı kapalı beyaz

kirpiklerinin altında gözlerini kırıyor, üzgün üzgün bakıyorlardı. Ah onlara bir yem veren olsa! Ama nasıl?

Sobanın ardındaki sekide, kendi eliyle dokuduğu bir çuvalın içinde mısır vardı. Şeyde çuvalın her gün biraz

daha alçaldığını, mısırın her gün biraz daha azaldığını görüyordu. Gözlerinin önünde, sanki durup dururken

küçülüyordu çuval, idare edebilmek için sonbahardan beri mısırını deşirmene bile götürmüyordu. Çünkü

öğütme karşılığı olarak mısırın bir kısmını alırlardı. Onun için evde, el değirmeninde öğütüyordu mısırını. Bu yüzden de bazı geceler uykusuz kalıyordu. Gündüz akşama kadar çalışıyor, akşamları da elle çevrilen taş değirmenin başına geçiyordu. Değirmeni nefes nefese çevirirken kolu kopacak gibi yoruluyor, avuçları ateş gibi yanıyordu. Sırtına ağırlar iner, gözleri kararır, ama o devam ederdi çevirmeye. Ertesi gün kocasına yiyecek götürmesi gerekiyordu çünkü. Mısır ununun bir kısmını çocuğun mamasına katmak için ayırır, geri kalanıyla da İsmail'e ekmek pişirirdi. İhtiyar kaynana ile kendisi artiklarla yetinirlerdi. Bir mısır unu çorbası yaparlardı kendilerine. Böyle olunca, tavuklara verecek ne kalırdı ki? Güzel günlere kadar dayansınlardı biraz...

Şeyde, tavukları baharda oğluna yumurta yedirebilsin diye beslemek istiyordu. Ama boş bir umuttu bu. Et olarak başka bir şey yoktu ki. İsmail eve geldiği zaman bir tavuk keserlerdi. Birkaç büyük hayvan olsaydı, o zaman, et gibi et, gerçek et yedirirdi kocasına. Ne iyi olurdu! Evde yiyecek olarak ne varsa, sağda solda ne kalmışsa, ne bu-

lursa, İsmail'e ayırırdı. "Biz nasıl olsa dayanırız, su içerek de yaşarız, oğlun için her şeye katlanırım ben." diyordu ihtiyar kadasına. Ama, kocası eve geldiği zaman, utanır, üzülür, yüreği parçalanırdı.

Tipili gecelerdi, İsmail kapının eşliğinde, asker elbisesinin üzerine geçirdiği iyice eskimiş, kir pas içinde bir kaputla görünürdü. Serseriler gibi başını bir atkıyla iyice kapatmış olurdu.

Biraz ısındıktan sonra, tiksinti verici bir koku yayılırdı İsmail'in vücudundan. Şeyde onun gömleğini ateşin üzerine tutarak bitlerini ayıklarken, büyük bir acıma ile umutsuzca kocasına bakar ve "Böyle müthiş bir soğukta hâlin ne olacak, evde olsaydın elbisene toz bile kondurmaz-dım." derdi.

İsmail, ocak başında bağdaş kurup sessizce oturur, vah-şileşen bakışlarında donuk ama korkunç bir parıltı oynanırdı. Soğuk, İsmail'in yüzünü iyice sertleştirmiş, keçeleş-tirmişti.

Şeyde, İsmail'in ne zor şartlar altında olduğunu anlıyordu. Onu biraz rahatlatmak ve oyalamak isterdi. "Karı ve koca, iyi günlerde olduğu gibi kötü günlerde de beraber olmalıdır." diyordu kendi kendine. "Ne kadar ağır olursa olsun, ben olanlara katlanacağım. Önemli olan tek şey ismail'in kurtulmasıdır. Elbet bir gün kurtulacak bu durumdan, o zamana kadar ben her şeyi yapar, her şeye katlanırım."

İki gün önce Şeyde tütün deposundaki işinden dönerken, Mirzakul köprüünün üzerinde ona yetişerek:

"Şeyde, bekle biraz!" diye seslendi. Sesinden bir şey öğrenmek mümkün değildi ama Şeyde, en kötü ihtimali düşünerek ve büyük bir korkuya kapılarak durdu. Titreyen dudaklarını göstermemek için salıyla örtebilmişti. Mirzakul yanına geldi ve eğilip onun gözlerinin içine baktı. Şeyde, içinden, "Biliyor," diye geçirdi. Çok korktu. "Yaa, söyle bakalım!" diye bağırarak geçti aklından. Mir-zakul'un bakışları bir ok gibi saplanmıştı yüreğine. Onu eziyordu.

"Şeyde, bir akraba olarak, seni bir konuda uyarmak istiyorum." dedi Mirzakul.

"Neymiş o konu?" dedi Şeyde. Ama sesini kendisi bile duymamıştı. Hatta konuşup konuşmadığını bile anlayamamıştı. Yoksa soruyu sadece aklından mı geçirmişti acaba?

"Önemli bir şey değil! Ama, ne oldun öyle?" dedi. Kadını korkuttuğu için mahcup olmuş, kocasından uzun zamandır mektup alamayan kadının aklına kim bilir ne kötü şeyler gelmiştir, yüzü sapsarı oldu diye düşünmüştü.

"Sakin ol, korkulacak bir şey yok! Söylemek istediğim şu: Yarın erkekleri askerde olan ailelere biraz tahıl dağıtacağız. Ama herkese değil, listede herkesin adı yok, senin de yok. Beni anlayışla karşılarsın umarım, bunu bir mesele yapmazsın. Çocukları çok olan ailelere beşer ya da onar kilo buğday vereceğiz, mesela Totoy'un durumunda olanlara. Yarın bir olay çıkarmazsın değil mi? Herkese dağıtmamız gerekirdi, bunu biliyorum, ama yok ki!"

Şeyde, ağır bir yükten kurtulmuş gibi hissetti kendini. "Yoksa ne yapalım!" dedi kendini toplayarak. "Benim ihtiyacım yok, Totoy'un durumunda olanlara verin, ben başımın çaresine bakarım." demek de istiyordu ama, buna cesaret edemedi, sustu.

Mirzakul ise onun bu tavrını başka türlü yorumladı:

"Sakin yanlış anlama, fena düşünme, gelecek defa sana da veririz. Ben kendim uğraşacağım sana da verdirmek

için. Senin ihtiyara da söyle, gücenmesin 'Mirzakul sözde bizim aşiretten, başkan oldu ama bize hiç yararı olmadı' diye düşünebilir. Akrabalarımıza yardım etmeyi istemez miyim ben, ama biliyorsun işte?!"

Mirzakul durdu. Bir şey düşünüyordu, dalgındı. Avılın karla örtülmüş arabalarına baktı. Atını mahmuzladı ama hemen yine çekti gemini. Bir şey daha söylemek istiyordu, söyleyemiyordu. Seyde'yi anlaşılabilir bir bakışla

süzdü. Tıpkı geçenlerde, Totoyların avlusunda baktığı gibi bakıyordu, ama şimdi daha içten. Evet, belli, besbelli ona sevgiyle, hayranlıkla bakıyordu. Bu bakışlarıyla sanki "Beni anlayacağını biliyordum, sana her zaman güvendim, sen dünyanın en iyi kadınısın, seni seviyorum, çok uzun zamandan beri seviyorum..." demek istiyordu.

Şeyde, korku ve heyecandan sararan yüzünü indirerek, elinde olmadan geriledi. Gözleri korkudan fal taşı gibi açılmıştı. O anda çok güzeldi.

Yavaş ama kesin bir sesle: "Gidiyorum." dedi.

Mırzakul duraksıyordu. Atının gemini bir defa daha çekti:

"Dur, bekle Şeyde, bekle. Eğer bir gün, herhangi bir gün, bir sıkıntın olursa sakın benden saklama. Eğer çocuğuna yiyecek bulamazsan paltomu satar yiyecek alırım."

Şeyde bir şey demeden dinliyor, sadece "olur" anlamında başını sallıyordu. Ne düşüneceğini de bilemiyordu o anda. Ona minnettardı ama bakışları donuktu ve onu reddediyordu. Bu bakışı ile "Bana dokunma, bana böyle bakma, korkutuyorsun, bırak da gideyim." demek istiyordu.

Mırzakul gözlerini indirdi, eyerin üzerinde doğrulduğu anda bakışları bir defa daha karşılaştı. Şimdi normal hâllerine dönmüş gibiydiler.

"Haydi git, çocuğun ağlıyordun" dedi Mırzakul.

Şeyde hemen döndü ve yürüdü. Koşmamak için kendini zor tutuyordu. Biraz ileride yarım dönüşle baktı.

Mırzakul, başını eğmiş, hendeğin kenarından, ardına bakmadan gidiyordu. Atı iyice yavaşlamıştı ama o da hızlanması için bir şey yapmıyordu. Belki yakasını kaldırdığı için, onu iyice zayıflamış, kamburu çıkmış, omuzları çökmüş olarak gördü.

"Paltosunu satacağını söylüyor ama paltosuyla bile soğuktan titriyor." diye geçirdi aklından. Sonra birden içinde bir acıma, bir şefkat hissi uyandı. Üzüldü. Peşinden koşmak, atının dizginini tutup onu durdurmak, tatlı sözlerle gönlünü almak arzusu duydu: "Miçin ben? Ben evli bir kadını, köyde başka güzel kızlar yok mu? Hem, kocamın burada olduğunu bir bilsen!..." demek geliyordu içinden.

Şimdi kafasında her şey birbirine karışıyordu. Ayağının buzlara çarparak çıkardığı takırtı beyninden geliyordu sanki. Eve girinceye kadar birkaç defa dönüp baktı. O hâlini kimseye göstermemek için salıyla yüzünü örtmüştü.

Dün avıl acı bir haberle çalkalandı... Tütün deposunda kadınlar birbirleriyle fısıldaşıyorlardı. Totoy sırtında tütün çuvalıyla yanlarından geçerken birden sustular. Ama içlerinden biri, yüzü henüz tırnaklanmış ve başı kara şalla örtülü olanı, kendini tutamayıp hüngür hüngür ağlamaya başladı:

"[Se olacak bu zavallı yavrular! Kahrolası Cermenler! Gözyaşlarımıza boğulup gebersinler inşallah!]" diye kargışladı.

Baydah'nın Stalingrad savaşında öldüğü haberini almışlardı.

Şu son günlerde avılın her tarafında erkeklerin acı yakarıları, yas çığlıkları duyuluyordu: "Bavurum oy! Bavrum oy!"* diyorlardı atlarının üzerinde sallanarak. Kalabalığın arasına karışan arabalardan da kadınların haykırıları sanki bir cevap oluyordu onlara. Kadınlar arabalara doluşup sırt sırta oturmuş, yüzlerini kanatıncaya kadar tırnaklıyor ve ağıt söylüyorlardı:

Senin zırhın gümüşlendi Güçlüydün bir arslan kadar Ben yasını tutuyorum Zırhın duvarda asılı, boş... Oğlun öcünü komaz, alır!. Oy oy eyy! Oy oy eyy!

Savaşta ölenler için Kırgız kadınları böyle ağlaşırlar. Bu ağlama gece yarısına kadar, sesleri yorgunluktan kısılınca kadar sürer.

Bir ölü evinde yapılan her toplantıda, Şeyde büyük bir korkuya kapılır, farkında bile olmadan kadınların arkasına saklanırdı. Kaçıp bir dağa, ıssız bir yere gitmek, hiç kimseye görünmeden, sesini hiç kimseye duyurmadan, ölenler için orada ağlamak isterdi.

Şimdi Totoy'a sıra gelmişti... İnsanlar onun kapısı önünde toplanıyorlardı. O da dövüne dövüne, yüzünü gözünü tırnaklaya tırnaklaya ağlayacak, küçük çocuklar büyük adamlar gibi saçlarını başlarını yolacak, avluya çıkıp,

* Canım, ciğerim oy! Bavur: Karaciğer.

bastonlarına dayanarak gelenleri karşılayacak ve "Atam-oy! Ezil kayran, atam oy!"* diye dövüneceklerdi.

Zavallı Totoy, başına gelen felaketi bilmiyordu daha. Mırzakul, haberin verilmesini geciktirmişti. Kırgızlarda âdet böyledir: Ölüm olayının bildirileceği zamanı aksakallar (ihtiyarlar) kararlaştırır. -

Ölümlerle ilgili resmi bildirimden başka, birliğin kumandanı albay da bir mektup göndermişti. Bu mektupta anlatıldığına göre birlik hücumu geçmiş, ama Volga nehriyle mayınlanmış bir alan arasında sıkışıp kalmış. Düşman mevzileri mayınlı alanın gerisindeymiş. Umutsuz bir durumda imişler. Askerler makineli tüfek ateşiyle vurulup ölüyor ama kimse mayın tarlasına girmeye cesaret edemiyor-muş. O zaman Baydalı öne atılmış, mayınlar patlamış ve böylece açılan gedikten geçip düşmanı püskürtmüşler.

Mırzakul'un evinde toplanan aksakallar, mektubun okunmasından sonra köylerinin çocuğu Baydah'nın anısına uzunca bir süre sustular. Bu sürede sessizce dua okunuyordu.

Sonunda postacı Kurman, (gözyaşlarını göstermemek için) tebeteyini gözlerine kadar indirerek içini çekti: "Heyhat!" dedi, "Suyu idare etmesini ne iyi bilirdi, altın saçardı elleriyle. Baydah'nın geçtiği yerde buğday pek bol, pek bereketli olurdu. Yaa, böyleydi. Çocukların, 'Kurmake bize ne zaman mektup getireceksin?' diye çırpınmaları gözümün önünden gitmiyor. Onlara, pazar kurulduğu gün bir mektup getireceğimi söyledim, bana inanırlardı. Böyle biteceğini nereden bilirdim! Me yapalım, halkımızın kaderi bu, kahramanların kaderi!" Mırzakul, ölüm haberinin duyurulması, konusunda aksakalların fikrini sordu. Onlar da söylediler: "Mademki

* Atam oy! Ezelden hayran olup sevdiğim atam oy!

resmi yazı geldi, senin yapabileceğin pek bir şey yok. Ama, bizim öğüdümüze kulak ver: Şu günler Totoy için çok zorlu, yavruları henüz enik gibi. Totoy onları dışıyla taşıyor ve açlıktan ölmeleri için didiniyor. En iyisi, kocasının ölümünü şimdi duyurmayahm. Haberi duyunca elden ayaktan düşerse çocukların hâli ne olur? Bir süre daha umutla yaşasın. Sonbaharda ürünler kalkmış olur. O zaman herkes biraz daha iyi beslenir. Kahramanımızın ölüm haberini de o zaman veririz, şanına yakışır bir cenaze töreni yaparız..."

Bütün avıl bu kararı uygun buldu. Sonbahardan önce Baydah'nın öldüğünü kimse ağzından kaçırmayacaktı. Ama, tütün deposunda kadınlar kendilerini tutamayıp gizli gizli ağlıyorlardı. Gerçi Totoy'a belli etmiyorlardı ama, sonunda işte o olay oldu.

Bir gece sonra İsmail eve geldi. Şeyde ona komşularının başına geleni anlattı. İsmail hiçbir şey demedi, hiçbir yorum yapmadı. Yalnız, tuhaf bir şekilde omuzlarını oynattı. Ne düşündüğünü Allah biliyordu. Belki içinden Bayda-h'ya acımış, belki de acımamıştı. O, boş yere kaçmış değildi, boş yere mağarada yaşamıyordu. Baydalı mayının üzerine aptalcasına, delicesine atılmıştı. Ölümü istemiş ve ölmüştü... Bunları belki düşünüyordu ama söylemiyordu. Hiçbir şey anlaşılmıyordu yüzünden.

Haşlamayı şapur şapur içtikten sonra mırıldandı: "Biraz daha yok mu?"

Şeyde de ona hak vermek istiyordu içinden: "Kendisi gece gündüz soğuktan ölerken, dışarı çıkamazken, iki gününden birini aç geçirirken, başkalarını nasıl düşünsün, nasıl acısın?"

Kocasını uğurladıktan sonra uzun süre uyuyamadı. Tipi kar savuruyor, pencereye vuruyordu. Uzaktan bir köpe-

ğin birkaç defa inlediğini, sonra havladığını duydu. Sanki "Suvuk! Suvuk! (Soğuk! Soğuk!) diyordu köpek.

Şeyde de titremeye başladı. Dışarıdaki, kırlardaki müthiş soğuğu, karları savuran, sazlar arasında ıslak ıslak esen rüzgârı düşündü, İsmail'i, karanlık, korkunç mağarasına doğru yürürken getirdi gözlerinin önüne, üstelik tam bu sırada çocuğu da ağlamaya başladı. Ne müthiş bir gece!

Sabahleyin Kurman atını tırıs koşturarak geldi. Sovyet'in, yani Konseyin haberciliğini de o yapıyordu.

Paltosunun etekleri iki yana savruluyor, yüzünden pek heyecanlı olduğu anlaşılıyordu. Kapıya yaklaşıp bağırdı: "Şeyde, ilçe merkezinden bir müfettiş geldi. Acele seni istiyor. Hadi çabuk hazırlan!"

Şeyde çağrıldığını duyunca koşarak çıkmış ve postacıyı görünce de bir anda her şeyi anlamıştı. Niçin çağrıldığını, kendisinden ne istediklerini sormadı bile. Dışlerini sıktı ve sustu. "İsmail, sevgilim, ne olacak hâlimiz!" dedi kendi kendine. Bu sırada Totoy'un oğlu Asantay da ona doğru koşup geldi. Çocuk Kurman'ın bir mektup getirdiğini sanıyordu. Sevinçle bağırdı:

"İyi haber Şeyde yenge, İsmail'den mektup var!..."

Ama, Seyde'nin sapsarı yüzünü görünce lafını bitiremedi. Ona bir suç işlemiş gibi bakarak geri çekildi. Hem soğuktan hem korkudan titriyordu çocuk.

"A! Bir felaket daha!" dedi Kurman öfkeli bir sesle. Bunu Şeyde için mi, çocuğu için mi söylediği belli değildi. Sonra atını mahmuzlayıp başka hiçbir şey söylemeden gitti.

Şeyde, köy meclisi binasına nasıl geldiğini hatırlamıyordu. Titreyen elleriyle kapıyı açtı. Masanın başında kaput-

lu ve belinde tabanca kılıfı bulunan bir adam oturuyordu. Başka hiçbir şey fark etmedi. Başı dönüyor, bastığı yer ayağının altından kayıyordu. Yol boyunca "İsmail'imi alacaklar, alıp götürcekler!" düşüncesinden başka

bir şey gelmemiştii aklına. Bu umutsuz düşünce hiç aklından çıkmadı. Ama, odaya girdikten sonra, delice kararını vermiş, bütün tereddütlerden sıyrılmıştı: "Ele vermeyeceğim! Teslim etmeyeceğim!" diyordu kendi kendine. Korkmuyordu artık. Masanın önünde dururken, bir yemin gibi bu sözleri tekrarlıyordu içinden: "Onlara İsmail'imii vermeyeceğim!"

"Oturun!" diye emretti NKVD* temsilcisi.

Şeyde duymadı.

"Oturun!" diye tekrarladı adam.

Şeyde, rüyada gibi, el yordamıyla bir tabure bulup oturdu.

Temsilci bazı şeyler sorduktan sonra uzun uzun bir şeyler yazdı önündeki kağıda. Arada bir Seyde'ye, yüzünü inceler gibi bakıyor, düşünüyor, sonra yine yazıyordu.

Kimlik sorgulaması ve yazması bittikten sonra ona kocasının askerden kaçtığını, kaçarken orduya ait bir tüfek ve bir miktar mermi de götürdüğünü söyledi ve sordu:

"Kocanız nerede şimdi?"

"Bilmiyorum, hiçbir şeyden haberim yok."

"Onu nasıl olsa bulacağız. Ama bize yardım etmek istiyorsanız, söyleyin teslim olsun. Bize yardım etmelisiniz..."

* Bugünkü KGB'nin eski adı.

"Bilmiyorum, haberim yok. Askere gitti ama kaçıp kaçmadığını bilmiyorum."

Müfettiş ne sorduysa, nasıl sorduysa hep aynı cevabı almıştı: "Bilmiyorum." Şeyde böyle derken, içinden

"Kendi felaketimin sebebi olamam, ne isterseniz yapın, hiçbir şey söylemeyeceğim." diyordu.

Sorgulama bittikten sonra, dik durmak, düşmemek için bütün kuvvetini toplayarak kapıya yürüdü. Binadan çıkarken Mirzakul ile burun buruna geldi. Mirzakul atını bağlamış, bir yaprak sigarası içerek, sinirli adımlarla meclis odasına geliyordu. Hiddetli görünüyor, yerinde duramıyordu. Yüz hatları daha da derinleşmiş, elmacık kemiklerini biraz mat bir kırmızılık kaplamıştı. Eski kaputunun altında, kolsuz, köşeli omzu, sinirden inip kalkıyordu. Tebeteyini gözlerine kadar indirmişti.

Seyde'yi görür görmez ona dikkatle baktı ve başıyla binanın kapısını göstererek sordu:

"Gittin mi? Onlara söyledin mi?"

"Onlara ne söyleyeceğim, hiçbir şey bilmiyorum ben!"

"Yaa, demek öyle!..."

Mirzakul izmaritini yere attı, hiddetli bir şekilde tabanı ile ezdi, kaşlarını birden çatarak suratına haykırdı:

"Böyle davranmakla ona iyilik ettiğini mi sanıyorsun? Halka karşı şeref ve haysiyeti ne olacak? Bunları düşünmüyor musun? Büyük babamız Devlet'in soyundan olan, başında tebetey taşıyan herkes, son ferdimize kadar gittik. İyi ya da kötü günlerde hep aynı şekilde hareket ettik. Tanrı seni halkından uzaklaştırmasın! Bu ayıp hepimiz içindir! Anlıyor musun? Cevap ver, ne dediğimi anlıyor musun? Daha vakit varken İsmail'i getir, o da öbürleri gibi gidip savaşsın!"

Şeyde koluyla yüzünü kapadı. Mirzakul'un her sözü ruhuna işliyor, en duyarlı yerinden yaralıyordu onu. Bir kelime daha söylese, bu, bardağı taşıran son damla olabilirdi. Yıkılır, her şeyi itiraf eder ve kendini onun üzerine atardı.

"Belki kaçmıştır! Ben nereden bileceğim? Herkes yaşamak ister, herkes kendi hayatını düşünür. Bundan sana ne? Sana gölge mi ediyor? Köyde yeteri kadar yer yok mu? Yoksa, herkes senin gibi mi olsun?..."

Mirzakul, sessiz, öylece durdu bir süre. Çolak kolu durmadan oynuyor, ceketinin cebine soktuğu boş yeni çıkıyordu. Acı ve hiddetten yüzü bembeyaz olmuştu. Derin derin soluyordu.

"Yani, senin İsmail'in gibi yapamadığım için mi sakat kaldığımı söylemek istiyorsun?"

Mirzakul bir adım yana sıçradı, bir şey arar gibi yere eğildi. Sonra Seyde'nin üzerine gelerek kamçısıyla omuzlarına vurmaya başladı. Şeyde kaçmadı, bağırmadı. Kamçı, başının etrafında saklıyor, o ise büyülenmiş gibi Mirza-kul'un oynayıp duran boş yenine bakıyordu. Bir anda onun, dudaklarını kanatırcasına ısırıldığını, gözlerinin nefretten alev alev yandığını gördü. Mirzakul onu dövdükten sonra kamçısının sapını dizlerinde kırmak istedi ama kıramadı, yarım kolu, ceketinin sarkık yenini bir ileri bir geri oynatıp duruyordu...

Sonra, gerilip kamçıyı damın üzerine fırlattı. Kaputunun kolunu bir yarayı bastırıyormuş gibi kalbinin üzerinde tutarak kaçmaya başladı. Karlara gömülerek, arktan ve bahçelerin arasından geçerek ardına bakmadan koşuyor, iyice eskimiş çantası da karnını dövüyordu.

Şeyde, olanları hâlâ tam olarak anlamadan, dehşet içinde Mirzakul'un ardından baktı kaldı. Ama, omuzlarındaki müthiş acıları duymaya başlamıştı. Bu derece aşağılanmış olmak onu boğacaktı nerdeyse. Bağırmadı. Gözünün bütün yaşlarını dökerek ağlamak istiyordu, ağlamıyordu.

Kuru gözler, boş bakışlarla, nefesini kesen rüzgardan önüne bakmadan, sendeleye sendeleye eve gelmişti. Ama nasıl geldiğini kendisi bilmiyordu. Sırtındaki kamçı yarası kadar, aşağılanmış olması da aklını iyice karıştırmıştı: "Beni dövdü, rezil etti! Bunu İsmail'e söyleyeceğim, intikamımı alır ondan!" diyordu kendi kendine. Ama sonra hemen fikir değiştiriyordu: "Hayır, söylemeyeceğim, söylersem koşup köye gelir ve yakalanır. En iyisi susup katlanmak. Ölünceye kadar affetmeyeceğim onu... Atalar boş yere dememişler 'En büyük düşmanın öz kardeşindir' diye. Mirzakul, savaştan salim kurtuldu diye nefret ediyor İsmail'den. Şu kışı bir atlatalım, don çözümler çözümler Çatkal'a gideriz. Orada, kimseden saklanmaya gerek duymadan herkes gibi yaşarız! Allah kahretsin seni Mirzakul, artık hiç yüzüne bakmayacağım!"

Eve gelince yüzünü kaynanasının eteğiyle örterek, onun titrek dizleri üzerine abandı. Olana boyun eğmekten başka elinden bir şey gelmeyen ihtiyarın kucağında hüngür hüngür ağlamaya başladı: "Ana, Mirzakul beni dövdü, beni dövdü!" diye hıçkırıyordu.

üzün süre kendine gelemedi, sakinleşemedi. Ağlarken, ihtiyar kadının inilder gibi bazı sözleri de geliyordu kulağına:

"Yavrum, sevgili yavrum, aşımızı veren kızım... Bütün ümidimiz sende, tek dayanağımız sensin. Ben her şeyi görüyor, biliyorum. Senin için yüz yıl dua etsem azdır. Dayan yavrum, dayan. Kendini topla. Allah Mirzakul'un cezasını verir, aşiret töresini unuttu o..."

Ertesi gece Şeyde, İsmail'i hendek kenarında karşıladı. Böylece İsmail köye girmeden mağarasına döndü. İlkbahar yaklaşırken köyde ekmek sıkıntısı iyice arttı. Artıklarla, bulabildikleriyle yetinmeye çalışıyorlardı. Herkesin ağzında aynı sözler vardı: "Şu inekler bir doğursa..." diye dua ediyor, ya da "Arpa ürününü bir kaldırsak, ardından hemen buğday gelir." diyorlardı. Ama söylemek kolay, dayanmak güçtü; ilkbahara girerken hayvanlar iyice zayıflıyor, kaburgaları sayılıyordu.

Durum İsmail için de hiç kolay değildi. Şeyde ise en zorlu günlerini yaşıyordu. Mirzakul'un saldırıya geçmesinden sonra kocası köye gelmez olmuştu. Gece gündüz mağarada kalıyordu artık. Şeyde, çalı çırpı toplamak bahanesiyle ona yiyecek götürüyor, gündüz gidemediği zaman geceleri gitmek zorunda kalıyordu. Bu da bir şey değildi ama onu kaygılandıran başka bir şey vardı şimdi: İsmail artık doymazın biri olmuştu. Ne kadar yiyecek götürürse götürsün, bunları hemen bir yiyişte son kırıntısına kadar siler süpürürdü. Karnı doysa bile gözü doymuyordu.

"Evde biraz daha yiyecek var mı, yoksa yarın açlıktan geberecek miyim? Benden bir şey saklama!" diyordu ona.

"Niçin böyle konuşuyorsun, önemli olan senin yaşaman-dır. Hayatta oldukça bir lokma ekmek buluruz nasıl olsa." diye cevap verirdi Şeyde.

Şeyde artık şafak vaktinde kalkıyor, geçen yılki harman yerlerine gidiyor, akşama kadar otların, samanların arasında kalan cılız başakları topluyor, bunları bir çarşafa doldurup getiriyordu. Sonbaharda önem vermedikleri artıkları şimdi tırnaklarıyla tek tek topluyordu. Sabahtan akşama kadar toplanan cılız taneler küçük bir torbayı dolduramazdı bile. Geceleyin bunları ayıklar, öğütür ve İsmail'e ekmek pişirirdi. Ne zamana kadar devam edecekti bu böyle? üzün süredir ineğin doğuracağı hayaliyle, bu umutla yaşıyordu, inekleri doğursa, İsmail'in sütü de olurdu, yağ da. Adam şimdi tam bir vahşi olmuştu, herkesten nefret ediyordu. Tek kelime konuşmadan, bir suskunluk içinde geçiriyordu artık vaktini. Ara sıra birkaç söz edecek olsa bile, çok acı sözlerdi bunlar. Durmadan düşündüğü şey ne idi acaba? Ağzını açtığı zaman hep aynı şeyleri mırıldanıyordu: "Geçidin açılmasını daha ne kadar bekleyeceğiz, hangi yollardan gitsek daha iyi olur..." diyordu. Ama konuşmalarının asıl konusu hep yiyecek üzerine idi. Yiyecekten başka bir şey düşünmüyordu herhalde. Bazen etten de söz eder ve o zaman hem ağzının suları akar hem kızardı. Bir gün damdan düşer gibi "Vücudumda kanım dondu, çünkü sudan ibaret kaldı, çok su var kanımda..." dedi. Gözlerinde korku veren bir parlılık görüldü. Sonra yine sessizliğe gömüldü. Öyle sustuğu zamanlarda ne düşünüyordu? Aklını oynatmış olmasın sakın?

"Belki oğlunu özlemiştir." diye düşündü Şeyde. Ertesi gün çocuğunu yıkadı. Tertemiz giydirdi. Sımsıkı sarıp sarmaladı ve onu kucaklayıp, komşulara: "Ben Küçük Boğaz'a, anne ve babamı görmeye gidiyorum." dedi. Ve yine İsmail'e gitti. Orada mutlu bir gün geçirdi ve köye ancak ertesi gün döndü.

Bahar erken geleceğe benziyordu. Sabahtan beri hava ılıktı. Karlar yer yer erimeye, eskimiş, delinmiş bir keçe gibi görünmeye başlamıştı. Toprakta buhar çıkıyordu.

Vadide ılık bir rüzgar esiyor, eriyen kar suları arklarda şarıl şarıl akıyor, kar yığınlarını aşındırıp çökertiyordu. Şeyde, tarlanın ucundaki harman yerinde samanları karıştırıyordu. Torbasını doldurduktan sonra bir tümseğe oturup, taneleri bir avucundan ötekine akıtarak tozaktan

ayırarak isterken, rüzgar ilahından yardım ister gibi hafif hafif ısıklık çalardı. Saman içinden taneleri bulup ayırmak, kum çölünde altın zerrecikleri bulmak kadar zor bir işti. Çok yorucuydu. Ama hiç aldırımıyordu. Ne olursa olsun, bahar sonuna kadar İsmail'i doyurmalıydı. Sonra, Allah kısmet ederse, geçit açılacaktı.

Orada, o aşılmaz sıradağların, o mavimsi kar yığınlarının ardında Çatkal vardı. Onu, harika bir masal ülkesi gibi getiriyordu gözünün önüne: Hayvanlar her zaman yeşil kalan otları otluyordu. Irmağın iki yakasında, kayın ağaçlarının arasında yumurta gibi ak çadırlar dizilmişti. Çadırların hemen yakınında, ateşte, et dolu kazanlar kaynıyordu... İnsanlar bir çadırdan çıkıp ötekine giderek birbirlerini ziyaret ediyordu. Geçit açılınca İsmail ve kendisi, dağların ardındaki o harika ülkeye gideceklerdi. İsmail oraya, akrabalarının yanına bir defa gitmişti. Orada onun bir kaçak olduğunu kimse bilmezdi. Kimse peşini aramaz, yakalamak istemezdi onu. O diyarda Mirzakul gibi kötü kişiler de yoktu. Çalışırlandı orada. İsmail kolhozun çobanı, o da yardımcısı olurdu...

"Artık çok zaman kalmadı. İşte bahar geldi bile. Bugüne kadar nice güçlülere dayandım ben, şimdi daha kolay dayanırım!" diye düşünüyordu Şeyde. Tozıkları üfleyle üfleyle taneleri bir avucundan öbür avucuna aktarıyor ve hayal içinde yüzüyordu. Önemli olan İsmail'in korunması, ona bir şey olmaması idi. İyi ki şimdi köyde, İsmail'in buralarda saklanmadığını, Kazakistan tarafında, akrabalarının yanında olabileceğini söylüyorlardı. "Ne derlerse .desinler... Buzağıyı satarız, yol için biraz un tedarik ederiz, yaşlı kaynanayı bir katıra bindiririz ve gecenin ortasında çıkıp gideriz... Evet, çekip gideriz buralardan!"

Baharın ılık havası başını döndürmüştü. Bazen böyle hayaller kurmak da iyiydi. İnsan, içini kemiren kaygılardan sıyrılıyordu biraz.

Bir gün öğleden sonra, Şeyde el değirmeninde talkan öğütürken, Asantay geldi. Çocuk şu son zamanlarda iyice zayıflamıştı. Geniş geniş halkalar belirmişti gözlerinin etrafında. Babasından kalan eski, delik deşik ceketin sıyrılmış yellerinden incecik iki kol uzanıyordu.

"Annem biraz ateş istiyor." dedi çocuk. Ağırlığını bir ayağından öbür ayağına vererek orada duruyor, gözünü değirmen kenarındaki talkandan ayırmıyordu.

Çocuk çocuktuktu. Onun imrenerek ve açlıktan kıvranarak bakışı kimi etkilemez! Şeyde ona bir avuç verdi. Çocuk da hemen başını eğip talkan dolu avucunu ağzına götürdü. Mutlu mutlu soludu. Şeyde'ye iyi şeyler söylemek, teşekkür etmek istediği belliydi. Dudakları talkana bulanmış hâlde minnetle gülümsedi:

"Şeyde çene (yenge), ineğimiz buzağılayınca, annem ilk sütünden ekşimik yapacak. Bundan birazını küçük Amantur'a da getiririm. Artık yemek yemeyi biliyor değil mi? Ekşimik çok güzel bir şey, tıpkı beyaz peynir gibi oluyor..."

Şeyde pek duygulandı. Onu kucaklayıp gözlerinden öptü: "Sevgili yavrum, inşallah peyniriniz de, kaymağınız da olacak, yeter ki inek doğursun. O zaman bizim bebeğe de getirirsin biraz, dişleri çıktı bile..."

O gün daha ne Totoy'un ne de çocukların Baydalı'nın öldüğünü henüz bilmediklerini hatırlamıştı. Bu düşüncesini çocuk anlamasın diye sözü değiştirmek istedi:

"Annen nasıl, iyi mi? Dün biraz rahatsız gördüm onu..."

"Bugün de kalkamadı yataktan. Baş ağrıyor. Evde kalıp ona yardım etmek istedim ama razı olmadı. Sınıfını geçmezsen baban üzülür, geldiği zaman seni azarlar, dedi."

"Aa bak bu doğru, geldiği zaman seni azarlar eğer sınıfını. • •"

Çocuk gözlerini kırıştırmakla derin bir iç çekti. Hiç de çocuksu bir iç çekiş değildi bu. Acılı, umutsuz bir iç çekiş idi..

"Haydi haydi, bırak böyle iç çekmeyi. Babanız gelecek, böyle iç çekmek doğru değil..."

Asantay, yarısı sönmüş bir tezek parçasını alıp gittikten sonra, Seyde'nin eli ayağı kesilmiş, değirmenin başında öylece kalmıştı. Çocuğun iç çekişi pek dokunmuştu ona. Parmak kadar çocuk her şeyi hissediyor, anlıyordu. "Artık babasının gelmeyeceğini seziyor olmalı, Totoy da an-lıyordur ama belli etmemeye çalışıyor... Başka ne gelir zavallının elinden, üç çocukla kalakalmasın insan! Kol-hoz belki biraz yardım eder, zaten o yüzden sürdürebiliyorlar varlıklarını. Geçen gün depodan yarım çuval yulaf getirdi, hiç yoktan iyidir. Şimdi'tek umutlan inekte, ineğin doğurmasında. Şu günlerde doğurması gerekirdi ama gecikti. Geçen yaz, işi biraz ağırdan almış galiba. Sabahları Totoy'un kızgın sesi duyulur hep: 'Doğuracak-san doğur artık lanet hayvan!'

Çocuklara süt gerek, senin umurunda değil, niçin besliyoruz seni!' diyor. Gerçekten süt gerek o çocuklara. Böylece daha az olur ıstırapları. Yaa, ne olacak bu çocukların hâli? Bir süredir sık sık hasta oluyor Totoy. Baydalı'ya da çok yazık. Göz göre göre mayına atlaması ne yazık! Öleceğini bile bile yapmış bunu. Gözü kara, cesur bir adamdı zaten. Eee, kader işte! Ne yapalım, yine de yaşayacaklar, çocuklar büyüyecek. Elbette çok güç olacak bu. Herkesin bir derdi var, onların derdi onlara, bizim derdimiz bize. Biz Çatkal'a gideceğiz, belki orada biraz rahat ederiz. Totoy bana lafın geli-şiymiş gibi sormuştu: 'Söylenenler doğru mu, İsmail kaçak mıymış?' demişti. Bilmiyorum. Belki kaçmıştır, ama burada değil, ister inansınlar, ister inanmasınlar. Ama

I Mırzaku'l'un eline geçmesin, hiç acımaz. Bizim düşmanımız o! Tanrım, bizi bu Mırzaku'l'dan koru!"

Şeyde bir süre daha bu düşüncelere dalıp kaldı; içinde, her geçen dakika, anlaşılmaz büyük bir sıkıntı duyuyordu. O küçük çocuğun büyükler gibi iç çekişini, yalvaran bakışlarını unutamiyordu. Kötü bir şey olacakmış gibi patlıyordu sıkıntidan.

Gece karanlığı basınca avluya çıktı. Hava bozulmuştu. Batıdan nemli bir rüzgar esiyor, gökyüzünde kara kara bulutlar akıyordu. Dağlar görünmez olmuştu. Ay, bulutların geldiği tarafa kayıyor, yavaş yavaş onların arasına giriyordu. Ara sıra hiç görünmez oluyor, belli belirsiz aydınlığıyla kalın bulutların ardında olduğu ancak tahmin ediliyordu. "Kar yağacak, İsmail'in hâli ne olur?!" diye düşündü.

Sabahleyin yola koyulduğu zaman her yer ıslaktı. Bulutlar gökyüzünden ağmış, lapa lapa ilkbahar karı yağıyordu. Bahçeden henüz uzaklaşmıştı ki Totoyların evinden bağırmalar, ağlamalar duyuldu. Atlılar, çamurları sıçratarak atlarını koşturdular.

"Ne oldu? Ne var?" dedi Şeyde kendi kendine. Elinden kova arı bırakarak Totoyların evine koştu. Baydalı'nın ölümü sonbaharda açıklanacak ve ona o zaman ağlanacaktı. Yoksa biri boşboğazlık mı etmişti? Avlu kapısından içeri girince şaştı kaldı. Bir sürü insan alçak sesle konuşuyordu. Totoy, saçı başı karmakarışık, yalnız bir kolunu geçirebildiği mantosunu sürüyerek çıkmıştı. Ambarın oraya koşarak, göğsünü yumruklaya yumruklaya bağıırıyordu:

"Bakin kardeşler, bakın! Kilidi kırmış ve alıp götürmüşler. Oh Allahım, beni niçin cezalandırdın! Ne feci! Ne feci!

Kalabalıktan biri sesini yükselterek sordu:

"Dün akşam ineği bağladığından emin misin? Kapıyı iyice kapamış mıydın?"

"Elbette eminim! Memelerine bile baktım, iyice dolmaya başlamıştı. Artık çocukların dayanacak hâlleri de kalmadı. Dört gözle ineğin doğurmasını, biraz süt içebilme-yi bekliyorlardı. Hasta olduğum hâlde bakımı için kimseye güvenmedim, kendim baktım hep. Ah ellerim kuru-saydı..."

Şeyde olayı öğrenince nefret etti. İğrenç bir şeydi bu. Asantay'm ateş istemeye geldiği günü, ineğin ilk sütü ile ilgili olarak yaptığı konuşmayı hatırladı. Çocuk ineğin doğurmasını harika bir olay, bir mucize gibi bekliyordu. Onu hâlâ incecik boynu ve babasının yırtık ceketiyile görür gibiydi. Ağızı talkan dolu olarak da görüyordu onu.

"Kim yapabilir bunu? Kim bu kadar kötü, bu kadar vicdansız olabilir!" diyordu kendi kendine. Kar yüzüne vuruyor, eriyip boynundan vücuduna akıyor, ama o, annelerinin eteğine yapışıp hüngür hüngür ağlayan çocuklardan gözlerini ayıramıyordu. Öylece donup kalmıştı. En küçükleri yataktan henüz çıkmıştı. Soğuk çamurda çıplak ayakla Totoy'un peşinden koşuyor, 'Anne! Anne!' diye bağıırıyordu. Ama Totoy onu fark etmiyor, avluda bir aşağı bir yukarı koşarak kırık ve kısık bir sesle bağıırıyordu:

"Baydan burda olsaydı hangi hırsız cesaret edebilirdi ineğimizi çalmaya! Lanet olsun erkeksiz eve!..."

"Küçük çocuk mosmor oldu, soğuktan ölecek!" diye düşünen Şeyde onu almaya davranmıştı ki Kurman kalabalığın arasından fırlayıp çocuğu aldı. Kar ve çamurdan kızaran ayaklarına uzun uzun baktı, sonra belinden kuşağını çözdü, yavruyu paltosunun içine sardı, kucaklayıp kendi evine doğru yürüdü. Bu sırada kuşağını düşürmüştü. Biri onu yerden alıp yeni ile çamurunu sildi. Şeyde, yanından geçen Kurman'ın çocuğu sımsıkı bağıırına

bastığını, nefesiyle ısıtmaya çalıştığını gördü. "Sizi köyde paylaşır besleriz, bakar büyütürüz, asla terk etmeyiz..." diye mırıldanıyordu Kurman. Islak sakalı titriyor, gözlerinden yaşlar akıyordu.

Hemen hemen bütün köy halkı toplanmıştı Totoyların avlusunda. Korkunç bir olaydı bu. Evvelce de ineklerin, koyunların çalındığı olmuştu. Ama bu defaki basit bir hayvan hırsızlığı değildi. Hırsız, köyün en kutsal saydığı şeye tecavüz etmiş durumdaydı: Baydalı'nın ailesine bu kötülüğü yapmaya kim cüret edebilmişti? İnsanlar bir şey söylemeden duruyorlardı ama, her biri hırsız bütün kalbiyle lanetliyor, kargışlıyordu. Mırzaku'l atıyla

birkaç defa köy sokaklarını dolaştı, sonra ihtiyar Barpı ile geldi. Avluya, paltosunun eteği savrulmuş gibi fırtına gibi girdi. Atının gemini hızla çekerek bağırdı:

"Haydi toplanın! Binebilenler atlara atlasın, ötekiler yaya gelsin, dağılıp bütün merayı, bütün vadileri arayacağız. Çalınan ineği de, çalan hırsız da bulmamız gerek!"

"Doğru, doğru!" diye bağırdı kalabalık. Hırsız pek uzağa gitmiş olamaz. Hayvanı kesmişse etini buluruz, kesme-mişse herhalde bir kurganda* saklanıyordur,"

"Kesinlikle öyledir, gidelim!"

Mırzakul, önce cepheden dönmüş olanlara seslendi:

"Hey askerler, atlara atlayın ve şehir yoluna bakın önce!"

"Tamam, ama atları nerden alacağız?" "Kolhozun ahırından."

"Kolhoz başkanı ölür de vermez bu kadar uzak yer için. Onları çift sürmek için besliyor..."

* Eski mezarlık, eski türbe.

"Ay senin başkanını..." diye kükredi Mırzakul. Çolak kolundan dolayı yarısı boş olan yeni inip inip kalkıyordu havaya! Devam etti:

"Hemen eyerleyin o atları, sorumluluk bana ait!"

Aramaya çıktılar ve hemen hemen her yöne dağıldılar. Şeyde de vardı aralarında. Mırzakul, atının yelesine eğilmiş olarak bayırın öbür tarafına, Barpı da malakayını alnına indirerek, asık suratla ve kararlılık içinde beri tarafa sürdüler atlarını. Seyde'nin aklından birden korkunç bir ihtimal geçti: Ya İsmail'i bulurlarsa? Bu düşünce onu çılgına çevirdi. Çiylele kaplı uzak meraya doğru koşmaya başladı.

Sis, hastaymış da daha yukarılara çıkmaya gücü yetmiyormuş gibi, solgun bir beyazlık içinde vadiler üzerinde tarazlanıp kalmıştı. Seyde'nin bastığı yerler kayıyor, elbisesi karı emiyor, omuzlarında gittikçe artan bir ağırlık duyuyordu.

Başkası da İsmail'in izini bulmasını diye, yuvasını belli etmek istemeyen bir kuş gibi, tepelere doğru yürüdü. O tarafa, bu tarafa gidiyor, görünmek korkusu ile etrafa dikkatle bakıyordu. Başkalarının bulunup bulunmadığını, takip edilip edilmediğini anlamak, emin olmak istiyordu.

"Allahım, bu defa da tehlikelerden kuru bizi." diye yalva-rıyordu durmadan. "Ne yapayım, ne edeyim, bir yol göster Tanrım! O inek bulunursa çocuklar çok sevinecek, insanlar da köye dönecekler. Allahım, o yetimlerin ineklerini bulmalarına yardım et, oğlumun aşkıyla, oğul sahibi olma duygusuyla yalvarıyorum sana!"

Vadiler boyu koşuyor, bir bayırdan ötekine gidip geliyor, dualar okuyordu. Az sonra bu onda sabit fikir hâline geldi: İnsanların köye dönmeleri, aramayı bırakmaları için

ineğin bulunması gerekiyordu. Tek şans, tek kurtuluş yolu bu idi. Bir an önce bulunmalıydı bu inek, bir an önce!

Son gücünü toplayarak daha uzaklara koştu. Her çallılığın, her tümseğin ardına baktı, her tepeye tırmandı. Entarisi paramparça yırtıldı. Ama ineğin izine rastlamıyordu. İleride, epey uzakta, sislerin arasında, eski bir kurgan fark etti. Belki inek orada saklıydı. Aa, ne o, bir hayvan mı? Evet, evet bir hayvan! Alaca bir inek o... Evet, o işte, o...

Bir sevinç dalgası kapladı Seyde'yi. Ama soluğu da kesilmişti. Ayaklarında güç kalmadığı için biraz durdu. Hemen kararını verdi: "Büyük bir tepeye çıkıp onlara bağıracam. İneği tutup Totoy'a götüreceğim, Totoy'un ambarına bağlayacağım onu. Ama, tabii o karaltı bir inek ise! Belki hayal görmüş olabilirim..."

Durup dinlenmeden kurgana kadar koştu. Ve, ve orada hayal kırıklığına uğradı, donup kaldı. Gördüğü şey bir inek değildi. Eski bir duvarın üzerine konmuş ya da düşmüş bir kütük idi uzaktan gördüğü karaltı.

Sis hâlâ yerin üzerinde yumuşak bir örtü gibi yüzüyordu. Geçitte, geçen yıldan kalan kuru dulavrat otlarının üzerleri karla kaplanmıştı. Kar, henüz boy veren körpecik otların saplarını da beyaz ve minicik dikenler gibi örtmüş bulunuyordu.

Akşam, Şeyde sürüne sürüne köye gelebilmişti. Adım atacak hâli de kalmamıştı. Totoyların evinde, ineğin bulunması gereken ambarın kapısını ardına kadar açık ve içerisinin bomboş olduğunu gördü.

Evde, bebeği sarsıla sarsıla ağlıyordu. Bütün gün ağladığı belliydi. Soluması hıçkırıklarla kesiliyordu ve gözleri ağlamaktan kapanmıştı. Sanki olayı ağırlaştırmak ister-

miş gibi, çok dolmuş ve iyice sertleşmiş memelerinden uzun süre süt gelmedi. Yalnız memeleri değil, bütün vücudu kasılmış, bütün sinirleri gerilmişti. Çeneleri, bütün gece rüzgarda bırakılan terli bir atın çeneleri gibi büzüşüp kaskatı olmuştu.

Çocuğunu kucağına alıp odanın bir köşesine çekildi. İhtiyar kaynanası da öbür köşede sessizce oturuyordu. Sobayı yakacak gücü bile kalmamıştı. Evin içi de tıpkı onun içi gibi soğuk ve sıkıntılıydı. Uykusuzluktan da ölüyordu. Yavrusunu beşiğe yatırır yatırmaz, soyunmaya bile derman bulamadı ve yığılıp kaldı olduğu yere. Bir süre sonra, gecenin ilerleyen bir saatinde pencereye vurulduğunu duyarak kalktı, uyku sersemliğiyle "Kim o?" diye bağıracaktı neredeyse ama hemen toparlandı. Cama vuranın İsmail olduğunu anlamıştı. Yine de korkuya kapıldı. "Aman Tanrım, bütün köy ayağa kalkmış, çalkalanıyor, tam gelecek zamanı buldun!" diye söylendi.

Koşup kapıyı açtı ve telaşla fısıldadı: "Çabuk, köyde işler çok kötü!"

Kapıyı sürgüleyip kocasını içeriye itti. Pencerenin perdelerini çekti, iyice kararttı. Tam mumu yakacağı sırada İsmail'in elinden düşen ağır ama yumuşak bir şeyin "Pat!" diye ses çıkardığını duydu. Bir anda bütün kanı donmuştu. Yere düşen şey, sanki yuvasından fırlayan kalbi idi. Çömeldi, el yordamıyla arandı ve elleri yumuşak bir şeye çarptı. Bu yumuşak şey et idi!

"Demek sendin ha!" diye bağırdı.

Yere yıkılmış, boğazını gülle gibi bir şey tıkamıştı.

İsmail'in gözleri karanlıkta parladı. Nefes nefese karısına sokuldu.

"Şşt! Sesini çıkarma! Seni ilgilendirmes bu!"

Şeyde kaskatı duruyordu. Biri göğsüne şiddetli bir yumruk indirmişti sanki. Kafası iyice karışmıştı. Oturuyordu ama yine de devrilmemek için iki elini yere dayamak zorunda kalıyordu. Şimdi bir tek arzu vardı içinde: Evden kaçmak, böyle bir insanı görmemek, böyle bir insanın bulunabileceğini düşünmemek için, hıçkırığa hıçkırığa, rastgele koşmak! Ama, ne kalkmaya gücü kalmıştı ne de bağırmaya. Ancak İsmail ona çıkışmaya başladığı zaman biraz akli başına geldi:

"Ne duruyorsun, yaksana ışığı!" dedi İsmail. Şeyde yerinden kımıldamadı. "Yak dedim sana!"

Eğilip bakınca Seyde'nin kendi dizlerine doğru süründüğünü gördü.

"Bi... bizim ineği alsan daha iyi olurdu!..." diyebildi Şeyde.

İsmail omuzlarından tutup onu kendine doğru çekti:

"Ne diyorsun sen aptal! Ne yapacağımı bana sen mi öğreteceksin? Mademki hayvan gibi yaşıyorum, yapılacak tek şey kalıyor, o da hayvan gibi hareket etmek! Herkes kendi canını düşünür. Ben de önce kendi karnımı doyur-malıyım. Başkalarından sana ne! Açlıktan gebersen kimse lokmasını vermez. Herkes kendini düşünür. Herkes ancak dişleyebildiğim, koparabildiğini yer!"

Şeyde hiçbir şey demedi. İsmail onun omzunu bırakıp yakasına yapıştı ve şiddetle sarstı. Islık ıslık soluyor ve nefesinden yarı pişmiş et kokusu çıkıyordu.

"Konuş! Bir şey söyle, niye susuyorsun! Kendi ineğimi kesseydim bebeğe sütü nereden bulacaktın?"

Başkalarının çocukları senin çocuğundan daha mı kıymetli? Çat-

kal'a nasıl giderdik o zaman? Bunu düşündün mü hiç? Şurada birkaç gün daha bekleyeceğim, sen benim mağarada açlıktan gebermemi mi istiyorsun? Belki başkalarına benden daha çok kıymet veriyorsundur. Bütün kış soğuktan titredim ben, artık canıma yetti! Çalarım da, çırparım da, ne gerekirse yaparım yaşamak için! Burada bir köpek gibi gebermek için mi kaçtım ben? Dünyanın en aptalı ben miyim?"

Avluda bir horoz öttü. İsmail'in gitme zamanı gelmişti. Sigarasını avucunun içinde saklayarak pencereye sokuldu. Kulak kabartıp dışarısını dinledi. Sonra yine Şeyde ye döndü:

"Ne konuşmuyorsun, dilini mi yuttun? Eti bir yere sakla, yarın gece pişirirsiniz. Kemikleri ambarda bir çukur kazıp gömersin. Çukuru derin kaz ki köpekler kokuyu alıp kemikleri çıkarmasın..."

Sigarasından son bir nefes daha çekti, yüzünün alt kısmı kısa bir süre sigara ateşiyle aydınlandı. Islak dudakları ve burun delikleri görüldü. Sonra izmaritini atıp ayağıyla ezdi ve çıkıp gitti.

Gün ağarırken, pencerenin kenarında, genç ama saçları kırışmış bir kadın duruyordu. Bitkindi. Avluya bakıyor, karanlığın nereye kaçıp saklandığını anlamak istiyordu sanki. Gözlerini dışarıdan ayırmıyor, bir eliyle de beşiği tutuyordu. Bu küçük pencerenin dışındaydı bütün dünyası: Köyü, halkı oradaydı. Kurman, üç çocuğuyla Totoy, tek kollu Mırzakul ve İsmail de oradaydılar. "Ama hayır, dedi İsmail için, sen onlar gibi değilsin. Halkını felaket içinde bırakıp giden bir insan, istese de istemese de onun düşmanı olur... Sana engel olamadım, engel olamazdım zaten."

Derin bir iç çekiş ve bir inilti duyunca kendine geldi. O ana kadar yaşlı kadını tamamen unutmuştu, ihtiyar, başını sıksa dizlerine dayamış, bir köşede oturuyordu. Gözleri korkunçtu. Dayanılmaz acılar okunuyordu gözlerinde. Geceleğin olanları görmüş, işitmişti.

Şeyde eşyalarını topladı, çocuğun bezlerini bir torbaya koydu. Çapanını* sırtına geçirip tıpkı Totoy gibi bir iple belini sımsıkı bağladı.

"Seninkilerin yanına mı gidiyorsun?" dedi ihtiyar usulca.

"Evet" dedi Şeyde. Yaşlı kadın da sadece başını sallayarak onayladı onu.

Şeyde, kucağında çocuk, eşikte bir an durup düşündü. Çocuk her şeyden habersiz uyuyordu. Yalnız, annesinin gözyaşları yüzüne düştükçe burnunu kıvırıyor ve başını kımıldatıyordu. Şeyde dönüp el torbasını da aldı ve sırtına koydu. Bundan sonra, kararlı adımlarla yürüyüp gitti.

İhtiyar kadın, Şeyde çıkıp giderken de bir şey demedi. Tekrar dönmesini istemedi, onun ayaklarına kapanmadı. Şeyde gittikten bir süre sonra, kapıyı ardına kadar açık bırakarak o da çıktı ve Seyde'nin gittiği yönün aksi tarafa doğru, amaçsız adımlarla ilerleyerek, köyden çıktı.

Şeyde, çalılar arasında zor görünen bir patikada ilerliyor, Mirzakul da atla peşinden geliyordu. Mirzakul'un yanında iki de asker vardı. İki saat kadar önce, tüneli koruyan birliğin kumandanı askerlerinden ikisini Mirzakul'un emrine vermişti. Şeyde, çobanların kaldığı Küçük Boğaz'a gidiyordu ve artık hiç dönmeyecekti köyüne.

Askerler kendi aralarında alçak sesle konuşuyorlardı: "İneği çalınan kadın bu mu?" "Öyle sanıyorum."

* Kaftan, üst giyim.

"Demek hırsızı bulmuş ha! Aşk olsun, cesur kadınmış doğrusu! Ama çocuğunu niye almış yanına?"

"Bilmiyorum, biraz kaçık galiba. Az önce başkan ona çocuğu ile ata binmesini söyledi. Ama kadın şöyle bir dönüp baktı ve hiçbir şey söylemeden yürümeye devam etti. Belki çok gururludur, kim bilir..."

Kamışların ve talnikların (söğütlerin) kapladığı küçük bir vadiye geldikleri zaman, Şeyde bu vadiye inmeye başladı ve az sonra bir tümseğin üzerine çıkıp ileride bir yeri parmağı ile işaret ederek:

"İşte orada, kamışların gerisinde..." dedi.

Benzi sapsarıydı. Ne yaptığını bilmeden şalının düğümünü çözdü ve memesini çıkarıp çocuğun ağzına verdi. Mirzakul ve yanındaki askerler, gözlerini dört açıp yavaş yavaş kamışlığa doğru ilerlediler. Oraya geldikleri zaman Mirzakul atından inmek üzereydi ki bir uyarı sesi duyuldu:

"Hey Mirzakul, geri çekil, benim sonumu hiçbir şey değiştirmez, çekip git yoksa vururum seni!"

Mirzakul atını ileri sürerek cevap verdi: "Ellerini yukarı kaldır ve teslim ol!"

Bir tüfek sesi yankılandı vadide. Şeyde olduğu yerde sıçradı. Mirzakul atının boynuna düşmüş, tek eliyle yelesini tutmaya çalışıyor, kesik kolu da yeninin içinde sallanıp duruyordu. Sonra vücudu iyice hareketsiz kaldı ve bir çuval gibi düştü yere.

Bu sırada askerler de ateş etmeye başladılar, İsmail, onlara düzenli aralıklarla karşılık veriyor ve dağlar tüfek sesleriyle yankılanıyordu. Birden askerlerden biri telaşla bağırılmaya başladı:

"Hey Meryem Ana! Nereye gidiyorsun? Geri çekil! Geri çekil! Vuracak seni!"

Şeyde, kucağında yavrusu, kamışlara, İsmail'in saklandığı yere doğru yürüyordu. Şalı omuzlarının üzerinden kayıp düşmüştü. Hiçbir şeyden korkmadan, ağır, sakın adımlarla ilerliyordu. Dudaklarını sıkışmış, gözleri fal taşı gibi açılmıştı ve kararlıydı. Çok güçlü görünüyordu o an. Haklı olduğuna, en doğruyu yaptığına inanarak yürüyordu. Askerler şaşkınlık içindeydiler. Ne yapacaklarını bilemiyor, durmadan bağırıyorlardı:

"Gitme, geri çekil! Geri çekil!"

Şeyde sanki hiçbir şey duymuyor, dönüp bakmıyordu bile.

Bir an sessizlik oldu. Heyecan dolu bir sessizlik, dipsiz bir sessizlikti bu. Dağlarda yankılar susmuştu. Askerler kamışların arasına saklanmış, Mirzakul tek kolunun parmaklarını oynatarak yerde can çekişiyordu. Kayalıklar, uzak tepeler, her şey gergin bir suskunluk içindeydi: Şimdi bir tüfek patlayacak, kucağındaki çocukla kadın da devrilecekti...

Sonra, korkunç sessizliği bozan bir rüzgar esti. Rüzgar, kamışların ucunu sallayarak Seyde'ye ulaştı. Onun şalını düştüğü yerden ötelere savurdu. Genç kadının yüzünde bir tek kas oynamadı. Hiddetli ve kararlı adımlarla yürüyordu. Başı dik, yavrusunu bağrına basmış, ölümden korkmadan, görev bildiği şeyi yapmak üzere, inandığı hak adına ilerliyordu.

Askerler umutsuzca bağırıyorlardı: "Dur! Dur, gitme!"

Sonra, tüfeklerini sımsıkı kavrayarak Seyde'ye doğru koştu. Tam bu sırada İsmail de kamışların arasından çıktı. Üzerinde, haki, yırtık bir kaput vardı. Bitkindi. Saçı sakalına karışmıştı. Pis bir ter akıyordu yüzünden. Tanınacak gibi değildi. Öfkeden nefesi tıkanarak, tüfeğin namlusunu kadına doğrulttu. Tetiği çekti çekecek...

Aralarındaki mesafe gittikçe kısalıyordu ve birden yüz yüze geldiler! O zaman Seyde'sini tanıyamadı. Bu kadın o değildi. Başı açık, saçları ağarmış, kucağında yavrusuyla korkusuzca kendisine bakan bu kadın o değildi. Birden onu kendisinden fersah fersah uzaktaymış gibi gördü. Kederinin heybetiyle, erişilmez, ulaşılmaz bir yüceliğe kavuşmuştu. Onun karşısında kendisi ne kadar güçsüz, ne kadar acınacak bir hâldeydi!...

Ve İsmail, olduğu yerde sendeledi. Tüfeğini, onlara yaklaşan askerlere doğru fırlatarak ellerini havaya kaldırdı. Deniz Kıyısında Koşan Ala Köpek

!

;

Vladimir Sangi'ye*

Nemli, çok soğuk ve koyu lacivert gecede, Ohotsk denizinin bütün kıyıları boyunca, karayı denizden ayıran bütün cephelerde, iki doğa gücünün yüzyıllardan beri süregelen amansız savaşı vardı: Kara, denizin saldırılarına karşı koyuyor, deniz ise bıkıp usanmadan saldırıyor, karayı hırpalıyordu.

Gecenin karanlığında, denizin gürleyen dalgaları saldırıya geçiyor, kayalara çarparak çatlıyor, kaya kadar sağlam olan toprak ise, inim inim inleyerek denizin bu saldırılarını püskürtüyordu. •

Gündüzler gündüz, geceler gece olalı beri, ta yaradılıştan beri, bu iki doğa gücü savaş halindeydiler. Denizle kara var oldukça, bu savaş, gündüzler boyu, geceler boyu, sonsuza kadar sürüp gidecektir.

Bütün gündüzler, bütün geceler boyu...

Bir gece daha geçmişti. Denize açılmalarının öncesindeki gece.. Hiç uyumadığı gece. Hayatında ilk kez, evet ilk kez, uykusuzluğu tatmış, ne olduğunu anlamıştı. Denize açılacağı günün gelmesini öyle büyük bir sabırsızlıkla bekliyordu ki! Fok postunun üzerine uzanıp yatmış, dalgaların vuruşuyla, karaların zar zor duyulan iniltisini, denizin koyda öfkeyle gürlemesini dinliyordu. Geceyi dinliyor ve uyumuyordu...

1935 yılında Sahalin'de doğan Sangi, şiirleri ve hikayeleriyle ün yapmış bir nivih yazardır.

Oysa, bir zamanlar bambaşka günler. Şimdi o günlerin nasıl olduğunu söylemek çok zor. Kimse bir şey bilmiyor. Hatta, Lura adındaki dişi ördek olmasaydı, dünyanın bambaşka olacağını kimse aklına bile getirmiyor: O ördek olmasaydı, kara ile deniz birbirlerine karşı, birbirlerine düşman olmayacaktı. Çünkü ta başlangıçta, başlangıçların başında, doğada kara diye bir şey yoktu, bir evlek toprak bile yoktu. Her yer sularla kaplıydı. Su, su... Her taraf su! Dünya kendi ekseninde dönerken su kendiliğinden ortaya çıkmıştı: Dipsiz derinliklerden, karanlık uçurumlardan. Dalgalar birbiri ardınca uçsuz bucaksız evreni kuşatmış, dört bucağı kaplamıştı. Dalgaların çıkıp geldiği bir yer olmadığı gibi, gidip yoğalacağı bir yer de yoktu.

Ve dişi ördek Lura, hani şu herkesin bildiği, bugün bile başımızın üzerinden gaglayarak sürüler hâlinde uçan yassı gagalı ördek, yapayalnız, uçup duruyordu havada. Yumurtasını bırakacağı bir kara parçası arıyor, ama bulamıyordu. Sudan başka bir şey yoktu evrende. Yuva yapabileceği ne bir kamış, ne ufakık bir saz vardı.

Lura ördeği gaglaya gaglaya uçuyor, daha fazla dayana-mamaktan, yumurtasını dipsiz derinliklere düşürmekten korkuyordu. Nereye gitse, kanatlan onu nereye götürse, hep su, su, yine su! Ne kıyısı, ne başlangıcı, ne de sonu vardı o büyük suyun. Lura bitkindi. Dünyada yuvasını yapabileceği hiçbir yer yoktu. Lura suların üzerine kondu, göğsünden yolduğu tüylerle bir yuva yaptı kendisine. Dünyada toprak, işte bu yüzen yuvadan oluştu. Yavaş yavaş büyüdü. Yavaş yavaş çeşitli yaratıklar çıktı ortaya. Bu yaratıklardan biri olan insan, hepsine üstün geldi: Kayak yaparak karların üzerinde gitmeyi, kayak yaparak sularda dolaşmayı öğrendi. Kara ve deniz hayvanlarını avladı. Beslendi ve çoğaldı.

Lura ördeği, sonsuz suların ortasında meydana gelen kara parçasında hayatın böylesine zor olacağını nereden bilecekti? Deniz, karanın meydana gelmesine çok kızdı ve o günden beri sakinleşmedi. O günden beri denizle kara arasında savaş sürüp gidiyor. Ve insanoğlu bazen denizle kara, kara ile deniz arasında, çok güç durumlarda kalıyor. Deniz, insanları hiç sevmez, çünkü insanoğlu denizden çok karaya bağlı...

Sabah yaklaşıyordu. Bir gece daha sona eriyor, yeni bir gün daha doğuyordu. Karanlıklar dağılmaya, ağarmaya ve kuduran denizin kıyılan döven köpüklü dalgaları, buğular çıkarak soluyan bir geyiğin dudakları gibi, belirmeye başlamıştı. Deniz soluk veriyordu. Kara ile denizin çarpıştığı yerlerde soğuk bir sis, çevrentili bir çişe yükseliyordu yukarı doğru. Dalgalar inatla, gümbür gümbür dövüyordu kıyıları.

Bu inatçı dalgalar, birbiri ardınca ve olanca güçleriyle karaya saldırıyor, yıkanmış soğuk ve sert kum setlerini aşılıyor, çakıllardan oluşan kaygan, kara yığıntıları geçiyor, ah çeker gibi hızla nefes veriyor ve sonra çekiliyorlardı. Çekilirken, yitip gidecek baygın köpükler ve çürümüş yosun kokusu kalıyordu arkalarında.

Dalgalar, ara sıra, bahar yelinin parçalayıp sürüklediği buz parçalarını da vuruyorlardı kıyıya. Kumsala çarpan buzlar paramparça oluyor, güçsüz, çaresiz, serpilip kalıyorlardı. Az sonra başka dalgalar geliyor, onları tekrar çekip alıyordu denizin kucağına.

Karanlıklar dağıldı. Şimdi aydınlık, sabahın loşluğunu boğuyordu. Yavaş yavaş karanın engebeleri ortaya çıkıyor, deniz aydınlanıyordu.

Gece rüzganyla hareketlenen dalgalar, sıra sıra koşuşan büyük yeveleriyle hâlâ dövüyordu kıyıları. Ama, enginler-

de, uzaklarda deniz yatışmış, durgunlaşmıştı. Oralarda ağır ağır çalkantıların kurşun renkli yansılarını görünüyordu.

Deniz üzerinde süzülen bulutlar şimdi kıyılardaki yükseltilere doğru kayarak ondan uzaklaşıyorlardı.

Ala Köpek koyunda, koya sokulan kayalık bir yarımadanın üzerinde, çok iyi görünen bir dağ yükseliyordu.

Uzaktan bakılınca gerçekten, deniz kenarında hızla koşan bir ala köpeğe benziyordu bu dağ. İki yanını kaplayan kara çalılar köpeğin tüyleriydi sanki. Tepesi de, yazın en sıcak günlerinde bile erimeyen karlarla örtülüydü ve bu da köpeğin sarkık kulaklarını andırıyordu. Kuytuda kalan karanlık bir oyukta da yine kocaman bir kar lekesi vardı. Bu haliyle Ala Köpek Dağı, karadan, ormandan, her yerden çok iyi görünüyordu.

Sabahleyin, işte bu Ala Köpek Dağı'ndan, güneş iki kavak boyu yükseldiği zaman, denize bir Mivih kayığı açıldı. Kayıkta üç balıkçı ve bir çocuk vardı. Daha genç ve güçlü görünen iki adam kürek çekiyorlardı. En yaşlıları ise kayığın kışında oturuyor, dümen kullanıyordu. Ağaç piposunu tütüren bu yaşlı, ağırbaşlı adamın güneş yanığı zayıf yüzü ve çıkıntılı gırtlığı kırış kırıştı. Hele boyun derisinde dilim dilim çizgiler vardı. Elleri de ona görevdi: Kuvvetli parmaklarının eklemeleri budak gibi, çatlak ve yaralarla kaplıydı. Saçları ağarmış, hemen hemen bembeyaz olmuştu. Kara yüzünde ağarmış kaşları pek belirliydi. Kızarmış, sulu gözlerini sürekli kırıpıyordu: Hayatını, güneş ışınlarını yansıtan denizin parlak yüzeyine bakmakla geçirmişti. Koyda ilerlerken hiçbir yere bakmıyor, sanki görmeden yön veriyordu kayığa.

Çocuk pek heyecanlıydı. Burun delikleri açılıp açılıp kapanıyordu ve o güne kadar belli olmayan gizli çilleri yüzünü kaplamıştı. Anasından gelen bir özelliği bu... Çok

sevindiği zaman anasının gizli çilleri de yüzünü kaplayıverirdi. Çocuk heyecanlanmakta haklıydı. Denize çıkmak amacıydı onun. Kaderiydi. Bugün denize onun için, ona avcılığı öğretmek için açılmışlardı. Kirisk'in çulluk gibi başını her tarafa çevirip bakması bundandı. Her yere, her şeye büyük bir ilgiyle bakıyor; sabırsızlığı da artıyordu. Kirisk, gerçek avcılarla ve oymağın (kabilenin) büyük ka-yığıyla, engin denize ilk kez açılıyordu. Gerçek, büyük bir av seferiydi bu. Çocuk, yerinden kalkıp kürek çekenlerin yerini almak için de can atıyordu. Olanca gücüyle küreklere asılmak, avlayacakları deniz hayvanlarının bulunduğu adalara bir an önce varmak için sabırsızlanıyordu. Ama, bir çocuğun bu tür isteklerini ağırbaşlı insanlar gülünç bulabilirlerdi. Gülünç duruma düşmekten korktuğu için, arzusunu belli etmemeye çalışıyor, ama bunu pek beceremiyordu. Me mümkün mutluluğunu gizleyebilme-si! Esmer yüzünün gürbüz yanakları kıpkırmızı olmuştu sevinçten. Hele o saf, ışıltılı, esinli çocuk gözleri, ruhunu dolduran coşku ve gururu, sevincini olduğu gibi çıkarıyordu açığa. Deniz onu bekliyor, büyük av onu bekliyordu!

İhtiyar Orhan çok iyi anlıyordu Kirisk'i. Kısık gözleriyle bir yandan gidilen yönü kollarken, bir yandan da çocuğa göz atıyor ve onun içini kemiren sabırsızlığı görüyordu. Ona bakarken gözleri gülümsedi... -Ah bu çocuklar, bu çocuklar!-Ama, yarı sönmüş piposunu hızlı hızlı çekerek o gülümseyişin dudaklarına inmesine ve görünmesine tam zamanında engel oldu. O gülümseyişi göstermemeliydi. Eğlence olsun diye almamışlardı o çocuğu bu kayığa. Çocuk, deniz avcılığını öğrenecekti ve onun avcılık hayatı başlıyordu o gün. Deniz hayatı o gün başlıyordu ve bir gün yine denizde bitecekti: Avcıların kaderi budur. Dünyada, deniz avcılığından daha güç ve daha tehlikeli başka bir şey yoktur. İnsan bu hayata çok küçük yaşta başlamalı, alışmalıdır. Bunun için eskiler 'Akli Tanrı verir,

ama beceri çocukken öğrenilir." demişler. "Kötü avcı aşirete yük olur." diye de bir atasözü vardır. Demek ki, insanın kazanması ve beslenmesi için, mesleğini genç yaşta iyi öğrenmesi gerekiyordu. İşte şimdi sıra Kirisk'e gelmişti. Ona mesleği öğretecek, denize alıştıracaklardı.

Bugün denize Kirisk için, onu, geleceğin avcısı ve oymağın besleyicisi yapmak için açıldıklarını, Ala Köpek Dağı eteğindeki Deniz Kızı Oymağı'nın bütün insanları, çocuk büyük, kadın erkek herkes biliyordu. Âdet, töre böyleydi oymakta: Erkek doğan her çocuk, daha küçük yaşta denize kardeş olacaktır. Denizin onu tanıması, onun da denizi sevmesi için şarttır bu. İşte bundan dolayı oymağın en yaşlısı Orhan Ata ile, en iyi iki avcısı, küçüklere karşı kutsal görevlerini yerine getirmek için açılmışlardı denize. İki balıkçıdan biri çocuğun babası

Emrayın, öteki de Emrayın'ın yeğeni Mılgın idi. Denizle tanışma sırası bugün Kirisk'teydi. Bugün ve her zaman, şansın güldüğü ve gülmediği günlerde, bu çocuk, denizle hep beraber olacaktı.

Kirisk, daha ağzı süt kokan bir çocuk olsa da, onun büyük bir avcı olmayacağını kim söyleyebilir? Bir gün kendileri iyice kocayıp elden ayaktan düşünce, oymağı belki Kirisk, işte bu çocuk besleyecekti. Babadan oğula, nesilden nesle geçen bir gelenektir bu. Hayat bunun üzerine kurulmuştu.

Ama bundan hiç kimse yüksek sesle söz etmez. İnsanlar bunu içlerinde duyar, kimseye söylemezler, işte bu sebeple, Ala Köpek Dağı'nın eteğinde oturan Deniz Kızı Oymağ'ından hiç kimse bu olaya, Kirisk'in ava ilk çıkışı olayına, özel bir ilgi göstermedi. Aksine, oymağın insanları, Kirisk'in büyük avcılarıyla denize açılması olayını bilmezlikten gelmeye çalıştılar. Hiç de ciddiye almıyorlardı sanki bu işi.

Onu, yalnız, annesi uğurladı. Ama o da denize açılmaktan hiç söz etmedi. Daha koya gelmeden birbirlerine veda ederek ayrıldılar. Annesi, gözünü ormandan yana çevirerek ve denize hiç bakmadan, "Haydi, güle güle git ormana!" dedi. "Dikkat et, topladığın odunlar kuru olsun, ormanda yolunu kaybetme sakın!" Kadın bunları söylerken, oğlunun nereye gittiğini cinlerden saklamak, onu kötü ruhlardan korumak istiyordu. Kocasına tek kelime söylemedi. Sanki Emrayın çocuğun babası değildi ve Kirisk, denize babasıyla değil de yabancı insanlarla açılıyordu... Çünkü kötü ruhlar, babaların oğullarla birlikte ava çıkmalarından nefret ederlerdi. Bu kötü ruhlar, baba ile oğuldan birini öldürür, böylece hayatta kalanı güçsüz bırakır ve o, üzüntüden bir daha denize açılmamak, bir daha ormana gitmemek için yemin ederdi. Kötü cinler böyleydi, insanlara kötülük etmek için fırsat kollarlardı.

Kirisk cinlerden ya da kötü ruhlardan korkmazdı. Artık küçücük bir çocuk değildi o. Ama annesi korkardı, özellikle de oğlu için. "Sen daha çok küçüksün, seni kolay alt ederler, kolayca yok edebilirler." Evet, doğruydum. Ah bu kötü ruhlar! Çocuklara ne kötülükler ederlerdi! Her çeşit hastalığı verebilir ya da başka bir fenalık yapabilirlerdi. Çocuk büyüyünce avcı olmasın diye onu sakat bırakırlardı. Sakat bir insanın kime yararı olurdu! İşte bunun için, özellikle küçük çocukları kötü ruhlardan mutlaka korumalıydı. Ama çocuk büyüyünce, ayaklarını yere sağlam basan güçlü bir insan olunca, cinler ona zarar veremezdi. Çünkü cinler kuvvetli insanlardan korkarlardı.

Ana ile oğulun vedalaşması işte böyle oldu. Ana, bir süre olduğu yerde sessizce kaldı. Bu sessizlik içinde korkusunu gizlemeye, dua ederek umudunu arttırmaya çalışıyordu. Sonra, bir kere bile denize bakmadan, babaya bir tek kelime söylemeden, sanki kocasının ve oğlunun ne-

I
reye gittiklerini hiç bilmiyormuş gibi, geri döndü. Oysa bir gün önce, denizde en az üç gün kalabileceklerini düşünerek onlara yiyecek hazırlamıştı. Ama şimdi her şeyi bilmezlikten geliyordu. Öylesine korkuyordu oğlu için! Kötü ruhlar onun ne derece kaygılı olduğunu anlamasınlar diye de korkusunu belli etmiyordu.

Onlar koya ulaşmadan anne oradan uzaklaşmıştı. Oğlu da, böyle bir günde annesini üzmemek için, çallıların ardından dolanarak, görünmez cinlerden saklanmak için izini silerek, epeyce ilerlemiş olan büyüklerin peşinden koştu.

Az sonra yetişti onlara. Ellerinde yol eşyası, tüfekler, av malzemesi vardı ve acele etmeden yürüyorlardı. En önde Orhan Ata, ortada, uzun boyundan, geniş omuzlarından ve sakalından hemen tanınan babası Emrayın vardı. Mılgın ise en gerideydi. Çarpık bacaklı ama güçlü, kütük gibi bir adamdı Mılgın. Hönk hönk yürüyordu. Sırtlarında hayvan derisinden ve kürklerinden yapılmış eski deniz elbiseleri vardı. Bu elbiseler sıcaktan ve ıslanmaktan koruyordu onları. Kirisk'in giysileri, onlarınkiyle kıyaslanınca bayramlıktı sanki. Annesi, o gün giyeceği kıyafeti çoktan ve özenle hazırlamıştı. Kürklü çizmesi ve ceketinin yakaları pek süslüydü. Deniz için süse hiç gerek yoktu ama, ana yüreği işte!

Kirisk büyüklerin yanına gelince Mılgın takıldı:

— Geldin demek, biz de seni hiç gelmeyecek sandık, biri elinden tutup götürmüştür herhalde, dedik...

Kirisk pek alındı bu sözlere. Kızgınlıktan patlayacaktı ner-deyse:

— Nasıl söylersin bunu? Asla dönmem eve! Siz beni ne sanıyorsunuz!

— Haydi haydi kızma hemen. Şakadan anlamaz mısın sen? Aldırma böyle şeylere. Hem denizde biz bize olacağız, konuşacak başka kimse yok. Al, sen de şunu taşı bakalım.

Böyle dedi ve ona elindeki Winchester tüfeğini uzattı. Çocuk, büyük bir minnet duygusuyla ve gururla yürüdü yanlarında.

Şimdi geriye, kayığı yüklemek ve denize açılmak kalıyordu sadece.

Denize işte böyle açıldılar. Ama, şansları yardım eder, avları bol olursa, dönüşleri de pek farklı olacaktı. O zaman büyük bir törenle karşılayacaklardı çocuğu. Genç avcı için şenlik düzenlenecek, denizin cömertliğini öven şarkılar söylenecekti. Onun, cesur ve güçlü avcılara sunmak için sonsuz derinliklerde balıkları ve öteki deniz hayvanlarını ürettiğini anlatan şarkılar olacaktı bunlar. Yine bu şarkılarla, hepsinin anası olan ve onları yeryüzüne salan Deniz Kızı için övgüler söylenecekti. Akağaç dallarından yapılan tokmaklar kütükten oyulmuş davulları gümbür gümbür dövecek, dans edenlerin ortasında şaman -oymağın en bilge kişisi- "Toprak" ve "Su" ile konuşacak, onlara oymağın yeni avcısı Kirisk'i anlatacağı. Evet, şaman Toprak ve Su'ya Kirisk'ten söz ederek ona daima cömert davranmalarını isteyecekti. Büyüler yapacak, dualar okuyacak, Kirisk'in karada ve denizde şansının açık, getirdiği avları küçükler ve yaşlılar arasında eşit olarak paylaştıran büyük bir avcı olması dileğinde bulunacaktı. Çok bilge bir kişi olan şaman, büyüler yapmaya, dualar okumaya devam ederek, Kirisk'in birçok çocuğu olmasını, hepsinin yaşamasını, Büyük Deniz Kızı Oymağının, onun soyunun üremesini, çoğalmasını isteyecekti:

ORHAN İL HALK KÜTÜPHANESİ

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı? Sıcacık karnın hayata gebe /
Sıcacık karnın deniz kıyısında doğurdu bizi Senin sıcak karnın en iyi yerdir dünyada Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı? Ak memelerin denizaslanlarının başı gibi Ak memelerin deniz kıyısında besledi bizi Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı? Karnın yeniden çiçeklerisin, açsın diye Yeryüzünde soyun üresin, çoğalsın diye Erkeklerin en güçlüsü gelecek sana yüzerek...

Şenlikte herkes dans edip eğlenirken işte böyle şarkılar söylenecek ve Kirisk için, hayatının en önemli olaylarından biri daha gerçekleşecek: Şaman, çılgın büyü dansında, onun avcılık kaderini gökteki yıldızlardan birine emanet edecek. Çünkü her avcının bir koruyucu yıldızı vardır. Kirisk'in yıldızının hangisi olduğunu şamandan ve o yıldızın kendisinden başka kimse bilmeyecek. Gökyüzünde o kadar çok yıldız var ki... Elbette, herkesten daha çok sevilen ve coşan, daha çok dans edip şarkı söyleyen, Kirisk'in kız kardeşiyle annesi olacak. Babası Emrayin'in, işte öyle bir oğulun babası olduğu ilan edilecek ve Emrayin büyük bir mutluluk ve gurur duyacak bundan. Ama şimdilik o bir baba değildir. Denizde baba oğul yakınlığı yoktur, herkes eşittir ve en yaşlı olana itaat etmek zorundadır. O en yaşlı ne derse o olur. Baba onun işine karışamaz, oğul sızlanıp babasından bir şey isteyemez. Töre böyledir.

Tabii, küçükten beri beraber oynadıkları kız arkadaşı Kuz-luk da çok sevinecekti. Artık onunla daha az oynuyorlar, ama bundan sonra hiç oynamamayacaklar. Avcılar oyun oynamaz...

Kayık, dalgalara hafifçe bata çıka, keyifle ilerliyordu. Ala Köpek Koyu epeyce gerilerde kalmış, Uzun Burunu da geçip açık denize çıkmışlardı. Burada dalgaların daha büyük olmadığını gördüler. Dalgalar aynı boyda ve düzenli aralıklarla kalkıp iniyorlardı. Dalgalar düzenli olunca kayık da daha hızlı giderdi.

Büyük bir kavak ağacının gövdesi oyularak yapılan kayık, hızlı hızlı kayarak gidiyordu. Dümenin yönlendirmesine kolayca uyuyor, dalgalar ister önden, ister yandan gelsin, yalpalamadan yol alıyordu. Orhan Ata, çoktan söndüğü hâlde piposunu hâlâ ağzında tutuyor, kayığın düzgün ve hızlı gidişinden büyük bir zevk alıyordu. Soğuk suya yarı yerine kadar gömülerek kayan kayık değil, kendisiydi. Cıçsuz bucaksız denizde, iskarmozların gıcırtiları, küreklerin kalkıp kalkıp inişleriyle yüzen o idi. Kayığın omurgası onun göğsüydü, esnek dalgaları yara yara ilerleyen, suyun kaldırması ve dalgaların çarpmasıyla hafifçe sallanan o idi. Kayık kendisiydi. Kayığın hareketleriyle kaynaşıp bütünleşme duygusu tuhaf hayallere dalmasına sebep olmuştu. Kayıktan memnundu, çok memnundu. Çünkü onu oyup, rendeleyip bu hâle getiren o idi. O kavak ağacını hep birlikte devirmişlerdi. Bir kişinin, hatta dört kişinin yapabileceği bir iş değildi o kadar büyük bir kavağı devirmek. Ama, kayığı tek başına yapmıştı: Tam üç yaz kurumaya bırakmıştı o tomruğu. Daha yontarken, onun, hayatı boyunca yaptığı kayıkların en iyisi olacağını anlamıştı. Ama bunu düşünürken bir hüznün de kaplıyordu içini: Bu, hayatında yaptığı son kayık mı olacaktı? Ah biraz daha yaşasa! Deniz avcılığına çıkmaya devam etse, gözü görmez olmadan, elden ayaktan düşmeden bir ya da iki kayık daha yapabilse! Bu düşüncelere dalarak içinden kayıkla konuşuyordu:

"Seni seviyor, sana güveniyorum kayık kardeşim. Sen denizin dilini anlıyor, dalgaların huyunu biliyorsun. Güçlü oluşun bundan. Çok değerli bir kayıksın sen. Yaptığım bütün kayıkların en iyisi... Büyük bir kayıksın. İki fok ve bir denizaslanını taşıyabilirsin. Şans getiriyorsun bize. İşte bu yüzden saygı duyuyorum sana. Yakaladığımız avların ağırlığı altında yorgun argın, üst kenarlarına kadar suya batarak kıyıya yanaştığın zaman, seni hepimiz seviyoruz. Böyle gelişlerinde, seni karşılamak için herkes kıyıya koşar. Ah benim kardeşim kayık!"

"Ben ölürsem, sen denize açılmaya devam et. Deniz hayvanlarının kaynaştığı, dolup taşıdığı uzak denizlere gitmekten hiç geri kalma. Ben ölürsem, kayığım, denizlere genç ve güçlü avcılarla açıl. Ben ölürsem, bana hizmet ettiğin gibi hizmet et onlara. Ben ölürsem, sevgili kayak kardeşim, şu uç tarafta oturan çocuğun büyümesini ve yakınlarla uzaklara seninle gitmesini bekle. Kimildamadan oturmak zor geliyor ona, durmadan sağa sola başını çeviriyor. Eğer karada olsaydık, yalnız başına işin üstesinden geleceğini sanır, koşup giderdi avlanmaya. Sen onu bekle. Bugün bizimle ilk kez denize açılıyor. Böyle olması, alışması gerek. Bizden sonra o, daha uzun yıllar yaşayacak. Babası Emrayin gibi olacak, akıllı olacak, sersem kafa olmayacak. Emrayin, kuşkusuz bizim en iyi avcılarımızdan biridir. Sağlam, işini bilen bir genç adamdır Emrayin. Eskiden ben de öyleydim. Güçlüydüm, kadınlar beni severdi. Hayatın hep öyle devam edeceğini sanırdım. Ama geç anladım öyle olmadığını. Gençler bunu hiç anlamak istemiyor. Herhalde Emrayin ve Mılgın da anlamıyorlar. Zararı yok, onlar da öğrenecekler öyle olmadığını. Mılgın da Emrayin kadar değerlidir. Güvenilecek, sağlam bir ikilidir onlar. Kayığın kendi kendine oynar gibi kaydığı sanılır. Öyle görünse de gerçek başkadır. Denizde her şey kol gücüyle yapılır. Sizi bekleyen iş kü-

rek çekmektir, durmadan kürek çekmek, her zaman kürek çekmek! Bugün, üç Memeler'e ulaşmak için akşam karanlığı çökünceye kadar kürek çekeceğiz. Yarın ise dönüş için ve bütün gün asılacağız küreklere. Sabah erkenden hareket edeceğiz ve yol gün boyu sürecek. Ben de, bazen birinin, bazen ötekinin yerini alacağım. Gün boyu kürek çekmek zor bir iştir. Ama bol bir avla dönersek bayram yaparız..."

"Kayık kardeşim, beni dinliyor musun, anlıyor musun? Bizi adalara, Üç Memeler'e götüreceksin. Orada av çok. Bunun için gidiyoruz işte. Av hayvanları orada saklanıyor, adaların kıyısında denizaslanlarını göreceğiz. Yakında doğuracaklar, onun için orada toplanıyorlar..."

"Anlıyor musun kayak kardeşim? Biliyorum, anlıyorsun. Daha denizi görmediğin zamanlarda konuşmaya başlamıştım seninle. O zamanlar ormanda, büyük kavağın karnında idin. Seni o ağacın karnından çıkardım ve işte şimdi beraber yüzüyoruz."

"Ben öldükten sonra beni unutma, denize açıldığın zamanlarda beni hatırla sevgili kayak kardeşim..."

Orhan Ata bunları düşünüyordu. Nirengi noktası olarak Ala Köpek Dağı'nın kıyısını tutmuştu. Oradan dosdoğru gidiyorlardı engin denize. Bu kayalık dağın bir özelliği vardır ki denize açılanlar bunu çok iyi bilir: Bu dağ, açık havalarda, uzaklaştıkça daha da büyümüş gibi görünür. Sanki o da peşinizden gelir ve arayı açmanıza fırsat vermez. Dönüp dönüp bakar ve onu hep görürsünüz. Ama, uzun süre yol aldıktan sonra, bir dalganın vuruşuyla kayak yana dönerken, bir de bakarsınız, Ala Köpek Dağı yok olmuş. Sanırsınız Ala Köpek peşinizi bırakıp eve dönmüştür. Bunun anlamı, karadan çok çok uzağa açıldınız demektir...

O zaman yapılacak şey hafızanıza güvenmektir. Ala Köpek Dağı'nın kaldığı yeri, o noktayı çok iyi belleyeceksiniz. Rüzgarın yönünü, tepeye göre güneşin konumunu, hava sakinse bulutların yerini de belleyecek, engin denizde kaybolmamak için Ala Köpek'i bıraktığınız yeri iyice aklınızda tutarak adalara kadar gideceksiniz.

Şimdi, hemen hemen bir gün uzaklıktaki adalara yönelmişlerdi: İssiz, kayalık adacıklardı bunlar. Engin denizin ortasında, meme başı gibi yüzen üç küçük kara parçası. Bunun için adlarına üç Memeler denmiş. Küçük Meme, Orta Meme, Büyük Meme adlarıyla ayrılıyorlardı birbirlerinden. Bu adaların daha ötesine giderseniz okyanusa çıkarsınız. Uçsuz bucaksız bir okyanustu bu ve adını bilmiyorlardı. Ta Lura ördeğinin yuva yapmak için gag gag gaglayarak avuç içi kadar bir kara parçası aradığı ve bulamadığı zamanlardan kalma, dünyanın yaratıldığı çağlarda kendi kendine oluvermiş, bakir, bilinmeyen, Uluğ Su. İlkbaharın bu günlerinde, denizle okyanusu ayıran işte bu adacıkların bulunduğu yerdeydi denizaslanlarının yatakları. Denize bunun için açılmışlar, bunun için bu yönü tutmuşlardı...

Çocuk, denizin, onun bildiğinden çok farklı, bambaşka olduğunu görüp şaşırılmıştı. Ala Köpek Dağı'nın sarp yamaçlarında oynadığı zaman gördüğü ve küçük koylarında sandalla yüzdüğü denizden bambaşka bir denizdi bu. Büyük koydan çıktıkları zaman deniz birden genişleyince, görünen her yeri kaplayınca, ta ufuklara, hatta göklere kadar uzanıp, bölünmez bir bütün olarak son-suzlaşınca ve başlı başına bir evren oluşturunca, şaşıp kalmıştı.

Büyük deniz buydu demek. Böyle görkemli bir manzara ile karşılaşacağını hiç düşünmemişti Kirisk. Her yer su idi. Kimildayan, ağır mı ağır bir su. Ansızın doğan ve hemen ölen dalgalar, sonra karanlık, dipsiz, kaygı verici bir

derinlik, gökyüzünde ise erişilmez yükseklikte uçuşan beyaz bulutlar... Başka hiçbir şey yok. Bütün dünya tek bir deniz olmuştu: Ne kıışı ne de yazı var, ne bir tepesi ne de vadisi...

Bütün dünyayı, bütün evreni kaplamıştı deniz.

Kayık, dalgalara bata çıka ilerliyordu, Çocuk, bu kayıkta olmaktan ve büyük bir av beklemekten mutluymuştu. Ama yine de çevresinde, suda ve yukarıda gördüğü şeylere, tıpkı bir şenlikte olduğu gibi, yarım bir dikkatle, kaçamak olarak bakıyordu. Çünkü o daha başka, daha önemli olayların bekleyişi içindeydi. Başka bir zamanda olsaydı, ışığın su üzerinde oynaşması, yüzeyde yeltak yeltak dönüşü, soluk mordan ve koyu yeşilden koyu karanlığa kadar renklerin bütün nüanslarına bürünerek deniz yüzünü değiştirmesi, onu pek ilgilendirirdi. Kayığın yakınına kadar sokulan tuhaf, meraklı balıklar da çok sevindirirdi onu. Sık sürüler hâlinde gelip kayığın karşısına çıkan, korkup dağılacakları yerde afallayan, su üzerine sıçrayan, havada bir an kalıp gülünç bir şekilde sırtüstü suya düşen sombalıklarıyla alay ederdi.

Bütün bunlara pek aldırmıyor, şöylece bir bakıyordu sadece. Onun bütün istediği bir an önce adalara varmak, bir an önce işe koyulmaktı!

Ama az sonra çocuğun ruh hâli, pek belli etmese de, tuhaf bir şekilde, anlaşılmasız bir şekilde, değişmeye başladı. Karadan uzaklaştıkça, hele Ala Köpek Dağı yoğun karartıların gerisinde kalıp görünmez olunca, denizin belli belirsiz bir tehlike oluşturduğunu, her şeyin ona bağlı olduğunu anlamaya başladı. O büyük varlık karşısında kendisinin çok küçük ve savunmasız olduğunu hissediyordu.

Bu onun için yepyeni bir duyguydu. İşte o zaman anladı Ala Köpek Dağı'nın önemini. Eskiden yamaçlarında kay-

gısızca, korkusuzca koşup oynarken, tepeden hiç de korkutucu olmayan denizi hayran hayran seyrederken, onun bu özelliğini, böylesine değerli olduğunu bilmez, düşünmezdi. Olduğu yerde, yıkılmaz heybetiyle, dimdik duran Ala Köpek'in ne kadar güçlü, ne kadar iyi olduğunu şimdi anlıyordu.

Çocuk, kara ile denizin farkını da anlıyordu şimdi; insan karada olunca karayı hiç düşünmez, ama denizde olunca, denizden başka bir şey düşünemez. Başka şeyler düşünmeye çalışsa bile deniz aklından çıkmaz. Bu buluşu onu kaygılandırmaya başladı. Denizin sürekli olarak kendini düşündürmesinde, sıkıntı veren, baskı yapan anlaşılmasız bir şey, bir esrar vardı...

Oysa büyükler sakindiler. Emrayın ve Mılgın, sanki tek ki-şiymiş gibi, pek uyumlu, pek düzgün çekiyorlardı kürekleri. Dört kürek aynı anda havalanıyor, aynı anda suya dokunuyor, kayığı hafif ve tutuksuz, belli bir hızla kaydırıyorlardı. Ama bu da kürek çekenleri sürekli bir gerilim içinde kalmaya zorunlu kılıyordu. Kirisk, kürek çekenlerin arkasında oturduğu için yüzlerini görmüyordu onların. Ama durmadan gerilip gevşeyen omuz kaslarını görüyordu. Çok az konuşuyordu kürek çekenler. Babası ara sıra başını arkaya çevirip "Nasılın bakalım?" der gibi ona gülümsüyordu bıyık sakal arasından.

Kayık ilerliyordu. Büyükler kendilerine güveniyorlardı ve sakindiler. Orhan Ata ciddi ve çok serinkanlıydı. Puposunu tüttürmeye ve dümeni kullanmaya devam ediyordu. Herkes kendi işini yapıyor ve öylece gidiyorlardı. Bu arada Kirisk de iki kez kürek çekti. Birincisinde babasıyla, ikincisinde Mılgın'la. Ona sadece tek küreği çektirdiler. Onun da biraz iş yapmasını, öğrenmesini istiyor gibiydiler. Tek küreğe iki eliyle yapıştığı hâlde, bu işi uzun sür-düremedi. Kayık çok ağır, kürek ise çok büyüktü. Ama kimse onu ayıplamadı, kimse de acır görünmedi. Hiçbir

şey söylemeden, o bıraktıktan sonra büyükler biraz daha hızlı asıldılar küreklere.

Ala Köpek birdenbire görünmez olunca nedense hepsi birden canlanmışlardı:

— Ala Köpek eve gitti, dedi babası.

— Evet, eve döndü, dedi Mılgın.

Orhan Ata da aynı yöne bakarak konuştu:

— Olamaz mı? Gitti işte, eve gitti. Demek ki işler yolunda.

Sonra Kirisk'e bakarak ve kurnaz kurnaz gülümseyerek:

— Hey Kirisk, Ala Köpeği çağırırsan geri gelir mi dersin? dedi.

Kirisk de dahil hepsi güldüler buna. Çocuk biraz düşünerek yüksek sesle cevap verdi:

— Geri gelmesi için kayığı da geldiğimiz yöne çevirmemiz ve o yana gitmemiz gerekir.

Orhan Ata alaylı bir gülümseme ile:

— Oo, sen pek hızlısın! Şimdi şakayı bırakalım da işimize bakalım. Şöyle yanıma gel hele. Yeter artık alık alık baktığın, insan gözü çepçevre bütün denizi göremez.

Kirisk öndeki yerinden kalktı. Kayığın dibine yerleştirilmiş eşyanın üzerinden atlayarak kış tarafa geçti. Kayıkta, geyik derisine sarılmış iki Winchester tüfek, bir kangal kalın ip, küçük bir su fıçısı, yiyeceklerin bulunduğu torbalar, öteberi sandığı ve giyecekler vardı. Kürek çekenlerin arasından ve küreklerin üzerinden geçerken

adamların enselerinden ve sırtlarından çıkan keskin bir ter ve tütün kokusu duydu. Babasının elbiselerine sinmiş bu kokuyu an-
nesi pek severdi. Babası denizdeyken onun eski deri ceketini alır, yüzüne gözüne sürerek koklardı. Babası, yanından geçerken küreği elinden bırakmadan omzuyla kalçasından hafifçe itti, bir de selam işareti verdi. Kirisk, babasının kendini tutamadan yaptığı bu şefkat gösterisine karşılık verecek durumda değildi. Buna vakti de yoktu. Zaten denizde hepsi eşittiler. Yalnız, en büyüklerinin, atanın sözü geçerdi ve onun izni olmadan hiçbir şey yapılmaz, kimse parmağını bile kımlıdatamazdı.

— Yanıma, şuraya otur bakalım.

Orhan, budak gibi boğumlu parmaklarıyla omzundan tutarak ona oturacağı yeri gösterdi.

— Biraz korktun galiba? Başlangıçta bu kadarı olur, sonra...

Kirisk'in canı sıkıldı. Demek ihtiyar dedesi korktuğunu anlamıştı. Ama o karşı çıktı:

— Hayır Ata, hayır! Hiç korkmadım, neden korkacağımı-şım?

— Nasıl olur? Denize ilk defa açılıyorsun da...

— İlk defa açılmışsam ne olmuş yani? Kirisk kabullenmek istemiyordu:

— Hiç de korkmuyorum ben!

— İyi öyleyse. Ben, yıllar yıllar önce, ilk kez denize açıldığım zaman, kıyılar ve Ala Köpek birdenbire görünmez olunca, açıkça söyleyeyim ki çok korkmuştum. Sudan ve dalgalardan başka bir şey göremeyince geri dönmek istemiştim. Emrayin ve Mılgın'a sor bakalım, onlar da korkmuşlar mı? Ne hissetmişler ilk seferlerinde?

Ama onlar cevap olarak sadece gülümsediler ve kürek çekmeye devam ettiler. Kirisk diretiyordu:

— Ben korkmuyorum!

— Öyleyse pek cesur bir yiğitsin sen. Şimdi söyle bakalım, Ala Köpek ne tarafta kaldı?

Kirisk afalladı. Biraz düşündü ve sonra elini uzatarak:

— Şu tarafta, dedi.

— Emin misin? Elin titriyor galiba...

Kirisk titremesini önlemeye çalışarak elini hafifçe, ama çok az sağa çevirdi:

— Şurada.

— Ha, işte şimdi oldu. Peki, kayığın burnu şu yana çevrilirse Ala Köpek nerede olur?

— Şurada.

— Ya rüzgar bizi şu yana iterse?

— Şu tarafta.

— Peki, ya sola dönersek?

— Şurada!

— İyi. Şimdi de bana, çevremizde sudan başka bir şey yokken, gözlerimiz hiçbir şey görmezken, yönünü nasıl bulacağını söyle.

— Benim başka gözlerim de var, dedi Kirisk.

— Hangi gözlerin? Nerede onlar?

— Bilmem, ama var, karnımdalar, bakmadan gören gözlerim onlar.

Karnındaymış! diye gülüştiler. Orhan Ata cevap verdi:

— Başka gözlerin de olduğu doğru, ama onlar insanın karnında değil, kafasının içindedir.

— Benimkiler karnımda, dedi Kirisk.

Böyle bir görme yetisinin ancak kafada olabileceğini içinden kabul etmişti ama yine de diretiyordu.

Bir süre sonra, ihtiyar adam Kirisk'i yine sınavdan geçirdi. Onun yön bulmada başarılı olduğunu görünce sevindi:

— Karnındaki gözlerin hiç de fena değilmiş, dedi.

Bu övgü Kirisk'in cesaretini arttırdı. Yön bulma konusunda kendi kendine daha başka sorular sorup cevaplar bulmaya çalıştı. Şimdilik deniz sakindi ve bu da işini kolaylaştırıyordu. O koca ve sadık Ala Köpek, Kirisk'in hafızasını fazla zorlamasına gerek kalmadan her defasında yerini belli ediyor, karnındaki gözlerine görünüyordu: Dik yamaçlarını yer yer yama gibi kaplayan ormanlarıyla, başını, kasığını süsleyen kar lekeleriyle, kıyılarında hiç dinmeyen ve yorulmak bilmeyen dalga çatlamları ve uğultularıyla, heybetli, somut olarak... Ala Köpeği hayal ederken çevresindeki öteki dağları ve evini de getiriyordu gözlerinin önüne. Tepeler arasındaki küçük vadiyi, orman kenarından geçen bu vadide, derenin kıyısında köylerini görüyordu. Köyün

ağaçtan yapılmış evlerini, ambarları, köpekleri, tavukları, çiroz kurutma kafeslerini, bacadan tüten dumanları da görüyordu. Annesini, küçük kız kardeşi Psulk'u canlandırıyordu gözlerinde. Onların seslerini de duyuyordu. Elbette annesi de, kimseye belli etmeden, babasını, kendisini, denizde ava çıkan herkesi düşünüyordu. O anda, kesinlikle onları düşünüyor olmalıydı. Düşünüyor ve kötü ruhların onun düşüncelerini anlamasından, kaygılarını sezmelerinden çok korkuyordu herhalde. Onu başka biri daha düşünüyorsa, o da Muzluk idi. Muzluk, sözde Psulk ile oynamak için onların evine geliyordu. Ama, düşüncelerini açıkça söylese, Kirisk'in denize açıldığını ağızından kaçırırsa, annesi çok kızardı. O zaman annesi herhalde şöyle diyecekti: "Dilini tutamaz mısın sen! Onun ormana odun toplamaya gittiğini bilmiyor musun?" Genç kız utanacak, pişmanlık duyacak ve susacaktı. Kızın bu duruma düştüğünü hayal eden Kirisk ona acıdı. Muzluk'un onu düşünmesini istiyor, ama kendi yüzünden azar iştmesini istemiyordu.

Kayık, dalgalara bata çıka yoluna devam ediyordu. Çevrede dalgalar yavaş yavaş kalkıp iniyor, köpükleniyor ve deniz ışıl ışıl parlıyordu. Mivihler ilk adacığa, üç Meme-ler'in en küçüğü olan Küçük Meme'ye, öğle üzeri, en geç akşama doğru varacaklarını hesaplıyorlardı. Şansları yaver giderse ava orada başlayacaklardı. Sonra karanlık basmadan ikinci adaya (Orta Meme'ye) gidecek, geceyi orada geçireceklerdi. Çünkü orada kayığı bağlayacakları küçük bir koy vardı. Sonra da erkenden yine denize açılacaklardı. Eğer şansları tutar da akşam üç denizaslanı vururlarsa, sabahleyin hiç gecikmeden dönüş yolunu tutacaklardı. Ama, ne olursa olsun, güneş iki kavak boyu yükselmeden dönüşe geçmeliydiler. Denizden ne kadar çabuk ayrılırlarsa o kadar iyi olurdu. Bütün bunları Orhan Ata tasarlıyor, o hesaplıyordu. Zaten yardımcıları Emrayin ve Mılgın da üç Memeler'e ilk kez gelmiş değillerdi. Ne yapmaları gerektiğini onlar da çok iyi biliyorlardı. Önemli olan havanın bozmaması, deniz hayvanlarını toplanmış bulmalarıydı. Bundan sonra herkes işini bilir ve yapardı.

İhtiyar Orhan'ın denize açılmasının birinci sebebi gerçi ihtiyaçtan dolayı idi. -Onları besleyen denizdi ve deniz ol-

mazsa nasıl yaşarlardı?-Ama, ikinci sebep denizi sevmesi, denizin onu çağırmasıydı. Koca adam engin denizde, her zamanki düşüncelerine, hayallerine kavuşuyordu. Kendine özgü gizli düşünceleri vardı onun. Denizde bu hayallerine dalmasına hiçbir şey engel olmazdı. Oysa karada, günlük işlerden, kaygılardan, düşünecek zaman bile bulamazdı insan. Burada o, kendini gökle denize ait hissedirdi.

Kayıktaki insan, evrenin sonsuzluğu karşısında bir hiç olduğunu çok iyi anlıyordu. Ama insan düşünürdü, düşüncesiyle denizin ve göğün yüceliğine erişirdi. Ve yüce düşüncelerinde, doğa güçleriyle evrenin derinliği ve yüksekliği ile bir tutardı kendini. İşte bu yüzden insan, yaşadıkça, deniz kadar, gökyüzünün sonsuzluğu kadar yüce ve güçlü olacaktır. Çünkü düşünceler sonsuzdur. O öldüğü zaman, bir başka insan onun düşüncelerini daha ileriye, sonra bir başkası ondan da ileriye götürecektir ve bu, sonsuza kadar böyle sürüp gidecektir... İhtiyar bunun bilincindeydi. Ve l?u onu, biraz buruk da olsa, acı da olsa, tatmin ediyordu. Bu onun için, bağdaşmazı bağdaştırmak, uyuşmazı uyuşturmaktı.

Ölümün kaçınılmaz olduğunu, ömrünün sonuna yaklaştığını da anlıyordu Orhan Ata. Ölümün her şeyin sonu olduğunu anlıyor ama yine de, en kutsal, en gizli düşüncelerinin -Deniz Kızı ile ilgili hayallerinin- o öldükten sonra da yaşayacağına, gerçekleşeceğine inanıyor, bunu umuyordu. Hayallerini, düşlerini bir başkasına aktaramazdı. Çünkü düşler aktarılamaz. İşte bu yüzden, insanlar bir iz bırakmadan yok olmamalıydılar. Ölümsüz olan, Yüce Deniz Kızı idi. Öyleyse onunla ilgili düşler ve düşünceler de ölümsüz olmalıydı. Orhan Ata denizde olduğu zaman, sık sık, işte bunları düşünürdü. (Jzun bir süre susar, içine kapanır, yanında-kilerle hiç konuşmazdı. Gözleri denizde bir noktaya saplanır, kime hitap ettiği anlaşılmazdı. Bir tek dileği vardı onun: Deniz Kızı ile ilgili hayallerinin kendisiyle birlikte yok olmaması, bu düşlerin kendinde kalması ve yaşaması. Hayaller, insanla beraber öbür dünyaya gelemezler miydi? Yüzyıllarca, sonsuza kadar onunla birlikte kalamazlar mıydı? Bu sorulara bir cevap bulamaz, acı acı düşünür ve sonunda, öyle olacağına, düşlerinin onu öbür dünyada da terk etmeyeceğine, onunla beraber geleceğine inandırmaya çalışırdı kendini...

Çok çok eski zamanlarda, Ala Köpek Dağı'na yakın kıyılarda üç kardeş yaşıyormuş. En büyük kardeş çok çevik, çok hızlıymış. Her işi başarırmış. İşte bu kardeş, geyik sürüleri olan bir adamın kızıyla evlenmiş ve o sürülerin sahibi olarak, tundralarda göçebe hayatı yaşamaya başlamış. Küçük kardeş avcıymış, her attığını vuran keskin nişancıymış. O da ormanda yaşayan bir adamın kızıyla evlenmiş, taygalar bölgesine yerleşip avcılık yapmaya başlamış. Ortanca kardeşin pek şansı yokmuş. Doğuştan topalmış. Erken kalkar, geç yatar ama bir iş başaramazmış. Ne geyik sürülerini yakalayabilir ne de ormanda avlanabilirmiş. Bu yüzden o yörede kimse kız

vermemiş ona. Kardeşleri de terk etmişler zavallıyı. Mavi deniz kıyısında yapayalnız kalmış. Balık tutarak zar zor geçiniyor-muş. Oltayla balık tutarak geçinmenin kolay olmadığını herkes bilir...

Zavallı total bir gün yine kayıkta oturup oltasını denize atmış. Az sonra, elindeki kamış titremeye başlamış. İyi bir av yakaladım galiba diye sevinmiş ve başlamış çekmeye. Bir de ne görsün! Yakaladığı balık bir kıza benzemiyor mu! Çırpınıyor, debeleniyor, oltadan kurtulmaya çalışıyormuş. Öyle güzel bir kızmış ki! Kaygan vücudu gümüş gibi, dolunaylı gecelerde dere dibindeki çakıllar gibi, ışıl ışıl parlıyormuş. Beyaz memelerinin başı çam

kozalağı gibi dik ve diriymiş, yeşil gözleri ışık saçıyor-muş... Total balıkçı, deniz kızını çekip çıkarmış kayığa. Kucağına almış. Deniz kıızı da onu kucaklayınca ikisi birden düşmüşler kayığın içine. Total balıkçının başı dönüyormuş mutluluktan. Ondan sonra ne olduğunu pek hatırlamıyormuş. Sanki kayık da gökyüzüne sıçramış, deniz gökyüzüne çıkmış, gökyüzü denize inmiş. Sonra, fırtına dinmiş gibi, birden her şey durgunlaşmış. Deniz Kıızı da kayıktan atlayıp gitmiş bir yerlere. Total delikanlı yalvar yakar çağırıyormuş ama, Deniz Kıızı denizin derinliklerinde görünmez olmuş..

İşte, herkes tarafından terk edilen ve deniz kıyısında yaşayan total kardeşin başına gelenler... Deniz Kıızı gitmiş ve bir daha gelmemiş. O günden beri total kardeşin bağı yanıkmiş, derin üzüntüler içindeymiş. O günden beri, her gece, her gündüz, gözyaşları içinde kıyılarda dolanır, yana yakıla Deniz Kıızı'nı çağırır, uzaktan da olsa bir kerecik görünmesi için yalvarırmış.

Yükselen deniz, şarkı söyleyerek dolanırken bulurmuş onu:

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı?

Çekilen deniz, şarkı söyleyerek dolanırken bulurmuş onu:

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı?

Ay ışıklı geceler, şarkı söyleyerek dolanırken bulurmuş onu:

Bu deniz benim kaderim, Bu sular gözyaşlarını

Aysız geceler de şarkı söyleyerek dolanırken bulurmuş onu:

Bu toprak benim garip başım

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı...

Kabaran deniz onu hep, dolanıp şarkı söylerken bulurmuş; çekilen deniz onu hep, dolaşp şarkı söylerken görmüş...

Kış bitmiş, bahar gelmiş ve bir yaz günü, zavallı total kıyılarda bir o yana bir bu yana dolanıp duruyormuş. Dalga uçları dizlerine vuruyor ve o Deniz Kıızı'nı görmek için hep denize bakıyor, ona sesleniyor ve cevap bekliyor-muş. Derken, kumsalda, çocuk ağlamasına benzer bir ses işitmiş. İnga ingaa ağlayan bir bebek sesi. Hemen koşup yanına varmış ve gözlerine inanamamış: Denizle karanın birleştiği yerde, bir bebek! Dalgalar çocuğun üzerinden aşp aşp gidiyor, sonra çekiliyor, çocuk ise durmadan ağlıyormuş. Arada bir de "Kim benim babam? Merde benim babam?" diye bağırıyormuş. Zavallı total şaşp kalmış ve ne yapacağını bilememiş. Ama çocuk onu görür görmez "Babam sensin! Al beni yanına, ben senin oğlum!" demiş. Adam, "Bak başıma gelene!" demiş ve alıp götürmüş çocuğu evine.

Çabuk büyümüş çocuk. Denize açılmaya başlamış. Güçlü, cesur bir avcı olmuş. Öyle de talihi varmış ki, ağ atsa balıkla doluyor, ok atsa avını delip geçiyormuş, ünü dağları, ormanları aşmış. Ona, ormanda yaşayan oymağın bir kızını saygıyla sunmuşlar, evlendirmişler... Birçok çocukları olmuş. Deniz Kıızı soyu, Deniz Kıızı Oymağı, işte böyle meydana gelmiş, üreyip çoğalmış.

Bayramlarda, şenliklerde söylenen şarkının aslı da işte oradan gelir:

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı? Sıcacık karnın hayata gebe Sıcacık karnın deniz kıyısında doğurdu bizi Senin sıcak karnın en iyi yerdir dünyada Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı? Ak memelerin denizaslanlanının başı gibi Ak memelerin deniz kıyısında besledi bizi Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kıızı? Karnın yeniden çiçeklerisin, açsın diye Yeryüzünde soyun üresin, çoğalsın diye Erkeklerin en güçlüsü gelecek sana yüzerek...

* * *

Orhan Atayı bu düş, okyanusun derinliklerinden gelen karşı durulmaz bir med gibi gelip sarardı. Toprakları, otları, saydam kıyıları ve ışıltılı kumulları bir süre için deniz dibinin karanlıklarıyla örten bu med, Orhan Atayı da içine alırdı.

Bu düş, bu hayal, onu her defasında büyük bir şaşkınlık içinde bırakırdı. Bu düşün gerçekliğine öylesine inanırdı ki, onu, hiç kimseye anlatmaz, Deniz Kızı ile buluşmalarından hiç kimseye tek kelime ile söz etmez, tıpkı normal hayatta olan sevgili ilişkilerini gizler gibi gizlerdi.

Evet, bu düşler onu hiç terk etmeyen yoldaşlarıydı. Ona hem sevinç hem üzüntü veriyor, bu dünyada benzeri olmayan acılar çektiriyorlardı. Şaşırtıcı bir özelliği daha vardı bu düşün: Orhan Ata her defasında onun sayısız biçimleri, sayısız değişimleri ve akıl almaz kaprisleriyle karşılaşır, etkilenirdi. Onunla düşü arasındaki bu bağ asla anlaşılır değildi; düşle gerçek arasında değişip duruyordu ve hayatın anlaşılmaz, çözülmez sırları işkence veriyordu ona. Bu anlaşılmazı anlamak için düşündüğü, kendini zorladığı zaman, bunca acıya, işkenceye rağmen, karşı gelinmez bir arzu ile yine düşlere dönmek, Yüce Deniz Kızı ile buluşmak istiyordu...

Onunla denizde karşılaşır. Kıyıda, ayak izlerinin silindiği ıssız kumsallarda dolanarak onun görünmesini beklerdi. Kumlarda, batmak üzere olan güneşin son ışınlarıyla oluşan ve orada donup kalan kara gölgeler vardı yalnız. Kara karlar gibiydi bu gölgeler. O, iliklerini dolduran bir üzüntüyle, insanı ezen, kıyım kıyım kıyan dayanılmaz acılar çekerek yürürdü bu gölgelerin üzerinden. Aşk ıstırabı, kavuşamama ıstırabı ve umut-umutsuzluk ıstırabı ile kıv-ranırdı. Ama deniz onun bu hâline aldırılmazdı. Hiçbir şey görünmezdi denizde. Me bir ses, ne bir nefes, ne hisırtı, hiçbir şey duyulmazdı yalnızlığın suskunluğu içindeki bu gerilimli evrende. O, gözlerini denizden ayırmadan, mucizenin gerçekleşmesini, Deniz Kızı'nın görünmesini beklerdi.

Sessiz dalgalar beyaz köpüklerini onun ayaklarına yine sessizce vurur ve onu kedere boğardı. Başının üzerinde, iri kar taneleri gibi martılar uçuşurdu ve onların sesi de duyulmazdı. Bu sağır, sessiz, kımiltısız evrende, onun sıkıntısı büyür, büyürdü. Bekledikçe, o bastırılmaz, o sönmez hasret ateşiyle yanıp kavrulurdu. Düş görürken bile, onu göremezse, o sevgili kendini göstermezse, daha çok acı çekeceğini, yalnızlık, boşluk içinde yok olup gideceğini anlardı. O zaman, bağır bağır bağırarak çağırırdı onu. Ama, bağırdığı hâlde kendi sesini duymazdı, çünkü bu tuhaf düşte, bütün sesler gibi onun sesi de yok oluyordu. Deniz sessizdi, dilsizdi. Yalnız, göğsü sıkışarak hızlı hızlı soluması ve şakaklarını zonklatan yürek çarpıntısı hiç peşini bırakmaz, iğneler şapları canına. O zaman, nereye kaçacağını, kendisinden nasıl kurtulacağını bilemezdi. Deniz Kızı'nı, o, bir deli gibi, ihtirasla, kendini boğan bir tutku ile ve kurtulması için son şans olarak beklerdi. Onu mutlu edebilecek tek şeyin Deniz Kızı olduğunu bilir, buna inanır, bitip yok olmanın sınırında beklerdi onu.

Ve sonunda, Deniz Kızı denizi delip coşkular içinde yüzeye çıkardı. Gözlerini ondan ayırmadan, yüzü dalgalar arasında bir görünüp bir kaybolarak ona doğru yüzerdi, işte o zaman, suskun evren, bir çığ gibi yuvarlanır, yıkılır giderdi. Ve o, seslerin geri dönüşünü coşkuyla, sevinçle karşıladı: Dalgaların çatlayarak çıkardığı gürültüyü, rüzgârın uğultusunu, başının üzerinde uçan martıların bağırmalarını duyardı. O coşku ve sevinçle denize koşar, Deniz Kızı'na doğru yüzmeye başlardı. Yunus balığı kadar hızlı yüzen bir yaratık olurdu o zaman.

Deniz Kızı da onu bekler, su üstünde neşe ile daireler çizer, bazen yukarı sıçrayıp, bir an havada ışı ışı titreyerek kalırdı. O zaman, çıplak ve oynak vücudu çok güzel, pırl pırl görünürdü. Denizin ortasında beliriveren, dolgun kalçalı, normal bir kadın sanırdınız onu.

Orhan Ata, Deniz Kızı'nın yanına gelir ve birlikte okyanusa açılırlardı.

Yan yana, birbirlerine heyecanlı hareketlerle dokunarak, sürtünerek, gittikçe artan bir hızla yüzerlerdi, işte bunun için, bu mutluluğu görmek için, yalnızlığın, sessizliğin ve hasretin boşucu acılarına katlanıyordu o. Artık birbirlerini bırakmazlardı, inanılmaz bir güç, inanılmaz bir hızla, sallantılı okyanusun enginlerine açılırlardı. Karanlık gecede, sallantılı okyanusun ta derinliklerinden gelen olağanüstü güzellikte bir ışık yayılırdı oynak ufuk çizgisinde. Onlar işte bu oynak ufka doğru giderlerdi: Karşılarına sıra sıra çıkan sonu gelmez köpüklü dalgaları yara yara, bazen onlarla yükselerek, bazen inerek, başları coşkudan dönerek ve uçarcasına... Aşağıdan yukarıya, dalgadan dalgaya kayarlardı hiç durmadan. Hemen yanı başlarında, bir aynada oynayan yansı gibi görünen sarı ay da onları izler ve hiç peşlerini bırakmazdı. Dalgalardan geri kalmak korkusuyla, olanca hızıyla, kendini bu yarışa kaptırmış olurdu ay. Okyanusun sonsuzluğunda yalnız onlar ve ay bulunurdu, yalnız onlar ve okyanus... Bu, mutluluğun doruğu, özgürlüğün sarhoşluğu, kavuşmalarının zaferiydi...

Durup dinlenmeden, karşı konulmaz bir arzunun tutsağı olarak, evrenin onlara ayırdığı noktaya ulaşmaya çalışırlardı. Hayatın başlangıcı ve sonu olan bütün zevkleri, bütün acıları, şimşek çakması kadar kısa bir anda tatmak için birleşecekleri yerdı orası...

Amaçlarına az sonra ulaşmak umuduyla, olanca güçleriyle ve canla başla atılarak yüzerlerdi.

Hızlarını arttırdıkça birleşme zevkini tatma sabırsızlığının ateşi de artar, onları yakardı. Durup dinlenmeden yumurta bırakma yerine varabilmek için hayat gücünü son damlasına kadar tüketen sombaliği telaşı içinde, bütün güçleriyle ileri atılıyor, kayıp gidiyorlardı. Orhan Ata yüzerken bu aşk uğrunda ölmeye hazırdı. O gizemli Deniz Kızı ise onu dalgalar üzerinden, su zerreciklerinden oluşan bulutların içinden ve gökkuşağı arasından, uzaklara, ta uzaklara sürükler, inci gibi ışıldayan coşkulu, çevik vücuduyla büyüledi. Kabaran, yuvarlanan mavi-beyaz dalgalarda yıkana yıkana giden o harika güzelliği Orhan Atanın aklını başından alır, nefesini keserdi.

Hiç konuşmazlardı, ama köpükler arasında ara sıra silik-leşen yüzlerini iyice seçmek için gözlerini birbirlerinden hiç ayırmazlardı. Gittikçe büyüyen bir sabırsızlıkla kaderin onları birleştirmek için seçtiği o yere, o ana ulaşmak için, hiç durmadan yüzer, yüzer, yüzerlerdi.

Ama o yere hiç ulaşamazlar, o an hiç gelmezdi...

Çok defa Orhan Atanın düşleri sebepsizce bitiverirdi: Birden her şey yıkılır, toz duman arasında yok olurdu. O zaman şaşırıp kalır, o tarifsiz mutluluğa doyamamanın ve hasret ateşini söndürememenin üzüntüsüne dalıp giderdi. Bazen de, o düşten çok sonra her şeyi yeniden ve ta başından hatırlar, bütün bunların anlamını ciddi ciddi sorardı kendisine. Çünkü o düşün düş olmadığına, düşten fazla bir şey ya da başka bir şey olduğuna da inanırdı. Ve çünkü normal bir düş, sonradan hatırlansa bile az zamanda unutulur giderdi. Zaten düşler çok defa saçma sapan olur ve insanın başını ağrıtır. Ama Orhan Ata, Deniz Kızı'nı hiç mi hiç unutmazdı. Onu gerçekten var olan, hayatında yeri olan bir varlık olarak düşünüyordu. Zavallı ihtiyar işte bunun için ciddi olarak, samimi olarak üzüyor, Deniz Kızı ile buluşmasını da, bu düşün birdenbire bitmesini de gerçek bir olay olarak değerlendiriyordu.

O düş, o hayal, acıklı bir şekilde son bulduğu zaman ihtiyarın üzüntüsü bir işkenceye dönüşürdü. Bu durumda, içinden çıkılmaz derdine bir çare bulamaz, derin bir umutsuzluğa kapılırdı.

Düşünde, ta uzaktan bir sahil görürdü. Orası durup sevişecekleri yerdi. Bütün güçleriyle oraya doğru yüzerlerdi. Kendilerini birbirlerine verecekleri yer olan o sahile bir an önce varmak için uçar gibi giderlerdi. Sahil yakındı. İyice yaklaşırlardı ama işte tam o sırada sığ bir yere gelmiş olurlar ve ancak diz boyu olan o dibi kumlu suda yüze-mezlerdi. Ayakları yere basan Orhan Ata o zaman birden dururdu. Çünkü Deniz Kızı tuzağa yakalanmış gibi kuma saplanmış olur, ilerleyemez, çırpınıp dururdu. Kan ter içinde hemen yardımına koşardı onun. Ama, bir bataklığa saplanmış gibi o da kumlara gömülür, dizleri üstünde debelenir, artık ona itaat etmeyen ayaklarını çekip çıkarmaya çalışır, çırpınır, bir türlü başaramazdı bunu. Oysa

Deniz Kızı elini uzatsa değecek kadar yakınında olurdu, ama ne mümkün ona ulaşmak! Körük gibi solur, ağzına sular dolar, çamurlara batar, vücuduna yapışkan yosunlar dolanırdı. Sevgili Deniz Kızı'nın çaresizlik içinde çırpınması, o tuzaktan kurtulmak için kumlara bulanması, gömülmesi, dayanılmaz acılar verirdi ona. En sonunda, bin bir güçlkle, başı dönerek Deniz Kızı'nın yanına gelince, onu kucaklayıp o yakın sahile çekerdi. Bu sırada korkuya kapılır ve patlayacakmış gibi çarpan yüreğinin atışlarını duyardı. Yakalanmış yaralı bir kuş gibi paniğe kapılmış olurdu Deniz Kızı. Büyük bir aşkla, acıma duygusuyla, onun ıstırabını kendi içinde duyarak, kucağında savunmasız bir çocuk taşıyormuş gibi, ağlamak ister, boğazı düğümleir, içi kor gibi yanardı. Ama ondan utandığı için gözyaşlarını geri çevirir, kendini bin bir güçlkle de olsa tutardı. Kalbini bastırarak, onu hiç incitmemeye dikkat ederek taşır, her adımda onu düşünür, onu havada tutmaya çalışırdı. Deniz Kızı ise, gözyaşları içinde, kendisini açık denize, hürriyete götürmesi için yalvarırdı ona. Boğulur gibi, ölür gibi olurdu kız. Çünkü onu açık denizlerde sevebilirdi ancak. Sessizce ağlar, yalvarır, bakışları adamın içine işler ve ihtiyar adam onun bu hâline dayanamazdı. Hemen geri döner, kum setlerini aşar, ilerledikçe derin sulara dalar ve sevgilisini, incitmeden, usulca sulara bırakırdı.

Deniz Kızı uzaklaşıp giderken o olduğu yerde, şaşkın, garip kalakalırdı. Onun ardından bakarken uyanır ve hüngür hüngür ağlardı:

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı?

Bu deniz benim kederim

Bu sular benim gözyaşım

Bu toprak garip başım..

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı?

Deniz Kızı'nı kucağına almış olmasını, sonra da salıvermesini hatırlamak büyük acılar verirdi ona. Nasıl oluyordu bu? İnsanın düşünde arzularına kavuşması gerçekten imkansız mıydı? Kim hükmediyordu buna?

Bütün bu olayların ardında kim vardı, ne vardı, ne demek istiyordu? Sorulara bir cevap bulamadığı için bu düşünceleri kafasından çıkarmaya, unutmaya, Deniz Kızı'nı düşün-memeye çalışırdı. Ama ne zaman ava çıksa, yine Deniz Kızı'nı hayal eder, onunla ilgili her şeyi düşünmekten kendini alamazdı. O olağanüstü rüyayı yeniden yaşardı denizde. Olanlara şaşar, soğukkanlılıkla düşünerek kendi kendine yine sorular sorardı: Niçin hep onu düşünüyorum? Benim gibi bir ihtiyarın, gerçekte var olmayan Deniz Kızı'na tutulması neden? Böyle der, kendini suçlar, ama bu Deniz Kızı gerçekten yoksa, hayatın kendisine zehir olacağını da kabul ederdi. Yaşlıydı, gençliğini, dinçliğini yitirmişti, dişleri dökülmüştü. Eskiden övündüğü nesi varsa hepsi yok olup gitmişti ve ölüm hiç de uzak değildi artık. Ama göğsündeki yüreği yine gençlik yıllarındaki arzularla, tutkularla çarpıyor, gönlü kocamıyordu. Ne büyük bir felaketti gönlün hiç yaşlanmaması! Çünkü, gönül yaşlanmayınca, düşleri, düşünceleri de değişmiyordu. Ve insan ancak rüyada, düşüncelerde hür ve ölümsüzdü. Düşleriyle o, gökyüzüne çıkıyor, denizlerin dibine inebiliyordu, insanın yüceliği, ölünceye kadar hayatla ilgili düşünüp düşleme-sindedir. Ama ölüm buna hiç aldırmaz, hiç bırakmaz insanın peşini, insanın yaşaması, düş ve düşüncelerinin çok yüce, zekasının çok parlak olması umurunda değildir ölümün. O, bütün bunlarla alay eder ve insanı bırakmaz. Niçin böyledir? Dünya niçin böyle kurulmuş? Deniz Kızı bir rüya imiş, hayalmiş... Varsın olsun, ama devam etsin, bu dünyada olduğu gibi öbür dünyada da devam etsin, sonsuza kadar sürüp gitsin...

Orhan Ata Deniz Kızı'na inandığı gibi, denizin onu dinlediğine de inanırdı. O ancak denizde kendini bulurdu. Orada dilediği gibi düşünür, orada kalbini açar, dökerdi. Bazen, düşüncelerine dalıp gittiği bir sırada, "Onunla birlikte şurada yüzmemiş miydik biz?" derdi kendi kendine.

Böyle zamanlarda piposunu yeniden doldurur, derin derin çeker, dumana boğulurdu. "Bu tütün denilen şey nerede yetişiyor acaba, çok zararlı diyorlar ama rahatlık veriyor insana... Onu satan tüccarlar Mançurya'da yetiştiğini söylüyor. Oradan getirirlermiş. Çok uzak bir ülke, bizlerden hiç kimse gitmedi oraya. Tütün orada, ormanda ot yetişir gibi mi yetişiyor acaba? Ne harika şeyler oluyor şu dünyada!.."

Birkaç defa bulutların arkasına saklanıp yine görünen güneş, tepelerini aşmış, vakit öğleyi geçmişti. Bulutlar, sanki kötü havayı üreten ocağın saklandığı ufkun gerisinden ansızın çıkıp güneşi saklayınca, deniz ışıltılarını yitiriyor, kararıyor, somurtuyor ve etraf güvensiz bir görünüm alıyordu. Sonra, bulutlar arasından bir gedik bularak çıkan güneş, ilkbahardaki gibi cömertçe ışıklarını saçıyor, sayısız yansılar denizde oynuyor, yıkıyor ve insanın gözlerini kamaştırıyordu. Kayıktakilerin neşesi yine yerine geliyordu o zaman.

Kirisk, denize alışmıştı ama sıkılmaya da başlamıştı biraz. Yine de, göz alabildiğine uzanan denizin sonsuzluğuna duyduğu hayranlık hissi ve şaşkınlık, bir an için bile terk etmiyordu onu. Gidiyor, gidiyor, ama engin denizin sonunu göremiyor, bir yere yaramıyorlardı. Karada durum çok başkaydı. Kara ne kadar büyük olursa olsun, deniz gibi şaşırtmazdı onları.

Büyükleri şaşırtan bir şey yoktu denizde. Onlar her şeye alışmışlardı. Emrayin ve Mılgın uyumlu, ölçülü şekilde kürek çekmeye devam ediyor, kayık ilerliyordu. Zorlanıyorlardı ama yorgunluğa aldıkları yoktu. Orhan Atanın biraz soluk almaları için yer değiştirme teklifini de kabul etmemiş, bu yardımı dönüşte, kayık yüklü iken yapmasını, şimdilik dümenin başında kalmasını istemişlerdi. İhtiyar Orhan, çıkıntılı gırtlığı ve uzun boynu ile, avını gözleyen bir kartal gibiydi. Pek konuşmuyor ve daha çok kendi düşüncelerinde yüzüyordu. Kayık, dalgalara bata çıka, zorlanmadan ilerliyordu. Dalga boylan artmıyor, azalmıyordu. Rüzgar hafifti ve değişmiyordu.

Yollarına böyle devam ederken, Kirisk, birden Orhan Atanın kolunu çekerek bağırdı:

— Ata! Ata! Bir ada! Küçük Meme! Bak!

— Hani, nerde? dedi Orhan.

Elini kaşının üzerine koyarak bakan ihtiyar şüpheliydi. Kürek çekenler de hayretle baktılar çocuğun gösterdiği yöne.

— Olamaz, diye mırıldandı ihtiyar. Çünkü çocuğun gösterdiği yön, onlara göre adanın bulunacağı yön değildi.

Ama, çocuğun söylediği de doğrudu. O yönde, ta uzaklarda, karaya benzer biçimsiz bir karaltı vardı.

Denizden fırlayıp çıkmış, kirli, siyaha çalan bir adaya benziyordu. Orhan Ata oraya uzun uzun baktı:

— Hayır, dedi kendinden emin bir sesle, bu bir ada değil. Küçük Memeye varmamız için, tuttuğumuz yöne, dosdoğru batıya gitmemiz gerekir. Bu görünen şey aksi yönde. Bir ada değil o, bana öyle geliyor. da aynı düşüncedeydi:

— Buralarda hiç öyle bir ada yoktu, hiç görmedik. Küçük Meme'nin sol tarafta olması gerek. Bu görünen şeyin ne olduğunu bilmiyorum.

— Bu bir sis ya da tuhaf bir bulut olmasın? dedi Emrayın, yuvarlanıp gelen koca bir dalga diyeceğim ama kımıldamadan duruyor.

Orhan Ata emin konuştu:

— Evet öyle. Ama nedir bu? Sis mi, bulut mu? Ancak yanına gidince anlaşılır, ama uzak. Bir ada olmadığı kesin... Eğer sis ise, işimiz zor...

Emrayın küreklere asılırken fikrini söyledi:

— Pek önemli sayılmaz, tabii rüzgarın yönü değişmezse. Şimdilik kımıldamadan duruyor yerinde. Me olduğu pek önemli değil, o tarafta işimiz yok bizim...

Kirisk gördüğü şeyin ada olmayışına, belirsizliğine önce üzüldü ama sonra unuttu o olayı.

Avcılar yanılmamıştı. Az sonra Küçük Meme, biraz sol yanda beliriverdi su üstünde. Bu defa şüpheleri yoktu.

Burası gerçekten meme başına benzeyen ve kayalardan oluşan küçük bir kara parçasıydı.

Adanın görünmesi hepsini canlandırdı. Hele Kirisk, denizin sonsuz olmadığını anlayarak daha da heyecanlandı. Yolculuğun asıl meraklı yanı şimdi başlıyordu.

Orhan Ata, çocuğun başlığına dokunarak:

— İşte geldik, dedi. Ala Köpek evde kaldı ama bizi bu adaya ulaştırdı. Peşimizden gelse boğulurdu değil mi?

Kirisk, şakayı anlamıştı ama yine de açıklama istedi:

— Peki nasıl oluyor bu?

— Köpek orada kalıp evi beklemeli. Ona ihtiyacımız var. Biz onun bulunduğu yeri hatırlayarak yolumuzu yitirmeden ulaşırsız av yerine. Sen ne dersin? Ona burada ihtiyacımız olacak mı?

Kirisk kendinden emindi:

— Hayır, şimdi gideceğimiz yeri görebiliyoruz.

— Yaa, düşün bakalım. Sen akıllı bir çocuksun, düşün de anla.

Kirisk uzak bir adada Ala Köpek'in ne işe yarayacağını anlayamıyordu.

— Ne işimize yarar burada?

— Peki eve nasıl döneceğiz? Hangi yöne gideceğiz? Çalıştır bakalım biraz kafanı. Anladın mı? Adaya hangi yönden yaklaştığımızı iyi belle, Ala Köpek'e göre ne yanda olduğumuzu unutmazsan, dönüşte hangi yolu tutacağımızı da bilirsin.

Kirisk anlamıştı, ama bunu düşünemediği için mahcup olmuş, canı sıkılmıştı. Bundan olsa gerek, biraz öfke ile sordu:

— Peki, ya hava kararırsa? Gece bastırırsa, göz gözü görmezse? O zaman Ala Köpek'in nerde, hangi yönde olduğunu nasıl anlarız?

Orhan Ata sakın bir sesle cevap verdi:

— Hava karanlık olduğu zamanda da biliriz onun yerini. Bunun için yıldızlara başvururuz. Yıldızlar bizi hiç yanıltmaz, hep doğru yönü gösterir. Ama bunun için her yıldızın nerede olduğunu bilmen gerek. Zamanla öğrenirsin bunları. Lura ördeği burcunu biliyor musun?

__Biliyorum galiba, dedi Kirisk.

Böyle derken kendinden pek emin değildi. Yardıma çağırır gibi babasına baktı. Oğlunun zor durumda olduğunu anlayan Emrayın de imdada yetişti:

— unutmuş olabilir, ona sadece bir defa göstermişim, bu kadarı yetmez tabii. Daha öğrenmesi gerek...

Böyle konuşarak giderlerken adaya yaklaşıyorlardı. Kıyıları ve kayaları iyice görünmeye başlayınca onlar da adanın etrafını dolanmaya, fokların yataklarını bulmaya çalıştılar. Kirisk, fok sürüsünü ilk gören olmak için gözlerini dört açıyor, büyük bir dikkatle bakıyordu kıyıları. Ama onları görünce bağıramayacaktı, çünkü hayvanların ür-keceğini söylemişlerdi ona. Orhan Ataya göre foklar, kıyıya yakın bir yerde, kayaların üzerinde güneşleniyorlardı. Önce onların güneşlendiği yeri keşfetmeleri, sonra da görünmeden karaya çıkmaları gerekiyordu. Hiç gürültü etmeden, onları ürkütmeden yaklaşacaklardı. Ama Kirisk, dikkatle baktığı hâlde bir şey göremiyordu. İpissizdi kıyıları. Sadece, zamanla aşınmış taşlar, büyük kayalar vardı. Dalgalar uğultuyla kıyıları çarpıyor, beyaz köpüklerini saçıyor, buzullardan koparıp sürükledikleri buz parçalarını eziyorlardı. Kirisk bunlardan başka bir şey göremiyordu, tek canlı yoktu adada.

Fokları ilk gören Milgın oldu. Kirisk fokları görmek için dikkatle bakarken, kayık, görünmemek için, fokların toplandığı yerden uzaklaşıyordu.

İhtiyar Orhan Kirisk'in hiçbir şey görmediğini anlamıştı:

— Ee, söyle bakalım, gördün mü fokları? dedi. Çocuk yalan söyleyemedi:

— Hayır, hiçbir şey görmedim.

İJU

— Bir daha yaklaşalım öyleyse, diye emretti Orhan. Onları kayaların üzerinde seçmesini öğrenmelisin, yoksa avcı olamazsın.

Küreke çekenler, sakıncalı da olsa, kayığın yönünü değiştirerek fokları gördükleri yere yaklaştılar. Foklardan biri onları görecektir olsa hemen tehlikeyi haber verir ve bütün sürü denize dalardı. Bereket versin görmediler. Bir sıra kayanın ardında, dağınık, biçimsiz taşların üzerine uzanmışlardı. Suyu pek yakındılar.

Mılğın parmağı ile gösterdi:

— Bak, şurada, kırık dişe benzeyen bir sivri kaya var, onun biraz ilerisinde de kızıla çalan bir tepelik, üzerleri buz parçalarıyla kaplı. Gördün mü? İşte onların arasına bak!

Kirisk gözlerini fal taşı gibi açarak dikkatle bakarken, Mılğın ve Emrayın kürekleri hafifçe oynatarak kayığı olduğu yerde tutmaya çalışıyorlardı. Kirisk birden o su hayvanlarının sırtlarını, sonra koca gövdelerini ve kuyruklarını fark etti. Kül rengi, biraz alacalı, parlak sırtları hiç kıvıltıdan mıydı. Alışkın olmayanlar uzaktan bakınca onları kaya zannederlerdi.

Çocuk büyük bir heyecana kapıldı, işte şimdi başlıyordu asıl macera: İşte foklar! İşte deniz hayvanları, gerçek foklar! Büyük av başlayacaktı şimdi!

Hele kıyıya yanaşıp karaya çıktıkları zaman, Kirisk heyecandan, sevinçten, hayranlık duymaktan yerinde duramıyordu. Cesurdu da. Bu anda cesur olmanın önemini çok iyi hissediyordu. Avcıların çok mükemmel bir iş birliği içinde hareket edişlerine de hayrandı: Kıyıya nasıl ustalıklarla yanaştıklarına, Emrayın ve Orhan Atanın kayığı çarpırtmadan ve kıvıltıdan nasıldır durdurduklarına, Mılğın'ın çakılların üzerine sıçrayışına, atılan ipi omzun-

dan geçirip kayığı çekişine, babasının tüfekleri kavrayıp sahile atlamasına, her şeye hayranlık duyuyordu.

Kirisk de ihtiyarın yardımıyla kıyıya atladı ama yine de dalga ayağını ıslattı. Bu dikkatsizliği yüzünden babası alçak sesle azarladı onu.

Orhan kayığı tutmak için orada kalmıştı. Kıyının hemen yakınında idi. üçü -Emrayın, Mılğın ve Kirisk- fokların bulunduğu tarafa süratle ilerlediler, içgüdülerine uyarak eğiliyor, kıyıda ve kayadan kayaya atlayarak gidiyorlardı. Kirisk, onlardan geri kalmamaya çalışıyordu. Kalbi, kafesinden fırlayacakmış gibi çarpıyor, gurur ve heyecandan sarhoş oluyor, başı dönüyordu.

Ah onu şimdi, büyük avcılarla deniz hayvanlarına doğru ilerlerken Deniz Kızı Oymağı'nın öbür insanları da görebilselerdi! Annesi görse, "Oğlum büyük bir avcı olacak, oymağı besleyecek." diye nasıl da gururlanırdı! Hep beraber oynadığı, ama artık oynayamayacağı kız arkadaşı Muzluk da görmeliydi onu... Ah bir görseydi! Onun, herkesin bildiği Ala Köpek Dağı'ndan uzakta, bilinmeyen sahillerde, fokların saklandığı kayaların arasına doğru nasıl ilerlediğini bir görse, ah bir görseydi! Tüfekleri babası ve Mılğın taşıyorlardı ama, olsun! Vakti gelince, babası tüfeği tutuşturacaktı eline, buna söz vermişti.

Foklara epeyce yaklaştıktan sonra sürünerek ilerlemeye başladılar. Tabii Kirisk de sürünüyordu. Sivri taşların, pürtüklü buzların üzerinden sürünerek ilerlemek hiç de kolay değildi, ama Kirisk, böyle yapmaları gerektiğini çok iyi anlıyordu. •

Soluya soluya, kan ter içinde sürünerek ilerliyor, ara sıra başlarını kaldırıp, çevreye göz atıyorlardı. Artık nişan alıp ateş edecekleri yere gelince durdular, ses çıkarmadan çok kısa bir süre beklediler.

Kirisk o anı, o ilkbahar gününü, denizin enginlerinde kaybolmuş o buzlu, kayalık adacığı, hayatı boyunca unutamayacaktı. Çılgın bir gücün koparıp her tarafa saçtığı koyu kızıla çalan vahşi kayaları, üzerinde yattığı ve henüz çözülmemiş pürtüktü buzlarla kaplı bu çıplak ve ıssız adayı, babasının ve Mılğın'ın nişan almaya hazırlanışlarını ve önlerinde, denizin yakınında, fırtınaların parçaladığı yosunlu, biçimsiz taşların arasında, hiçbir şeyden kuşku duymadan duran küçük bir fok sürüsünü hiç mi hiç unutamayacaktı. Ve oraya toplanan hayvanların üzerinde, adanın üzerinde, denizin üzerinde, ilk silah atışını bekler-miş gibi donup kalmış görünen hafif sisli o gökyüzünü de unutamayacaktı.

Kirisk, babasının verdiği tüfeği doğrultup omzunu dipçiğe yapıştırırken "Vurabilsem, ah vurabilsem!" diye düşünüyordu.

Gururluydu. Nice zamandır beklediği o anda, kendini anlı şanlı bir avcı olarak görüyordu. Birden, güneşte biraz ısınmak umuduyla gelip, ağır, hantal ama semiz vücutla-nyla taşlı çukura uzanıp yatan fokların işkilsiz,

savunmasız olduklarını da düşünüp durakladı. Ama, bir anlık duraksama idi bu. Hemen kendisinin bir avcı olduğunu, oymağın kendisinden bir şeyler beklediğini hatırladı. Fok balıklarının eti ve yağı olmazsa, köy aç ve sefil kalırdı. Hatta, kendini göstermek için ilk atışı onun yapması gerektiğini de düşündü. Kesin bir kararlılıkla, babasının ona öğrettiği gibi, hayvanın sol yüzgecinin altına, ama hafifçe yukarı nişan aldı: O nokta, sırtı benekli koca bir fok balığının kalbi idi. Ama hayvan tehlikeyi sezmiş, kuşku hareketler yapmaya başlamıştı. Oysa hiçbir şey görmüş değildi, rüzgar denizden estiğine göre avcılarının varlığını da anlamış olamazdı. Bu durumda Kirisk, daha iyi nişan almak için hafifçe yana kaymak istedi, çünkü önündeki tümsek tam nişan almasını biraz engelliyordu. Çok sessiz, dikkatli olmalıydı yer değiştirirken. Öyle yapmak isterken dirseğinin altından bir taş yuvarlandı ve yokuşta öbür taşlara çarparak ses çıkardı. Nişan aldığı fok da bunu duyunca, kısa ama keskin bir ses çıkardı. Sürü hemen hareketlendi, cıyak cıyak sesler çıkararak, hızla denize kaymaya başladı. Ama o anda, hayvanlar denize ulaşmadan bir tüfek patladı ve sürünün kenarındaki koca bir fok yere devrildi. Ateş eden ve durumu kurtaran Mılgın idi. Kirisk çok fena bozuldu, şaşırıp kaldı.

— Ateş et, durma! diye bağırdı babası.

Ateş etti ve patlama kulağının zarını patlattı sanki.

İşitmez olmuştu. Avını vuramadığı ve onun hatası yüzünden fokları kaçırdıkları için utancından yerin dibine batacaaktı neredeyse. Ama babası ona hemen bir fişek uzattı:

— Doldur ve hemen ateş et!

Tüfeği doldurup boşaltmak ona çocuk oyuncağı geliyordu, bunu çoktan öğrenmişti ve daha kolay bir şey yoktu onun için. Ama, işte şimdi, bu çok kolay işi beceremiyor-du bir türlü. Tüfeğin sürgüsü tutukluk yapıyor, açılmıyordu. Bu sırada Mılgın diz çöküp iki el daha ateş etmiş, foklardan biri kıyıda debelenmeye başlamıştı. Avcılar koştu. Sürü denize dalıp dağılmış, kıyıda kalan yaralı hayvan suya ulaşmak için can havliyle çırpınıyordu. Avcılar tam ona ulaştığı sırada, ardında bir kan izi bırakarak suya daldı. Şimdi hayvanın perdeli ayaklarını hareket ettirerek dibe daldığını görüyorlardı saydam suda. Korkudan fal taşı gibi açılan gözleri, ensesinden kuyruğuna kadar uzanan leylak rengindeki sırt çizgisi de çok net görünüyordu. Mılgın, tekrar doğrulttuğu tüfeğini indirdi. Yaralı foka ateş etmesinin anlamı yoktu.

— Bırak gitsin, denizde boğulacak nasıl olsa! dedi Em-rayın.

Kirisk'in soluğu kesilmiş, ayakta donakalmıştı. utancından eziliyor, kendine kızıyordu. Hiç beklemediği bir sonuçtu bu. Merde kalmıştı anlı şanlı avcılığı!

Ağzını açıp tek kelime söylemedi, ağlamamak, gözyaşı dökmemek için kendini zor tuttu. Çok üzülüyordu. Mılgın vurduğu fok balığını kesmeye koyulurken onu avutmaya çalıştı:

— Zararı yok, daha çok fırsat geçecek eline, üçüncü Me-me'ye gideceğiz, orada çok fok var.

— Biraz telaşlandım, acele ettim... dedi Kirisk. Ama babası sözünü kesti:

— Sıkma canını, insan ilk atışta avcı olamaz. Sen nişan almasını çok iyi biliyorsun, başaracaksın, nice nice foklar vuracaksın ileride.

Kirisk sustu. Büyüklüğü beceriksizliğini yüzüne vurmadıkları için onlara minnet duyuyordu. Bundan sonra nişan alırken acele etmeyecek, başka hiçbir şey düşünmeyecek, babasının öğrettiği gibi, soluğu ve gözü tam gez ve arpacak üzerinde durunca çekecekti tetiği. Böyle yapacağına dair söz verdi kendisine.

Vurulan fok büyüktü, ağırdı ve canlıymış gibi hâlâ sıcaktı. Mılgın hayvanın karnını yararken sevinçle "Görüyor musun?" diyordu "Çok büyük bir hayvan bu. Yağının kalınlığı tam dört parmak!"

Kirisk üzüntüsünü unutmuş, canla başla onlara yardım ediyordu. Bu sırada Emrayın kayığı çekmek için Orhan Atanın yanına gitti.

Az sonra yanlarına gelen ihtiyar düşünceli, telaşlı görünüyordu:

— Elinizi çabuk tutun, hava bozacak! dedi.

Başını kaldırıp gökyüzüne bakarak kendi kendine mırıldandı:

— Hiç hoşuma gitmiyor havanın bu hâli.

Hayvanın yalnız yüreğini ve karaciğerini bırakarak içini boşalttı, sonra onu bir sırığa bağlayarak kayığa doğru sürüklediler. Kirisk de tüfekleri alıp peşlerinden gitti.

İhtiyar kıyıda, kayığın yanında bekliyordu onu. Avdan memnundu.

— Korung (Koruyucu, Tanrı) nasıl sevdiğimizi, minnettarlığımızı duysun. Başlangıç için hiç de fena değil.

Böyle derken büyük şölen için av bıçağını hazırlıyordu. Avdan sonra yapılacak önemli işin sırası gelmişti şimdi: Hayvanın karaciğerini av yerinde, çiğ olarak yiyeceklerdi. Orhan Ata hayvanın karaciğerini çıkardı, dilimlere ayırdı. Avcılar biraz tuzlayarak, ağızlarını şapırdada şapırdada, büyük bir iştahla yediler. Karaciğer nefisti:

Lezzetli, sıcak-, besleyici. Dillerine güzel bir tat vererek ağızlarında eriyi-veriyordu. Kirisk'in bir düşü gerçekleşmişti: O şimdi tam bir erkekti, avın karaciğerini çiğ çiğ yiyordu!

— Daha ye, çok ye! diyordu Orhan Ata. Geceler soğuk olur, donarsın. Ama bu karaciğer ısıtır seni. Bütün hastalıklar için bundan iyi ilaç yoktur.

Evet, çok güzeldi karaciğer. Karınlarını iyice doyurunca susadılar. Su, kayıktaki küçük fıçdaydı.

Herkes doyduktan sonra, Emrayın gökyüzüne baktı, biraz tasalandı:

— Foku parçalamaya gerek var mı, öylece götürsek? dedi.

— Evet, sonra yaparız o işi. üçüncü Meme'ye çıkınca, yatmadan önce bir çay yaparız. Şimdi binelim kayığa. Avcılar hareketlerinden önce toprağın hakkını vermeyi de unutmadılar. Fok balığının yüreğini ince dilimlere ayırarak ve dualar mırıldanarak yere serptiler. Böylece adanın efendisinden (ilahından) gelecek seferde de kendilerine şans vermesini, yardım etmesini istemiş oluyorlardı. Bundan sonra denize açıldılar.

Şimdi Küçük Meme gerilerde kalmıştı. Kasvet veren suların ortasında yitip gitmiş bir öksüz gibi görünen ıssız ve yalnız adacık, onlarda bir acıma duygusu uyandırıyor, üzüntü veriyordu. Orta Meme'ye gidiyorlardı. Güneş epeyce uzaklaşmıştı. Kürekçiler asılıyor, gece basmadan Orta Meme'ye varmak istiyorlardı. Orada kayığı bir kuytuya sokacak, geceyi geçireceklerdi. Küçük Meme artık görünmez olmuştu, Orta Meme ise henüz görünürlerde değildi. Şimdi yine dört yanlarını sular kuşatmıştı.

Onlar avla meşgulken deniz hissedilir şekilde değişmişti. Dalgalar daha sık, daha şiddetliydi şimdi. Aynı yöne akmaktaydılar ama rüzgar biraz dönmüştü. Kayık da daha çok sallanıyordu. Avcıları asıl kaygılandırıcı, gökyüzünün, havanın durumuydu. Neydi bu durumun anlamı?

Bu mevsimde böyle şeyler olmazdı. Anlaşılır gibi değildi. Nereden geldiği bilinmeyen rahatsız edici bir şeyler uçuşuyordu havada. Gökyüzünü beyaz, akışkan bir tül kaplıyordu. Sanki, uzaktaki bir orman yangınından çıkan yoğun duman oralarda gökyüzünü kaplamış ve rüzgar en yükseğe çıkan dumanları getiriyordu buldukları yere. Bu hafif sis, azıcık gökyüzünü kaplamıştı, başka bir zarar vermiyordu ama, avcılarının suratı asık, kaşları çatıktı.

Orhan Ata etrafa göz atarak homurdandı:

— Nereden çıkageldi bu sis?

Kürekçilerin kasları gerilmişti, sinirliydim. Küreği her çekişte Orta Meme'nin görünürmesini bekliyorlardı. Orası, o üç adanın en güvenli, kalmak için en uygun adaşydı.

Bir ara hava hafifçe aydınlandı, denizin ta bir ucunda, belki dünyanın öbür ucunda, güneş kendini gösterdi. Öylesine uzak ve silikti. Gözleri kamaşmadan bakabiliyorlardı ona. Solgun kızıl ışıklarıyla sisi deliyordu, çok belirliydi, ama çok uzaklarda ve sönmek üzereydi. Gökyüzü yarı aralanmıştı sanki. Şimdi evrende yine ışık ve sessizlik vardı. Bu kadarı gerginliği gidermeye, kürekçilerin neşelerini bulmalarına yetmişti. Şimdiden Orta Meme'nin onlara sunacağı sığınakta dinleneceklerini düşünüp keyifleniyorlardı.

Orhan, yanı başında oturan Kirisk'in omzuna hafifçe vurarak onu yüreklendirdi:

— Biraz daha sabredersen Orta Meme karşımıza çıkacak.

Çocuk epeyden beri susamıştı ama dişini sıkıyor, dayanıyordu. Babasının koyduğu yasağa, saf çocuk güveniyle uymaktaydı. Bir gün önce babası ona, denizde en az bulunan şeyin içme suyu olduğunu, evdeki gibi canı istediği zaman ve istediği kadar su içmeyeceğini söylemişti. Değil denizde, o üç adada bile bir damlacık içilecek su bulunmazdı. Kayığı da su ile dolduramazlardı ya! Herkes ne zaman içerse o da o zaman içecekti.

Güneşin uzaktan biraz görünüp havanın aydınlanması üzerine, çocuk, Orhan Atanın keyiflendiğini anlamıştı. Cesaretini toplayıp gülümseyerek ve yan gözle babasına da bakarak:

— Alkış (dede), öyle susadım ki! dedi.

— Yaa, susadın demek, diye gülümsedi Orhan. Yediğimiz karaciğerden sonra susarsın elbet. Anlaşıldı, ama hepimiz susadık galiba?

Emrayın ve Mılgın, oturdukları yerde, "evet" anlamında başlarını salladılar. Kirisk buna sevindi. Çünkü yalnız kendisi değildi susayan.

— Pekala, öyleyse tadalım şu suyu. Sonra da pipomuzu çekeriz birkaç nefes!

Bundan sonra ihtiyar dümeni bağladı, kayığın dibindeki su fıçısını çıkardı, onu yanına koyup sağlamca oturdu, sonra da kalaylı bakır bir maşrapayı usul usul doldurdu. Su serin, tertemizdi. Ala Köpek Dağı'nın denize bakan yamacındaki bir pınarın suyu idi bu. Her zaman berrak, içimi hoş bir su idi. Bu yörenin en iyi suyu. Yazın biraz taze ot ve toprak kokardı. Kirisk, maşrapayı fıçının akıtma deliğinin altına tutuyor, ihtiyar da dolduruyordu.

Öyle susamıştı ki, can atıyordu bir an önce susuzluğunu gidermek için. Maşrapa yarı olunca, ihtiyar tıpayı sokarak fiçinin ağzını kapattı:

— Haydi, iç bakalım. Sonra onlara da vereceksin, sakın dökme ha! dedi.

Kirisk önce çabuk çabuk içti, sonuna doğru yavaşladı ve o zaman suyun ağaç koktuğunu, fıçı kokusunu aldığı anladı.

— Gitti mi susuzluğun?

— Evet.

— Ama gözlerin biraz daha istediğini söylüyor. Pekala, biraz daha vereceğim. Karaciğer çok susatır insanı. Karada olsak istediğin kadar, bir kova içerdin.

Orhan Ata maşrapanın dibine biraz daha su koydu.

Kirisk keyfince içip suya kandı. Büyüklerin kana kana su içtikleri zaman söyledikleri bir sözün ne kadar doğru olduğunu da anladı. "Oh, cana can katıyor!" diyorlardı büyükler.

Sonra Orhan Ata kürekçilere de su verdi. Her biri için maşrapanın dörtte üçünü dolduruyor, Kirisk de onlara uzatıyordu. Kendisi susuzluğunu giderdiği için babasının ve Mılgın'ın istedikleri kadar su içmelerine bir itirazı yoktu. Ama Orhan Ata yine de onlara maşrapanın dörtte üçünü doldurarak vermesinin sebebini açıklamak gereğini duydu.

— Sen daha küçüksün, vücudun küçük yani. Ama onlara bak, ne kadar büyükler! Hem kürek çekmek çok susatır insanı.

Gerçekten de kürekçiler sularını bir dikişte bitirmişlerdi, ikinci kez su vermek gerekmişti. Orhan Ata maşrapaya tekrar su koydu ama onları uyarmaktan da geri kalmadı:

— Yavaş olun çocuklar, dere boyunda değilsiniz! Emrayin ve Mılgın cevap olarak sadece gülümsediler.

"Haklısın ama çok susadık işte..." demek istiyorlardı.

Orhan, kendi payını da içtikten sonra başını salladı ve gülerken:

— Evet, dere boyunda olsak hiç de fena olmazdı. Bu karaciğer müthiş bir şey...

Piposunu doldurdu, yaktı, keyifli keyifli çekip tüttürmeye başladı. Bu zevki bir daha hiç tadamayacağını bilemezdi elbet..

Tehlikeyi ilk fark eden Kirisk oldu!...

Önce şaşılacak kadar bir durgunluk oldu havada. Susuzluklarını gidermiş, keyifleri yerine gelmiş, sevinçliyidiler. İlk foku avlamışlardı. Az sonra ikinci adaya varacak, yatıp dinleneceklerdi. Sabahleyin büyük av yine başlayacaktı. Av biter bitmez, hiç gecikmeden döneceklerdi, işler yolunda gidiyordu.

Kayık, dalgalara bata çıka devam ediyordu yoluna. Orhan Ata dümenin başında piposunu tüttürüyor, belki Deniz Kızı'nı, sevgilisi olan Deniz Kızı'nı düşünüyordu. Emrayin ve Mılgın, özenle, keyifle asılıyor, uyumlu çekiyorlardı kürekleri. Öyle güzel, öyle rahat görünüyorlardı ki, sanki hiç kuvvet harcamıyorlardı kürek çekerken. Ki-risk büyük bir hayranlık duyuyordu onlara. Çocuk sezgisiyle her birini ayrı ayrı inceliyor, düşünüyordu. Niçin olduğunu pek bilmeseydi de onları seviyor, o anda onlarla birlikte denizde olmaktan gurur duyuyordu.

Kirisk onların başka hallerini düşünemezdi. Orhan Ata da herhalde her zaman çıkıntılı gırtlığı, uzun boynu, ağaç gövdesi gibi boğumlu uzun elleri, her şeyi anlayan ve hep sulu olan gözleriyle hep böyleydi. Başka türlü olabilir miydi hiç? Herkesin sayıp sevdiği bu ata olmasa hayat olabilir miydi? Me yaparlardı onsuz? Başka türlü sünenü düşünmek çok tuhaf olurdu doğrusu.

Annesi, Kirisk'in babasına benzediğini, büyüdüğü zaman tıpkı Emrayin gibi olacağını söylerdi. Gözleri, sararmış palamut rengiyle aynen babasının gözleriydi. Dişleri sağlandı ve babasınınki gibi iki kesici dişi öne fırlamıştı. Sakalı da babasınıninkine benzeyecekti: Kara, sert, gür. Babasına "Sakallı Emrayin" demeleri boşuna değildi. Kirisk daha çok küçükken, derelerde cırıçlıplak yıkanırken, annesi dirseğiyle kız kardeşini dürter, "Bak, şuna bak, her şeyiyle, noktası noktasına babası." derdi. Sonra bir şeyle alay eder, bir şeyler fısıldasın kıkırdaşırlardı. Annesi, Ki-risk'le evlenen kızın hiç de hayal kırıklığına uğramayacağını, her bakımdan memnun, mutlu olacağını da söylerdi. Kirisk, kendisiyle evlenecek kızın niçin hayal kırıklığına uğramayacağını, babasına benzemekle kendi karısına nasıl bir zevk verip onu mutlu edeceğini anlamaz, çok tuhaf bulurdu bu söylenenleri.

İşte o adam, babası, şimdi kayığın önünde oturuyordu: Kara sakallı, beyaz dişliydi. Geniş omuzlu, kendinden emin ve her zaman dengeli. Kirisk, bir defa bile babasının kendisini dövdüğünü, bazı babaların yaptığı gibi

ona acıyıp koruduğunu ve avuttuğunu hatırlamıyordu. Böyle bir şey olmamıştı. Babasının gözleri gerçekten olgun palamut rengindeydi: Tertemiz, ışıltılı.

Babasının gerisinde, öbür iki küreği çeken Mılgın, amcasının oğluydu. Babasından iki yaş daha küçüktü. Ama, sanki Mılgın babasının yeğeni değilmiş gibi, ona hiç benzemiyordu. Bir defa, hemen hemen hiç kıl yoktu yüzünde, sakalında. Var olan birkaç kıl ise, mors balığının bıyıkları gibi dimdik duruyordu. Kendisi de bir mors balığına benziyordu zaten. Clyuşamadığı kişilerle tartışmayı, kavgayı severdi. Hakarete, altta kalmaya hiç dayanamazdı. Bir defa, dışarıdan gelen bir satıcı ile tartışmış, sonunda bu satıcıyı zor kurtarmışlardı onun elinden. Bütün köy satıcıdan özür dilemişti. Mılgın'la başa çıkmak kolay değildir. Boyu küçük olsa da, bir kütüğe benzese de, çok çevik ve güçlüydü. Hiç ödün vermez, her şeyde dobra dobra hareket ederdi. O gün de kütük gibi sarhoştı. "Ona haklı olduğumu kanıtlayacağım!" diye üstüne üstüne varıyordu adamın. Aralarında Emrayin de bulunan birkaç kişi zor tutmuşlardı onu. İşte o zaman onun bir ayı kadar güçlü olduğunu anlamışlardı. Kirisk ona Mılgın akay (ağa, amca) derdi. Babasıyla çok iyi arkadaşlıklar ve ava hep beraber giderlerdi. Onlar birbirlerine, herkes de onlara çok güvenirdi. Mılgın'ın oğlu çok küçüktü, henüz yeni yeni yürümeye başlamıştı. Oğlundan büyük iki de

142

kızı vardı. Kirisk onları kollardı. Hele bir dokunsunlardı onlara! Bu kızlar sık sık kardeşi Psulk ile oynamak için evlerine gelirdi. Annesi de çok severdi bu kızları.

Ama, bütün kızların en güzeli, hiç kuşkusuz Muzluk idi. Me yazık ki büyüdüğü zaman onu, çevredeki köylerden birine gelin göndereceklermiş. Belki vermezlerdi. Ah vermezlerse!...

Karada iken Kirisk böyle şeyleri pek az düşünürdü, ama şimdi uzaktaydı. Evvelce hiç önem vermediği basit olaylar burada, evvelce bilmediği heyecanlı bir anlam kazanıyordu.

Birden köyünü özledi. Nivihlerin Deniz Kızı Oymağının köyü, yani onların köyü, Ala Köpek Dağı'nın ardındaki vadide, orman kenarındaydı. Oraya gitmeyi çok istiyordu şimdi. Annesini görmeyi de çok istiyordu. Ama, doğup büyüdüğü o kıyılardan, Ala Köpek Dağı'ndan çok, çok uzaklardaydı. Özlediği o yerlerin gerçekten çok uzak olup olmadığını anlamak için şöyle başını döndürüp baktı her tarafa, işte o zaman gördü hiç beklenmedik şeyi.

Denizde çok büyük iki dil uzanıyor, bunlar birbirleriyle birU şiyor ve hemen hemen ufku yarısını kaplıyorlardı. Boz renkli bir sis duvarıydı bu ve onların üzerine geliyordu. Bu yoğun sis, denizin kararın yüzeyinde hızla dönüyor, ilerlediği gözle görülüyor ve bütün çevreyi kaplıyor, yutuyordu. Canlı gibiydi. Onları, onlarla birlikte kayığı, görünen görünmeyen her şeyi, bütün evreni yakalamak, yutmak isteyen bir devdi sanki! Sis, daha önce Kirisk'in, deniz yüzeyinde kül renkli, belirsiz bir kütle gibi gördüğü ve ada zannettiği noktadan geliyordu. İşte o kütle şimdi, gözle görülür şekilde şişiyor, büyüyor, rüzgarın itişile ve karşı gelinmez bir güçle sessizce onlara doğru yuvarlana yuvarlana yaklaşıyordu. Kirisk korkuya kapılarak bağırdı:

143

.— Bakın! Bakın! Şuraya bakın!

Bir an şaşırıp kaldılar. O şaşkınlık sırasında kayık kendi hâline bırakıldığı için dalgalar üzerinde sallanmaya başladı. Ve hemen o anda, kalın sis duvarının altından çıkagelen büyük dalganın korkunç kükreyişi duyuldu. Bu dalga kabarıyor, kuduruyor ve sonra, aşırıttığı suları çatlatarak, çatırdatarak yuvarlanıp geliyor, saldıırıyordu. Orhan Ata umutsuzca bağırırmaya başladı:

— Çevir kayığı! Burnunu çevirin!

Küreğeçiler kayığın burnunu ancak çevirmişlerdi ki, koca dalga gelip çarptı kayığın burnuna. Böylece, bu ilk darbeye alabora olmaktan kurtuldular. Dalga gelip geçmişti. Ama deniz hâlâ inip kalkıyor, darbenin şiddetiyle sallanıyordu. Dalga henüz uzaklaşmıştı ki, ardından o yoğun sisin geldiğini gördüler. Sürüne sürüne gelen sis iyice yaklaşıncaya, onun, karşı gelinmez, acımasız, korkunç ve karanlık bir güç olduğunu anladılar.

— Rüzgarın yönünü belleyin! Rüzgarın yönünü! diye bağırdı Orhan.

Bir anda koyu karanlığa gömülmüşlerdi. Bir sis çığı idi bu ve onları karanlık bir uçuruma yuvarlayıvermişti. Göz açıp kapayınca kadar bir evrenden başka bir evrene geçmişlerdi sanki. Her şey yok olmuştu. Ne gökyüzü görünüyordu, ne deniz, ne de kayık. Birbirlerinin yüzlerini bile göremiyorlardı. İşte o andan itibaren bir an bile rahat nefes alamadılar, durup dinlenmediler. Deniz kudurmuştu. Kayığı kaldırıp indiriyor, sonra yine daha yükseklerle atıyor ve bir anda dalgaların arasında açılan bir uçuruma gömüyordu. Su serpintileri elbiselerini sırlıslıkla yapmış, ağırlaştırmıştı. Ama asıl kötüsü, bu yoğun siste hiçbir şeyi, hiçbir yeri görememeleriydi: Denizde neler vardı, neler oluyordu, ne yapmaları gerekirdi? Yapabile-

çekleri ve yaptıkları tek şey, el yordamıyla, görmeden, ne pahasına olursa olsun, kayığın devrilmesini önlemeye çalışmaktı. Artık onu belli bir yöne sevk etmek mümkün değildi, onun akıbeti coşkun dalgaların insafına kalmıştı ve bu durdurulmaz dalgalar da onu rastgele bir yöne atıyordu. Kimse bilemezdi bu durumun ne kadar süreceğini.

Kirisk, denize açılan avcılarının fırtınaya yakalanıp kaybolduklarını ve bir daha hiç dönmediklerini çok duymuştu. Böyle zamanlarda kadınlar, çocuklar, herkes, belki gelirler umuduyla, Ala Köpek Dağı'nın yamacında ateş yakarak günlerce beklerlerdi... O zaman, denizde yitip gitmenin ne korkunç bir şey olduğunu gözünde pek canlandı-ramamıştı. Korkunç olduğunu düşünmek şöyle dursun, bu zararsız, dilsiz kış ziyaretçilerinin birden meydana çıkıp, süt renginde bir örtü gibi evreni sessizce kaplamasını zevkle seyrederdi. Yeryüzündeki her şey, saydamlaşıp havalanmış, orada donup kalmış gibi gelirdi ona. Bazen bu durumlarda periler âleminden bir görüntü bekler ve o zaman anlaşılmaz bir yılgınlık duyar, yüreği sıkılırdı. Bu sisin her yerde ortaya çıkabilen korkunç bir düşman olabileceğini düşünemezdi. Kıvrılıp bükülerek kayan, sonra açılan, tekrar sarılıp toplanan sis hortumları, kudurmuş denizin üzerinde giden bir yılanın hareketlerini hatırlatıyordu ona...

Kirisk, Orhan Atanın ayakları arasında büzülüp kalmıştı. Oturduğu yene sımsıkı sarılıyor ve korkudan titriyordu.

Orhan Ata çocuğun kulağına:

— Bana tutun! Sıkı tutun! diye bağırdı.

Çocuğa söyleyebileceği, onun için yapabileceği bundan başka bir şey yoktu zaten.

Aralarından hiçbirine, hiçbir konuda ayrıcalık yapamazlardı. Doğanın amansız güçleri karşısında eşitler. Hatta Kirisk bağırp çağırılmaya başlasa, babasını yardıma ça-ğırsa, Emrayin yerinden bile kımıldamazdı. Çünkü o ve Mılgın, coşkun dalgalar arasında kayığın burnunu dalgaya karşı tutmak, alabora olmamak için, anında gerekli manevrayı yapmak zorundaydılar. Bunu başarmak için de olanca güç ve dikkatlerini veriyorlardı.

Dalgalar, karşı gelinmez güçleriyle kayığı kaldırıp sisin koyu karanlığına atıyorlardı. Orhan Ata onu belli bir yönde ve dengede tutabilmek için sağa sola dümen kırıyordu ama, fırtına gittikçe şiddetini artırıyor ve bu yüzden bunun pek yararı olmuyordu.

Vakit gece yarısı olmalıydı. Hiç de kolay değildi yoğun siste zamanın akışını anlamak. Sadece karanlığın daha da koyulaşmasından anlıyorlardı gecenin geldiğini. Eşit olmayan güçler arasında geçen mücadeleyi, işte bu zifiri karanlıkta, yorgun, bitkin olarak sürdürüyorlardı. Yine de yılmıyor, sisin, ansızın geldiği gibi yine birdenbire açılacağı umudunu yitirmiyorlardı. Bir ara bu umut gerçekleşir gibi oldu. Fırtına birden hızını kesmişti sanki. Çalkantı hafifler, dalga vuruşları azalır gibi olmuştu. Ama onları kuşatan zifiri karanlık devam ediyordu: Yoğun, kapkara.

Denizin gürültüsünü bastırarak sesini ilk duyuran Orhan Ata oldu:

— Hey! Sesimi duyuyor musunuz, benim, ben! Kirisk benim yanımda!

— Evet, biz de yerimizdeyiz! dedi Emrayin boğuk bir sesle.

— Hanginiz hatırlıyor fırtınanın yönünü?

— Ne yararı olacak! dedi Mılgın sinirli bir ses tonuyla.

İhtiyar sustu. Gerçekten şu anda rüzgarın yönünü bilmenin hiçbir yararı olmazdı. Ne tarafa süründüklerini, nerede bulduklarını, nirengi noktası olarak kullanabilecekleri adaların ne kadar uzağında olduklarını bilmeleri imkansızdı. Belki, Cıç Memeler'i bir daha hiç göremeyecekleri kadar uzağa düşmüşlerdi. İhtiyar işte bunun için sustu ve kara kara düşünmeye başladı. Şans sayabilecekleri tek şey, kaderin tek lütfü, dalgaların kayığı adalardan uzaklaştırması ve böylece kayalara çarparak parçalanmaktan kurtulmuş olmalarıydı. Ama adaları ve yıldızları görmeden, sisin ve karanlığın ortasında yönlerini nasıl bulurlardı! Orhan Ata çaresizdi, umutsuzdu. Ama yine de bir süre sonra bağırdı:

— Kayığın burnunu çevirdiğiniz zaman esen rüzgar Tlangila* idi.

Kimse cevap vermedi ona. Kürekçiler bunu düşünecek durumda değildiler şimdi. Onların başka işleri vardı.

Orhan Ata yine sustu. Onun ayakları dibinde büzüşüp duran Kirisk korkudan tir tir titriyordu. İhtiyar, kürekçile-re seslendi:

— Biz Kirisk ile kayığın suyunu boşaltacağız, siz sıkı durun!

Böyle dedikten sonra eğilip karanlıkta çocuğu tuttu, her tarafına dokunup bir şeyi olup olmadığını anlamaya çalıştı, onun sapasağlam olduğunu anlayınca konuştu:

— Kirisk, korkma sakın. Şimdi çamçakla kayığın suyunu boşaltacağız, bunu yapmazsak büyük iş açar başımıza, tehlikeli olur. Ama yalnız bir çamçağımız var, tamam, işte buldum onu. Sen de maşrapayı al, hiç yoktan iyidir... Aldın mı? Me yapacağını anladın mı?

* Güneydoğudan esen, kuvvetli, soğuk bir deniz rüzgarı.

— Anladım ata. üzün süreceksin mi? Korkuyorum.

— Ben de korkuyorum oğlum; ama biz erkeğiz, böyle şeyler başımıza gelebilir işte.

— Batmayız değil mi Ata?

— Hayır. Batarsak bile kaderimize razı olacağız, kader değişmez... Haydi şimdi bir elinle bana tutun, öbür eline de maşrapayı al İyi ki Orhan Ata çabuk toparlanmıştı. Fırtınanın biraz hafiflemesinden yararlanarak kayığın dibine dolan suları attılar. Bu işi el yordamıyla yaparken, ihtiyar adam, su fıçısıyla ilgili olarak çocuğun elinden tutup şunları söyledi:

— Bak Kirisk, işte bizim su fıçımız, şurada. Tuttun mu onu? İyi. Sakın unutma: Başımıza ne gelirse gelsin bu fıçıyı koruyacaksın. Bir şey olursa ona sımsıkı yapış ve hiç bırakma. Su fıçısını yitirmekten, susuz kalmaktan ölmek daha iyidir! Anladın mı yavrum? Kimseye güvenmeyeceksin, anlıyor musun?

Çocuğa bunları söylemekle çok iyi etmişti, çünkü çok geçmeden bunun yararı ve önemi anlaşılacaktı.

Fırtına biraz hafifledikten sonra tekrar şiddetlendi. Şimdi daha da kudurmuştu, daha korkunçtu. Sanki gecenin karanlığından, karanlık ve sisten hiçbir şey göremeyen bu insanların güçsüzlüğünden yararlanmak istiyordu. Kısa süre yavaşlamasının acısını çıkarmak, bunun bedelini ödetmek için, dalgalar daha coşkun, daha azgın saldırıyordu kayığa. Orhan Atanın kayığını yine döndürmeye, her yanından acımasızca saldırarak savurmaya başladılar. Şarıl şarıl doluyordu sular kayığa. Gittikçe daha çok gömülüyorlardı. Orhan Ata diz çökmüş, elindeki çamçakla durmadan su boşaltıyordu ama boşuna. İşte o sırada kürekçiler korkuyla ve umutsuzca bağırıldılar:

— Kayıktaki her şeyi atın! Batıyoruz! Atın her şeyi!

Kirisk çok korkuyor ve ağlıyordu. Ama onu işiten, ona aldırın yoktu. Arkada bir yere büzülmüş olan çocuk su fıçısına sımsıkı sarılmış, bırakmıyordu. Onu kucaklarken hüngür hüngür ağlamış, ihtiyarın söylediklerini, en önemli şeyin, ne pahasına olursa olsun bu fıçıyı korumak olduğunu hatırlamıştı. Batmakta olduklarını da anlamıştı ama Orhan Atanın söylediğini yapıyordu: Fıçıyı asla bırakmayacaktı.

Yarı yarıya batmış kayığı bir an önce kurtarmalıydılar. Orhan Ata ve Emrayin, ellerine geçen her şeyi denize atarlarken, Mılgın da kayığın alabora olmasını önlemek için insanüstü bir çaba gösteriyordu. Başka çareleri yoktu zaten. Tüfekleri, zıpkını, ip kangallarını, her şeyi, hatta Orhan Atanın teneke çaydanlığını da attılar. En zoru, vurdukları fok balığını atmak oldu. Suyla iyice şişmiş, kaygan, ağır gövdeyi güçlükle kaldırıp kayığın kenarından yuvarlamaya çalışıyorlardı. Oysa, onun için gelmişlerdi o ıssız adalara. Boğuk sesler çıkararak, küfürler savurup lanetler okuyarak, bin güçlükle o ağır gövdeyi kayığın üstüne çıkarıp denize ittiler. Bu kargaşadan, denizle göğüs göğüse yaptıkları bu mücadeleden sonra, ağır yükten kurtulan kayığın birden hafifleyip yükseldiğini, rahatladığını hissettiler. Batmalarını önleyen de belki bu olmuştu.

Kendine ilk gelen Orhan Ata oldu. O ıssız, beyaz boşlukta, nerede bulunduğunu hemen anlayamadı. Çevresini kuşatan, hiçbir şey göstermeyen bulanık hareketsizliğin ne anlama geldiğini birden kavrayamadı. Sisti bu. Bütün okyanusu kaplayan, hiç kımıldamadan sessizce duran Büyük Sis idi. Büyük Sis'in kımıltısız ve en suskun anydı...

*

Gözleri biraz alışınca karanlıklar arasında kayığı ve içindeki insanları gölge-görünümler hâlinde fark etmeye başladı. Emrayin ve Mılgın her zamanki yerlerinde, küreklerin yanındaydılar. O fırtına gecesinin öldürücü işkencesiyle, bitmiş, yığılıp kalmışlardı. İslık çalar gibi hırıltılı nefes alışları duyulmasa, öldüklerini sanabilirdi. Kirisk yine ayaklarının dibindeydi, su fıçısına sarılmış yatıyordu. Soğuk ve rutubetin iliklerine işlediği besbelliydi, ihtiyar ona acıdı, ama elinden ne gelirdi!

O korkunç gecede olanlardan sonra bulunduğu yere yığılıp kalmış, ak saçlı başını öne eğmiş, öylece duruyordu. Her yanı ağrılar içindeydi. Boğumlu uzun kolları ip gibi sarkmıştı iki yanına. Geçen ömründe nice güçlüklerle, nice olaylarla karşılaşmıştı, ama böyle büyük bir felaketi o bile görmemişti o güne kadar. Buldukları yer hakkında hiçbir fikri yoktu. Fırtına onları nereye savurmuştu, karadan çok mu uzaktaydılar, bildikleri denizde mi, yoksa okyanusta mı idiler? Fırtınadan beri ne kadar zaman geçtiğini bile bilemiyordu. Kımıldamadan duran o yoğun siste geceyi gündüzden ayırmak imkansızdı. Ama, fırtınalar genellikle sabaha karşı dinirdi. Öyleyse, vakit gündüz olmalıydı, belki öğleden sonrasıydı.

İhtiyar Orhan, hâlâ hayatta olmalarını bir mucize sayarak şükretse de, cesaretini yitirmişti, üzülyordu, işe yarayacak ne varsa, yüzlerce samur postu vererek gezici tüccarlardan aldıkları tüfeklere varıncaya kadar her şeyi atmışlardı. Dört kürek ve yarısı içilmiş su fıçısından başka bir şey kalmamıştı kayıkta. Ne yapabilirlerdi, daha neler bekliyordu onları?

Elbette, kürekçiler uyanır uyanmaz birlikte bir karar vereceklerdi. Ama hangi yöne gideceklerini kim bilebilirdi? Tutacakları yönü bilmekti asıl mesele. Geceyi bekleseler, gökyüzü de açık olursa, yıldızlara bakarak yönlerini bulabilirlerdi. Ama ne kadar kürek çekeceklerdi? Sonuna kadar, karaya ulaşıncaya kadar güçleri ve zamanları yetecek miydi?

Nasıl bir sisti bu? Denizin üzerinde kopkoyu, kaskatı ve kıvılcımdan duruyordu. Sanki sonsuz geçmişten beri ve sonsuz geleceğe kadar öyle kalacaktı. Her yer böyle miydi, gerçekten bu sis bütün evreni karanlığa gömmüş müydü?

Canı su içmek ve piposunu tütürmek istedi. Tütün konusunda durum apaçıktı: Tütün iyice ıslanmıştı, piposu kaybolmuştu. Ama su? Yiyecek? Bunları düşünmeye bile korkuyordu. Yine de şimdilik dayanabilirdi, hatta bunları hiç düşünmeyebilirdi...

Deniz, ütülenmiş çarşaf gibi düzdü. Ne bir kıpırtı, ne bir dalga vardı üzerinde. Kayık olduğu yerde usul usul sallanarak duruyordu. Kürekler kendi hâllerine bırakılmış, kayığın yanlarında yüzüyorlardı. Demek ki Emrayın ve Mıl-gın, o kadar yorulmuş ve bitmişlerdi ki, kürekleri çekip kayığa almaya fırsat bile bulamadan derin bir uykuya dalıp gitmişlerdi.

Nefes kadar bile rüzgar esmiyordu denizde. Hareketsizlik ve karanlık içinde her şey donup kalmıştı. Deniz duruyor, sis duruyor, kayık duruyordu. Bu durumda acele etmek gereksizdi... İlerlemek yararsızdı...

İhtiyar Orhan Ata üzüntüler içinde kendinden geçti ve o da daldı derin bir uykuya.

Onu dürtüp sarsarak Kirisk uyandırdı:

— Ata! Ata! Susadık, çok susadık! diyordu çocuk.

Orhan Ata, hırıltılar çıkararak uyandı ve üç yoldaşının kendisini beklediklerini, ataları, başları o olduğu için suyu dağıtmasını istediklerini anladı. En zor, en korkunç şeyin başlarına geldiğini de anladı. O zor şey suyu paylaştırmaktı...

Sis hâlâ kıvıltısız, kopkoyu idi. Tam bir sessizlik, bir durgunluk hüküm sürüyordu denizde.

Günün kalan bölümünde yavaş yavaş kürek çekerek ilerlediler: Amaçsız ve nereye gittiklerini bilmeden.

Adamlar iyice kendilerine gelip durumlarını anlayınca, oldukları yerde kalmaları mümkün değildi.

İlerlediler. Belki kıyıya yaklaşıyor, belki daha da uzaklaştıyorlardı.

Ama, hareket etmek, ilerlemek, yine de bir umuttu.

Gece, eğer sis dağılırsa, yıldızları görebilirlerdi. Yıldızlara güveneceklerdi ve başka hiçbir çıkış yolu yoktu.

Bir umut, bir ihtimal daha vardı: Karşlarına bir adanın çıkması ihtimali. O zaman yönlerini belirlemek daha kolay olurdu.

Böylece, yönü yöreyi bilmeden, sisin içine dalıp gidiyorlardı.

Orhan Ata, her şeye rağmen, kayığa bir çeki düzen verilmesini emretti. Dipte kalan bütün suları boşalttılar, ihtiyar Kirisk'i yanına oturttu. Böylece çocuk ona yaslanarak ısınacak ve üstü başı daha çabuk kuruyacaktı.

Bundan sonra suyu dağıttı. Her birine, maşrapayı dörtte üç ölçüde doldurarak verdi. Oysa kürekçiler o korkunç fırtınadan sonra bir defa olsun kana kana su içmeyi umuyorlardı, ihtiyar onları uyardı: Bu andan itibaren suyu ancak o gerekli gördüğü zaman ve onun verdiği kadar içeceklerdi. Bu uyarısının önemini daha iyi belirtmek için fıçıyı

sallayarak içindeki suyun miktarını belli etti: Fıçının yarısı boşalmıştı bile.

Bu arada hoş bir sürprizle de karşılaştılar: Su dağıtmak için fıçıyı kaldırdıkları zaman, altta, tahtanın bir kenarına sıkışıp kalmış fok derisinden bir torba geçti ellerine. İçi kurutulmuş balık doluydu, kayığı boşaltırken yiyecek bulunan büyük torbayı da atmışlardı. Fakat Mıl-gın'ın karısının yol azığı olarak hazırladığı küçük torba, Kirisk'in korumaya çalıştığı fıçının arkasında ve oturma tahtasının altında olduğu için ellerine geçmemişti.

Torbaya su da dolmuştu ve kuru balıklar da zaten tuzluydu. Bu yüzden ağza alınacak gibi değildi, ama yine de yiyecekti, besindi işte. Eğer yeteri kadar içme suları olsaydı karınlarını doyururlardı onunla.

Şimdilik, çok susamaktan korktukları için kimse dokunmak istemiyordu o balıklara.

Hepsinin tek umudu, tek beklentisi vardı: Sis dağılması.

Bu sessiz ve kımıltısız siste, Şimdi yalnız ıskarmozların hüzünlü gıcirtısı duyuluyordu. O büyük sessizlikte bu gıcirtılar, yolunu yitirmiş bir adamın inilti hâlindeki yakarıŐlarını, dualarını andırıyordu: Neredeyim! Nereye gideceğim! Nereye gideceğim!...

Hepsinin beklediği tek Şey sisin dağılmasıydı.

Ama sis dağılmıyor, dağılacağa benzemiyordu. Kımıldamıyordu bile. Sanki, havsala almayacak derecede büyük bir dev, dünya dıŐından gelmiş, soludukça insanın içine işleyen bir nem çıkararak korkunç bir yaratık, yeri, göğü, denizi, bütün evreni yutuvermişti...

O sis devinin, o korkunç yaratığın karnında, yine gece oldu. Bunu, çevreyi kuşatan koyu karanlıktan anlıyorlardı. Gökyüzü de kapalıydı ve tek yıldız görünmüyordu.

I

Artık, bir yerlere varmak için kürek çekmenin de bir anlamı kalmamıştı.

Gökyüzünde yıldızların görünmesini bekliyor, bunu istiyor, bunu umuyorlardı. Her an bir rüzgarın çıkıp bu kahrolası sisi kovmasını bekliyor, bekliyor, bekliyorlardı. Gözlerine uyku girmeden, yıldızlı gök kubbeyi açsın diye Göktann'ya, denizin ötesinden başını kaldırıp harekete geçsin diye rüzgarların diken yeleli efendisine yalvarıyor-lardı.

Boşuna idi yalvarıp yakarmaları. Kimse onları dinlemiyor ve sis dağılmıyordu.

Kirisk de bekliyordu yıldızların görünürvermesini. Her zaman oyuncak fenerler gibi ışıldayan bu yıldızlara Şimdi her zamankinden daha çok ihtiyacı vardı. Dün akŐamdan beri karŐılaŐtıđı olaylar, büyük felaket, onu allak bullak etmiş, çok korkutmuştu. Çocuk kalbi, çabuk kırılır, kolayca umutsuzluğa düşer ve hiçbir Şey avutamaz onu. Ama kendisiyle aynı kayıkta bulunan üç büyüğün, her Şeyin mahvolduğunu, yitip gideceklerini sandığı o öldürücü tehlike karşısında dayanmaları, kudurmuş doğa güçlerini yenmiş olmaları, onda bir umut ışığı uyandırıyor. Bu defa da bir kurtuluş yolu bulacaklarından emindi. Gökyüzünde yıldızların görünmesiyle bütün acılarının son bulacağına yürekten inanıyordu.

Yeter ki yıldızlar bir an önce görünsündü, bir an önce Ala Köpek Dağı'na yönelsinler, sahile doğru gitsinlerdi.

Bir an önce, bir an önce, bir an önce... Çok acıkmış, çok susamıştı. Hiç bu kadar susadığını ve acıktığını hatırlamıyordu. Açlığı ve susuzluğu arttıkça bir an önce köyüne, annesine, yakınlarına, evlere, derelere, dumanlara, otlara... kavuŐma arzusu büyüyor, büyüyordu...

Bütün gece umutla beklediler ama deđiŐen bir Şey olmadı: Sis yerinden kımıldamıyor, yıldızlar görünmüyor ve deniz dalmış olduğu karanlıktan sıyrılamıyordu.

Bütün gece susuzluktan kıvrandıılar, soğuk nem içlerine işledi. Susuzluk dayanılır gibi değildi. Kirisk yalnız kendisinin çok susadığını sanıyordu, oysa ötekiler de yanıyordu susuzluktan. Ama onun susamıŐlıđı herkesinkinden fazlaydı ve herkesten fazla susamış olması da çok üzüyordu onu. Sonunda dayanamayıp biraz su istedi. Ama ihtiyar Orhan kesin konuştu:

— Hayır, Şimdi değil, biraz daha sabret.

Ah Orhan Ata onun nasıl susadığını bir bilseydi! Onlar üçü -Kirisk, babası ve Mılgın- açlığa dayanamadıkları için, akŐamüzeri o tuzlu balıktan biraz yemek zorunda kalmışlardı. Biraz da su içmişlerdi, ama bir süre sonra daha çok susamışlardı. Orhan Ata ise dayanmış, balıklara dokunmamış, bir yudum bile su içmemiŐtı. Suyu idare etmek zorundaydı. Diğer üçü sabah ve akşam olmak üzere iki defa su içmişlerdi o gün. Akşam içtikleri su maşrapanın ancak dibini örtecek kadar azdı. Fıçıdaki su da iyice azalmıŐtı çünkü.

İnsan çok, çok susayınca, beklemek iki kat zorlaŐıyordu.

Bütün gece susuzluktan kıvranarak beklediler. Bütün gece sis, olduğu yerde donup kaldı ve hiç dağılmadı. Deniz hiç kımıldamadı...

Sabahleyin de hiçbir deđiŐiklik olmadı. Yalnız sis, koyu karanlıktan boz karanlığa dönüştü biraz. Şimdi birbirlerinin yüzlerini gözlerini seçebiliyorlardı. Kayığın birkaç kulaç ötesinde yine göz gözü görmüyordu. Ağır cıva gibi donmuş suda, solgun güneş yansıları pek azdı. Kirisk, böyle donup kalmış bir denizi hiç görmemişti. Nefes kadar olsun yel esmiyor, en küçük bir deđiŐiklik olmuyordu.

Ama o sabah, büyüklerin yüzlerindeki deđiŐikliđi gören çocuk, korktu ve ŐaŐakaldı. Sakalları uzamış, yüz hatları iyice gerilmiş, öldürücü bir hastalığa yakalanmışlar gibi gözlerinde koyu halkalar belirmişti. Kendine her zaman güvenen güçlü bir insan olan babasının yüzü bile korkunç bir hâl almıştı. Değişmeyen yalnız sakalıydı. Dudakları ısırılmaktan mosmor olmuştu. Hiçbir Şey söylemeden büyük bir acıma ile Kirisk'e bakıyordu. Orhan Ata da iyice çökmüştü. Beli daha çok bükülmüş, gırtladı çıkık boynu daha da uzamıŐtı. Gözleri her zamankine göre daha çok sulanıyordu. Onun o olduğunu, ayırıcı özelliğini belli eden bakışları

değişmemişti yalnız. Ata olmanın, baş olmanın, ona özgü, ancak onun bilip algılayabileceği ciddi, bilge bakışı...

Gün yine, her birine birkaç yudum su dağıtmak gibi en zor işle başladı. Orhan Ata yapıyordu bu işi. Su fıçısını koltuğunun altında sımsıkı tutuyor, elleri titreye titreye, azar azar döküyordu. Önce Kirisk'e verdi. En zor bekleyen o idi. Kirisk maşrapayı hemen ağzına götürüp yu-dukladı. Bir anda içindeki ateşin söndüğünü, buna karşılık heyecandan başının dönmeye başladığını hissetti. Ama maşrapayı Orhan Ataya uzatırken, aynı ateş, daha kuvvetli olarak yine yakmaya başladı içini. Sanki o birkaç yudum su içindeki vahşi bir yaratığı uyandırmıştı. Sonra Mılgın, ondan sonra Emrayin içtiler. Onların su içişlerini görmek dayanılır şey değildi. Maşrapayı elleri titreyerek alıyor ve sonra, Orhan Atanın yüzüne hiç bakmadan geri veriyorlardı, içeceklerinin bu kadar az kalışı onun suçuydu sanki.

Sıra kendisine gelince Orhan Ata maşrapaya hiç su dökmedi. Tek kelime söylemeden tıpayı soktu fıçının ağzına. Kirisk gözlerine inanamıyordu. Eğer fıçı onun elinde olsaydı, maşrapayı bir daha, bir "daha ağzına kadar doldurur, kana kana içerdi. Sonra ne olursa olsun. Yeter ki bir defacık suya doysundu. Oysa Orhan Atası, maşra-

panın dibini ancak örten ve onun hakkı olan suyu içmemişti.

Emrayin dayanamadı. Boğuk bir sesle:

— Niçin öyle yapıyorsun Ata? Herkes gibi sen de payını içmelisin. Dün de içmedin, ölmek gerekirse hep birlikte ölürüz! dedi.

— Ben içmesem de olur, dedi Orhan Ata soğukkanlılıkla.

— Hayır, doğru değil bu!

Böyle diyen Emrayin sesini yükselterek ekledi:

— Sen içmezsen ben de içmem artık!

— Tartışmaya gerek yok, içecek pek bir şey kalmadı zaten! İhtiyar acı acı gülümsedi. Bu haliyle sanki "Ne anlayışsız insanlarsınız!" demek istiyordu. Sonra başını usulca sallayarak fıçının tıpasını açtı, içindeki suyu maşrapaya döktü ve:

— Benim payımı Kirisk içsin, dedi.

Çocuk şaşırılmıştı. Ötekiler sustular. Orhan maşrapayı uza.ti:

— Al Kirisk, iç bunu, bir şey düşünme. Kirisk bir şey söylemiyor, öyle duruyordu.

— İç! dedi Mılgın.

— İç! dedi Emrayin.

— İç! dedi Orhan Ata.

Kirisk kararsızdı. Susuzluktan ölüyor, o birkaç damla suyu içmek için can atıyor ama cesaret edemiyordu. Sonunda içini yakan susuzluk ateşini ve o dayanılmaz içme arzusunu bastırmaya çalışarak, kararını verdi:

— Hayır Ata, hayır, sen iç.

Başı dönüyordu, kendinden geçmek üzereydi.

Bu cevap karşısında Orhan Atanın eli titredi, derin bir iç çekti. Okşayan, şefkat dolu, şükran dolu bakışlarını çocuğun yüzünde gezdirerek konuşmaya başladı:

— Bak yavrum, ben ömrümce çok sular içtim... Sen... Sen daha çok yaşamalısın, yaşamaman için...

Cümlesini bitiremedi ve sözü değiştirerek:

— Beni anlıyor musun Kirisk? İç bunu! İçmen gerek, beni düşünme, al, haydi iç!

Kirisk suyu yudumlarken, yine bir an, içindeki ateşin söner gibi olduğunu hissetti, ama o çok kısa rahatlamadan sonra yine daha çok susadı. Bu defa ağzında biraz çürümüş ağaç tadı kalmıştı. Hiç önemi yoktu bunun. İçilir su olsun da nasıl olursa olsun. Ama o su da gittikçe azalıyordu...

Orhan Ata kürekçilere döndü:

— Pekala, ne yapacağız şimdi? Gitmeyecek miyiz?

Herkes susuyor, çevreye bakıyordu. Ama kayığın iki kulaç ötesinde yoğun sisten başka bir şey göremiyorlardı.

Emrayin içini çekerek sessizliği bozdu:

— Nereye gideceğiz ki? Mılgın birden patladı:

— Nereye gideceğiz de ne demek? Durduğumuz yerde gebermektense ilerleyeceğiz elbet!

— Böyle bir siste ha gitmişiz, ha durmuşuz, ne fark eder? dedi Emrayin.

Mılgın iyice öfkelenmişti:

— Sis mis vız gelir bana! Anlıyor musun? Senin sisine başlatma şimdi! Gideceğiz elbet! Yoksa bu kayığı kendi ellerimle deviririm, hepimiz yem oluruz balıklara! Anlıyor musun Sakallı Emrayin! Anlıyor musun! Kirisk, amcasının bu çıkışına şaştı kaldı. Çok üzüldü ve onun adına utanç duydu. Böyle davranmaması gerekirdi, ne de olsa babasından küçüktü. Demek onun içinde bir şeyler kırılıp dökülmüştü, kendini yitirmişti artık. Kayıktaki bu dört Nivih arasında güven, saygı diye bir şey kalmamıştı. Yıkıldılar, bitiktiler ve hepsi susuyordu. Derin derin soluyan Mılgın da susmuştu. Emrayin başını önüne eğmiş, Orhan Ata ise bir yerlere bakıyordu. Onun yüzü de her tarafı saran sis gibi donuktu, bir şey anlaşılmıyordu bakışlarından.

Emrayin, Mılgın'ı yatıştırmak gereğini duydu:

— Sakin ol Mılgın, laf olsun diye konuştum, bir şey söylemiş olmak için. Sen haklısın, elbette çakılıp kalmaktan-sa gitmek daha iyidir, haydi ilerleyelim.

Ve yeniden asıldılar küreklere. Iskarmozlar gıcırdamaya, kürekler küçük kabarcıklar çıkararak inip kalkmaya, durgun deniz kayığın önünde hiçbir iz bırakmadan yarılp kapanmaya başladı. Ama hiç ilerlemiyor, oldukları yerde duruyorlardı sanki. Herhalde bundan olacak, Mılgın yine köpürdü:

— Hay sisin batsın senin! Sakallı Emrayin, anlıyor musun! Kimilda biraz, Sakallı! uyumanın sırası mı şimdi! Asıl! Mılgın bütün gücüyle asılıyor ve bir yandan da bağıyordu:

— Haydi, haydi çalıştır kollarını! Asıl!

Emrayin onu daha fazla kızdırmamak için bu anlamsız çabaya kaptırmıştı kendisini.

Şimdi kayık daha hızlı gidiyordu: Miçin ve nereye olduğu bilinmeden, uçarcasına, çılgıncasına. Mılgın ve Emrayin aynı tempoda, sanki sisi delip geçecekler, kuşatmadan sıyrılıp kurtulacaklarmış gibi, öfkeyle, delicesine, kudur-muşçasına asılıyorlardı küreklere.

Küreklere dalıp dalıp çıkıyor, köpükler saçıyor, sular tekne boyunca dere gibi akıyor ve onlar kan ter içinde eğilip eğilip doğruluyordu...

Derin bir soluk alıyor ve hemen veriyorlardı... Soluk alıyor, soluk veriyorlar, alıyor veriyorlar, alıyor...

Önlerinde sis, arkalarında sis, her tarafta sis.

— Kana, kana!* diye öfkeyle gürlüyordu Mılgın gayreti arttırmak için.

Kirisk, önce kendisini bu harekete kaptırarak biraz umutlandı ama sonra bunun yararsız hatta korkutucu olduğunu anladı. Şaşkın şaşkın ihtiyarın yüzüne bakıyor, onun bu çılgın yarışı, bu saçmalığı durdurmasını bekliyordu. Ama Orhan Ata hiç de oralı değildi. Dalgındı. Başka dünyalardaymış gibi, anlaşılmaz bir ifade donup kalmıştı yüzünde. İpislaktı yüzü. Ağlıyor muydu, yoksa her zamanki gibi gözleri mi sulanıyordu? Kayığın arkasında, bütün bu olanlardan habersizmiş gibi, kımıldamadan oturuyordu. Kayık, sislerin arasında hızla ilerliyordu. Me-reye ve niçin gittiğini bilen yoktu...

— Kana! Kana!

* Haydi! Haydi!

Bu umutsuz çığlıklar da delip geçiyordu sisi.

— Kana! Kana!

Çılgın gidiş epeyce sürdü. Yavaş yavaş kürekçiler körük gibi solumaya, hızları kesilmeye başladı, sonunda güçleri tükenerek küreklere bıraktılar. Şimdi kısa aralıklarla, daha çok ses çıkararak soluyorlardı. Mılgın, çaresiz, başını eğmiş, öylece duruyordu.

Çılgınlık bitmiş, acı gerçeği anlamışlardı. Sisi aşıp geçememiş, o yoğun kuşatmayı yaramamışlardı. Her şey yine eskisi gibiydi: Deniz kımıltısız, sis yoğun, yine hiçbir şey görünmüyor, yine hiçbir şey bilinmiyor... Yalnız, kendi hâline bırakılan kayık, o hızla bir süre daha ilerlemeye devam etti ve sonra durdu, olduğu yerde usul usul dönmeye başladı...

Meye yaramıştı bu? Me kazanmışlardı? Ama, oldukları yerde dursalardı ne kazanacaklardı? Yine hiç!

Herhalde hepsi aynı şeyleri düşünüyordu. Sonunda Orhan Ata konuştu:

— Şimdi beni dinleyin, dedi.

Ağır, telaşsız konuşuyordu. Belki son gücünü iyi idare etmek için öyle yavaş ve duraklı konuşuyordu. Çünkü iki gündür beri bir lokma yememiş, bir damla su içmemişti. Devam etti:

— Bu sis, büyük bir ihtimalle günlerce sürebilir. Bazı yıllarda olur bu. Böyle durumlarla karşılaşıldığını siz de biliyorsunuz. Bu sis denizde yedi, sekiz hatta on gün kalabilir. Tıpkı veba gibi, ancak süresi dolunca yok olan salgın bir hastalık gibi. Me kadar süreceğini kimse bilemez. Bu da öyle bir sis ise durumumuz kötü. Yiyecek balığımız da hemen hemen hiç kalmadı. Hem olsa neye yarar, suyumuz olmayınca. İşte suyumuz!

Böyle derken fıçıyı kaldırıp salladı. Fıçının dibinde ancak altı yedi parmak yüksekliğinde su kalmıştı. Hepsi susuyordu. İhtiyarın ne demek istediğini çok iyi anlamışlardı: Günde ancak bir defa, o da ancak maşrapanın dibini örtecek kadar su içebilirlerse, daha uzun dayanabilirlerdi. Şansları yardım ederse, ancak bu şekilde o lanet sisi yenebilirler, onun dağılmasını bekleyebilirlerdi. Sis bir kere dağılınca, güneş ya da yıldızlar görününce, belki karaya ulaşabilirlerdi.

Durumları işte buydu ve başka bir çıkış yolları da yoktu! Bunu söylemek kolaydı ama beklemek zordu, insan mantığının kabul ettiği bir şeyi vücudu kolay kolay kabul edemez. Susuzluktan ölüyordu zavallılar. Öyle, maşrapanın dibinde birkaç yudum değil, kana kana su içmek istiyordu canlan.

Orhan Ata durumlarının kötü olduğunu, bir çıkar yol bulunmadığını anlıyor ve buna en çok o üzülmüyordu. Göz göre göre eriyor, kuruyordu adamcağız. Derin çizgiler, kırışıklarla kaplı yüzü her saat biraz daha kararıyor, vücudundaki sancılar gittikçe artıyordu. Sulu gözlerindeki parlıltı donuklaşmıştı. Besbelli acılar içinde kıvranıyordu. Ama şimdilik bilinci yerindeydi, dayanıyordu. Çürümek-te, ölmekte olan bir ağacın kökleri üzerinde hâlâ dik durması gibi duruyordu. Ama uzun sürmezdi bu. Kurtulmalarına yardım edecek en küçük şansın ne olabileceğini, bunu nasıl değerlendireceklerini de söylemeliydi buna gücü varken. Konuşmaya devam etti:

— Bakın ne geldi aklıma... Gözünüzü iyice açıp gökyüzüne bakmaktan geri kalmayın, kulağınızı da verin. Bazen bir aguguk gelip geçer yukarıdan. Aguguk, böyle havalarda denizin üzerinde uçabilen tek kuştur. Eğer kara ile bir ada arasında bulunuyorsak, bu kuş bize yol gösterebilir. Büyük denizlerde kuşlar, hiç sapmadan, dosdoğru uçarlar, yönlerini değiştirmezler. Aguguk da öyle yapar...

Suratı asık, başı öne eğik duran Mılgın sordu:

— Ya kara ile bir ada arasında değilseniz? Ha? İhtiyar sakın ama kesin cevap verdi:

— O zaman onu göremeyiz.

Kirisk aguguk kuşunun niçin deniz üzerinde uçtuğunu, ne aradığını sormak üzereydi ki, hâlâ somurtup duran Mılgın mırıldanır gibi sordu:

— Peki, aguguk üstümüzden uçmazsa, başka yerden, uzaklardan geçip giderse ne olacak?

İhtiyar aynı cevabı verdi:

— O zaman onu göremeyiz. Mılgın'ın öfkesi artıyordu:

— Yaa, demek onu göremeyeceğiz? Öyle, ya da böyle, aguguk kuşunu göremeyeceğiz! İyi ama niye çakılıp duruyoruz burada?

İyice sinirleri bozulan Mılgın bir kahkaha attı. Hepsi huzursuzdu, ne yapacaklarını bilemiyorlardı.

Birden, Mılgın'ın aklına bir şeyler esti. Elinin ayasıyla küreğe vura vura onu iskarmozdan çıkardı, eline aldı, ayağa kalktı, onu denge sırığı gibi tutarak kayığın ön tarafına geçti, ayakta dimdik durdu. Kimse ona bir şey söylemiyor, o da kimseye aldırımıyordu. Küreği havaya kaldırıp bilinmeyen düşmanına vuracaktı gibi, yoğun sise bakarak bar bar bağırılmaya başladı:

— Hey rüzgarların şamanı olan kancık herif! Bir kancık değilsen, rüzgarların efendisi isen, hani nerde rüzgar!? İnde geberip gittin mi? Yoksa dünyanın bütün köpeklerini topladın da onlarla çiftleşiyor musun? Teker teker her

birinin altına yatmaktan rüzgar göndermeye zaman kalmıyor mu pis kancık! Şu pis sisin içinde kalakaldığımızı, çürüyüp gitmekte olduğumuzu unuttun mu? Yanımızda bir de çocuk olduğunu bilmiyor musun ha! Susadı çocuk, susadı! Anlıyor musun? Yanımızda ilk kez denize açılan bir çocuk var! Kalleşlik değil mi yaptığın! Eğer rüzgarların efendisi isen, kokuşmuş fok boku değilsen, gönder rüzgarını! Anlıyor musun beni? Kuyruğunu şu sisin altına sok da bir fırtına gönder bize! Tlangila'yı gönder kancık şaman! Bizi denize savur, dalgalara göm, alçak herif! Eğer rüzgar göndermezsen, ben de bir erkek köpek olarak geleceğim yanına! Ama yağma yok! Yaltaklan, yaltaklan, kudur! Kudurgan köpek!...

Mılgın böylece, nerede saklandığı, rüzgarı nerede sakladığı bilinmeyen Rüzgarların Şamam'na en ağır küfürleri saydı döktü. Nefesi kesilinceye, gücü tükeninceye kadar bağırıp küfretti. Hem küfrediyor hem de rüzgar göndermesini istiyordu.

Sonra, elindeki küreği hızla denize fırlattı, yerine geçip oturdu, başını elleri arasına alarak hüngür hüngür ağlamaya başladı. Öbürleri çaresiz susuyorlardı. O ise hıçkırıklara boğularak çocuklarının adlarını sayıklamaya başlamıştı.

Kirisk irkildi. O güne kadar bir erkeğin ağladığını görmemişti hiç. Gözyaşlarını tutamayarak Orhan Atasına döndü:

— Ata! Ata! Ne oldu ona, niçin ağlıyor?

Orhan Ata çocuğun elini tutarak yüreklendirmeye çalıştı:

— Korkma yavrum, aldırma sen ona şimdi geçer, şimdi durur ağlaması, üzülme sen...

Gerçekten de az sonra Mılgın yatıştı, ama elleri hâlâ yü-zündeydi. Şimdi sessiz ağlıyor ve omuzlan kalkıp kalkıp

iniyordu. Emrayin yavaşça yerinden kalkıp, kendi küreği ile suda yüzen Mılgın'ın küreğini çekip kayığa aldı ve yerine taktı. Sonra da:

— Tamam Mılgın, tamam, dedi. Sıkma canını. Elbette haklısın sen, bu sisin içine saplanıp kalmaktansa fırtınayla boğuşmak daha iyi. Biraz daha sabret, bakarsın hava değişir birden. Elimizden ne gelir?...

Mılgın cevap vermedi. Başını daha da öne eğiyor, titriyor, bir deli gibi, yüzünü kaldırıp bakmaya korkuyordu sanki.

Sis hâlâ olanca ağırlığıyla duruyordu denizin üzerinde. Bütün dünyayı kaplamış ve öylece donup kalmıştı. En küçük bir esinti, en küçük bir kıpırtı yoktu. Mılgın'ın küfürler savurarak nefes tüketmesine hiç aldırmıyordu Rüzgarların Şamanı. Bir dilsiz ve sağırdı. Küfürlere kızmamış, fırtınalarını üzerlerine salmamış, parmağını bile oynatmamıştı...

Emrayin, kürekleri yavaş yavaş çekerek kayığı aynı yerde tutmaya çalışıyor ve kayık usulca kayıyordu. Orhan da sessizdi. Belki tutkusu olan o hayallere dalmıştı yine. Belki sevgilisi Deniz Kızı'nı son bir defa daha düşünüp gözlerinin önüne getiriyordu.

Kirisk, ihtiyar adamı gamlı düşüncelerinden çekip çıkardı:

— Ata, aguguk kuşu niçin adalara doğru uçar?

— Ha, bak, onu söylemeyi unuttum! Böyle sisli havalarda deniz üzerinde uçabilen tek kuş aguguktur. Adalara avlanmak için gider. Fok yavrularını bile avlar orada. Böyle sisli havalarda ve karanlık gecede, gündüz gibi görür gözleri. Boşuna deniz baykuşu dememişler ona. Baykuşların en büyüğü, en güçlüsüdür o.

Kirisk kendi kendine konuşur gibi:

— Ah benim de öyle gözlerim olsaydı, ne yana gideceğimizi hemen söyledim size. Az sonra karaya çıkar kana kana su içerdik, öyle çok su içerdik ki... Ah benim de öyle gözlerim olsa...

— Ah yavrum, herkesin gözü kendine göredir. Öyle verilmiş.

Uzunca bir süre sessiz kaldılar. Sonra Orhan, konuşmayı sürdürmek istiyormuş gibi çocuğun yüzüne baktı ve devam etti konuşmaya:

— Çok zor değil mi susuzluk? Dayan biraz. Dayanırsan iyi bir avcı olacaksın. Suyu düşünme yavrum, başka şeyler düşün, suyu düşünme...

Kirisk, suyu düşünmemeye çalıştı ama ne mümkün! Ne kadar suyu düşünmemeye çalışsa susuzluğu da o kadar artıyordu. Açlıktan da başı dönüyordu. Onun da Mılgın gibi dünyaya meydan okumak, bağırıp çağırarak geliyordu içinden.

O gün de böyle geçti: Beklemek, hep beklemekle: uzaklardan bir dalga sesi işitmek, sisi dünyanın öbür ucuna atacak ve onlara kurtuluş yolunu açacak serin bir hava hissetmek umuduyla. Ama, sessizlik de donup kalmıştı sanki. Baş ağrıtan, kulak ağrıtan korkunç sessizlik! Gittikçe artan susuzluk ve hiç aklından çıkmayan su içme isteği de sürüp gitti. Koca bir denizin ortasında susuzluktan ölüp gitmek korkunç bir şeydi.

Akşama doğru Mılgın fenalaştı. Ağzını açıp tek kelime söylemiyor, bomboş gözlerle bakmıyordu. Hiç olmazsa boğazını ıslatacak kadar su vermeliydiler ona. Öyle yaptı Orhan Ata. Ama Kirisk'in fıçıdan gözlerini ayırmadığını görünce dayanamadı, ona da, Emrayin'e de birazcık su

verdi boğazlarını ıslatmaları için. Kendisi yine bir damla bile içmedi, içinde azıcık su kalan fıçıyı oturma tahtasının altına yerleştirerek uzun süre kıvıldamadan kaldı. Başka düşüncelere dalıp gitmişti, sanki susuzluk ve bedenindeki ağrılar umurunda değildi. Öylesine derin ve yüce düşüncelere dalmıştı. Bir kayanın üzerine tünemiş şahin gibi, kıvıltısız, aldırışsız öylece duruyordu. Kendisini neyin beklediğini çok iyi biliyordu. Onun için de kalan gücünü toplayarak hayatının son işini, son görevini yapmaya hazırlanıyordu. Ah şimdi yanında piposu da olsaydı! O sevgiliyi, o Deniz Kızı'nı düşünürken son bir defa daha tüttürmek istiyordu piposunu...

Nerelerde yüzüyorsun ey Yüce Deniz Kızı?

Kendini iyi tanıyor, sonsuza açılan kapının eşiğinde gücünden ve onurundan daha ne kadar kaldığını biliyordu. Onu, düşündüğünü yapmaktan alıkoyan tek şey Kirisk idi. Son günlerde ona iyice bağlanan, korunma ve bir sıcaklık arayışı içinde ona adeta sarılan bu çocuğa acıyordu. Ama o şeyi, o son adımı atma işini onun için yapmalıydı...

O uzun ve hüzün dolu gün, Orhan Atanın son günü, işte böyle geçti.

Yine akşam oldu. Bir başka gece daha geldi.

Ama o gece de hava hiç değişmedi. Sisin o uyuşuk hâli öylece kaldı. Yine gecenin koyu karanlığı çöktü üzerlerine. İnanılamayacak kadar uzun, dayanılmaz, kederle örülmüş bir gece idi bu. Gecenin yarısında birden rüzgar çıksa! İster fırtına, ister başka şey, sisi alıp götürse ve yıldızları görseler!... Ama gecenin getirdiği hiçbir şey yoktu: Ne yüzeyde bir dalga, ne bir nefes rüzgar! Her şey, sonsuz bir suskunluk içinde, sonsuz karanlıklar içinde donup kalmıştı. İçinde aklıktan ve susuzluktan kıvranan

I

bitkin insanların bulunduğu kayık, o karanlık sisin içinde dönüp duruyordu. Yitik, mahkum bir kayıktı o... Kirisk, farkına varmadan uyuyakaldı. Uyumadan önce, midesinin kazınmasından, dayanılmaz susuzluktan kıvranıp durmuştu. Onu diri diri yiyen acılar yüzyıllar, yüzyıllar boyu sürecekti sanki. Yalnız su istiyordu çocuk, yalnız su! Açlık duygusu yavaş yavaş uyuşuyordu, yavaş yavaş, iç organlarında bir yerlere çekilmiş bir acı gibi, daha az duyulur olmuştu. Ama susuzluk ateşi her geçen dakika daha çok yakıyordu. Hiçbir şey söndüremiyordu bu ateşi.

Çok küçükken, ağır bir hastalığa yakalanarak yatağa düştüğü günü de hatırlıyordu Kirisk. Ter vücudundan su gibi akıyor, ateş gibi yakıyordu. Kendini çok kötü hissediyor ve tıpkı şimdiki gibi susuzluktan kıvranıyordu. Başucundan hiç ayrılmayan annesi, ıslak bir bezi yanan alnına sürerek onu serinletiyor, belli etmemeye çalışarak ağlıyor ve bir şeyler mırıldanıyordu hiç durmadan. Bir idare lambasının gölgeli, titrek ışığında, üzerine eğilmiş annesinin kaygılı yüzünü görüyor -babası o sırada denizdeydi- ve ondan su vermesini, babasının hemen gelmesini istiyordu. Ama ne annesi su veriyor ne de babası geliyordu. Babası uzaktaydı, annesi de o durumda asla su içmemesi gerektiğini söylüyordu. İsiak bir bezi Kirisk'in dudaklarında gezdiriyordu ama bu ancak bir an için rahatlatıyordu onu. Sonra yine su istiyordu canı. Cayır cayır yanıyordu çünkü.

Annesi su içme/nesi için dil döküyor, öyle gerektiğini, su içmezse çabuk iyileşeceğini anlatmaya çalışıyor, şöyle diyor:

— Dayan yavrum, dayan! Sabaha bir şeyin kalmayacak. Şu sözleri durmadan tekrarla: "Mavi yarasa su ver bana." Bak nasıl rahatlayacaksın o zaman. Mavi yarasadan su getirmesini iste yavrum... Çok ve candan iste... O gece susuzluktan kıvrılırken, mavi yarasanın ona gerçekten su getireceğini sanarak bu sözleri tekrarlayıp durmuştu: "Mavi yarasa su ver bana! Mavi yarasa su ver bana!" Sonra, yüksek ateşin etkisiyle sayıklamaya, kıvranmaya başlamıştı. Yalvarıp yakarıyor, ağlıyor ama söylemekten vazgeçmiyordu: "Mavi yarasa su ver bana!" Sonunda koşup gelmişti mavi yarasa. Öğle vakti ormandaki dereyi okşayan serin bir yel gibiydi. İyi seçemiyordu ama masmavi olduğunu görüyordu, bir kelebek gibi uçuşuyordu üzerinde, uçarken yumuşak ve serin tüyle-riyle yüzünü, boynunu, bütün vücudunu okşuyor ve onu rahatlatıyordu. Galiba ona su da getirmiş, içmesini istemişti. Şırl şırl su akıyor, üzerinden taşıyor ve o, kana kana içiyordu...

Sabahleyin uyandırdığı zaman, ağrıları dinmiş, hafiflemiş buldu kendini. Çevresi aydınlanmıştı. Yine halsizdi ama iyileşmişti. Çocuk, o çok hasta, çok susuz gününde koşup su getiren, iyileşmesini sağlayan o mavi yarasayı uzun zaman unutamamıştı.

İşte şimdi, bu kayıkta, susuzluktan kavrulup kıvrılırken bu olayı, o mavi yarasayı hatırladı. Ah şimdi de çıkıp ge-liverseydi o mavi yarasa! Acılar, kaygılar içinde, gönlüne o umudu, mavi yarasanın su getireceği umudunu yerleştiren annesini hatırladı. Susuzluktan kıvrıldığı, güçlkle nefes aldığı saatlerde başından ayrılmayan sevgili annesini. Annesinin yüzü ne kadar üzgündü, yaşlı gözlerle onu rahatlatmak için nasıl didinmiş, çırpınmıştı! Korkusunu gizleyen ve dua okuyan gözlerle bakmıştı hep. Ah sevgili annesi şimdi nasıldı acaba? Ne yapıyordu? Merak ve endişeden ölüyor olmalıydı, gönlü kaygılarla dolu, deniz kenarında bekliyor, bekliyordu... Ama deniz bir şey söylemez ve onun acılarını hiçbir şey dindiremez. Herhalde çocuklar ve kadınlar Ala Köpek Dağı'nın yamaçlarında ateş yakmışlar, zavallı annesine bir umut vermek istiyorlardı: Denizde yitip gidenlerin kıyılarda görünür-meleri umudunu.

Kayık, hiçbir hayat belirtisi görünmeyen koyu arduaz rengindeki gece sisinin içinde dönüyor ve kayıktakiler son kurtuluş umutlarını da yitiriyorlardı. Kuvvetler çok dengesizdi: Bir yanda, güneşin evrende görünmesinden çok önceki çağlardan beri var olan sonsuz karanlıklar, öte yanda, dayanıksız bir kayıkta, çaresiz dört insan; içecek yok, yiyecek yok, koca denizin ortasında yol gösterebilecek yıldızlar yok...

Kirisk, kısa ömründe hiç böyle karanlık görmemişti; insanı susuzluktan bu derece kıvrandıran acılar çekilebileceğini de hiç bilemezdi. Dayanma gücünü arttırmak, kendinden geçip gitmemek için mavi yarasayı hatırlamaya çalıştı... Ona su vererek hastalığını iyi eden mavi yarasayı...

"Mavi yarasa bana su ver!" Annesinin öğrettiği o büyülü sözleri sayıklıyordu hiç durmadan. "Mavi yarasa bana su ver!" Yalvarıp yakarıyor, ama mucize gerçekleşmiyor-du. Yine de umudu ondaydı, o büyülü sözlerde, o duadaydı...

Mavi yarasa, bana su ver!

Çocuk, başka şeyler düşünmeye çalışarak o tılsımlı sözleri mırıldanırken dalıp dalıp gidiyor, sonra uyanıyor ve elinde olmadan Orhan Ata ile Emrayin'in konuşmalarına kulak veriyordu. Alçak sesle uzun uzun konuşuyor, bir konuda tartışıyorlardı sanki. Tuhaf, anlaşılmaz bir konuşmaydı, uzun uzun durarak, yarım cümleler, yarım kelimeler, bazen anlamsız kelimelerle konuşuyorlardı. Kirisk daha çok böğrüne sokulup yattığı Orhan Atanın sözlerini anlıyordu. Orhan Ata güçlükle nefes alıyor, güç konuşuyor ama boğazından çıkan hırıltı ve gurultulara inatla direniyordu. Küreklerin başında ve biraz uzakta olan babasının sesini ise daha az duyuyordu. Emrayin, sesinin başkaları tarafından duyulmasını istemiyormuş gibi fısıltıyla konuşuyordu:

— Sana akıl verecek değilim, ama iyi düşün Ata. Sen akıllı bir kişisin.

Orhan Ata kararlı konuşuyordu:

— Düşündüm, çok düşündüm, böylesi daha iyi. Bir süre sustular. Sonra Emrayin tekrar konuştu:

— Aynı kayıktayız, hepimiz aynı kaderin yolcusuyuz... İhtiyar acı acı mırıldandı:

— Kader! Ah kader! Kimse kaderinden kaçamaz. Bunu biliyoruz. Kader kaderdir, ister kabul eder, ister etmezsin. Bizim sonumuz geldiğine göre, bu sona bir an önce varmakla belki başkalarına zaman kazandırabiliriz. Düşün: Yol açılıyor, küreklere umutla asılıyorsun ve kara görünüyor, işte tam bu sırada, birkaç yudum su olmadığı için dayanamıyor, karaya ulaşamıyorsun. Böylesi daha mı iyi? İnsanı kudurtmaz mı bu durum?

Emrayin, karşılık olarak bir şeyler söyledi ama Kirisk anlayamadı. Bundan sonra yine sustular.

Kirisk hem uyumaya çalışıyor hem de mavi yarasayı çağırıyordu durmadan, uyurken onun geleceğini düşünüyordu ama uyuyamıyordu ki.

Mavi yarasa, su ver bana!

— Mılgın nasıl? dedi Orhan Ata.

— Hep aynı, yatıyor.

— Demek yatıyor...

Bir an sustuktan sonra ihtiyar yine konuştu:

— Kendine gelince şu söyleyeceklerimi ona iletir misin?

— İletirim Ata.

Emrayin'in sesi titriyordu, öksürüp sesini açmaya çalışarak devam etti:

— Kelimesi kelimesine söylerim.

— Onu her zaman takdir ettiğimi, sevdiğimi söyle. Büyük bir avcı, iyi bir insandır o. Ona her zaman saygı duydum.

Yine sustular.

Maui yarasa, bana su uer!

Emrayin bir şeyler söyledi ama Kirisk pek anlayamadı. Orhan Ata da ona karşılık olarak:

— Hayır, bekleyemem, dedi. Görmüyor musun, dayanacak gücüm kalmadı artık, iyi bir köpek, ıssız bir yerde, kimseye görünmeden geberir. Ben de öyle yapacağım. Büyük bir insandım ben. Bunu biliyorum. Ben hep Deniz Kızı'nı düşündüm. Düşlerimde hep o vardı. Ama sen bunu anlayamazsın... Şimdi onun yanına gideceğim...

Biraz daha konuştular. Kirisk, mavi yarasayı sayıklayarak daldı:

Mavi yarasa, bana su uer!

Kirisk'in son duyduğu sözler, babasının Orhan Ataya yaklaşıp söyledikleri oldu:

— Hatırlıyor musun Ata, bir gün ren geyiklerine binerek tüccarlar gelmişti. Balta ve başka şeyleri, kendilerine ge-

rekli olan şeylerle değişiyorlardı. İçlerinde, iri yarı, kızıl saçlı olanı, uzak bir ülkede, denizin üzerinde ayaklarıyla yürüyüp giden büyük bir adamın bulunduğunu söylemişti. Böyle adamlar da varmış...

— Gerçekten büyük adammış, büyük adamların en büyüğü. Ama bizim Deniz Kızı ondan da büyüktür, en büyük odur.

Yarı uykuda olan Kirisk'in kulağına şu sözler de ulaşmıştı:

— Bekle, biraz daha düşün...

— Vakit geldi. Yaşayacağım kadar yaşadım ben. Engel olmaya çalışma. Hiç gücüm kalmadı, artık dayanmam...

— Çok karanlık...

— Ne fark eder...

— Ama daha sana söyleyeceklerim bitmedi...

— Söz bitmez, hiç bitmez, biz öldükten sonra da devam eder.

— Çok karanlık...

— Beni tutma, dayanamıyorum, gücüm bitti. Ben kendim yapmalıyım bu işi.

— Çok karanlık...

— Siz dayanırsınız, biraz daha suyunuz var... Kocaman, sert ve ağır bir el, yoklaya yoklaya Kirisk'in başını buldu, usul usul okşadı. Çocuk uyku arasında bunun Orhan Atanın eli olduğunu anlamıştı. O ağır. sınımsız el, onu korumak, unutmamak ister gibi. bir süre başının üzerinde kaldı.

Kirisk, rüyasında denizde yürüyor, susuzluğunu gidermek için karanın bulunduğu yana gidiyordu. Batmadan yürüyordu, boğulma tehlikesi yoktu. Tuhaf ama çok güzeldi çevresi. Dupduru, billur gibi bir deniz göz alabildiğine uzanıyordu. Bu sudan, bu denizden başka dünyada hiçbir şey yoktu. Yalnız su, yalnız deniz vardı. İşte bu suyun üzerinde, karada yürür gibi yürüyordu. Dalgalar güneşin altında uyum içinde akıyorlardı. Her taraftan, dört bir yandan geliyorlardı. Nereden gelip nereye gittiklerini anlayamıyordu.

Suyun üzerinde yapayalnız yürüyordu. Önceleri su bulmak için önden gittiğini sandı. Suyu bir an önce arayıp bulacak, sonra, geride bıraktığı Orhan, Emrayin ve Mil-gın'ı çağıracaktı. Ama az sonra yapayalnız olduğunu anladı. Bağırıyor, çağırıyor ama kimse cevap vermiyordu sesine. Tek canlı, tek karaltı yoktu. Ses yoktu...

Onların nerelerde yitip kaldıklarını bilemiyordu. Bu durum çok korkuttu onu. Çıgıllıkları yok olup gitti boşlukta. Hiçbir yerde, hiçbir yönde kara görünmüyordu. Denizin üzerinde nefes nefese koşmaya başladı. Yoruldu, bitti ama hiçbir yere varamadı. Olduğu yerde kalmıştı yine. Susuzluğu da gittikçe dayanılmaz derecede artıyordu, işte tam o sırada üzerinden bir kuşun uçup gittiğini gördü. Dişi ördek Lura idi bu uçan kuş. Denizin üzerinde çıgık atarak uçuyor, yuvasını kurabileceği bir yer arıyordu. Ama, ufacık bir kara parçası, küçücük bir toprak bulamıyordu: Her yanı deniz, her yanında çalkalanan dalgalar. Şaşkındı, acı acı çıgık atıyor, ne yapacağını bilemiyordu.

— Ey Lura ördeği! diye bağırdı Kirisk. Kara nerede? Susuzluktan yanıyorum, söyle kara nerede?

— Daha dünyada kara diye bir şey yok, dedi dişi ördek, sadece dalgalar var.

Çocuk ona kaybolan büyüklerini sordu:

— Ötekiler neredeler?

— Burada değil, boşuna arama, hiçbir yerde bulamazsın. Kirisk'in yüreğini sözle anlatılmaz bir duygu, yalnızlık korkusu ve üzüntüsü sardı. Kaçmak, nereye olursa olsun kaçmak istiyordu, ama kaçmak da mümkün değildi: Her yanı su, her yanı dalga idi. Lura ördeği uçup gitmiş, ta uzakta bir nokta gibi görünüyordu.

— Lura ördeği, beni de götür, buralarda bırakma, çok susadım! diye yalvardı çocuk.

Ama kuş cevap vermedi ve az sonra, henüz dünyada bulunmayan kara parçasını aramak için, deniz üzerinde kaybolup gitti. Yukarıda güneş ışıl ısıldı, göz kamaştırıyordu.

Hıçkırık hıçkırık ağlayarak uyandı. Büyük bir üzüntü ve yatışmayan bir korku altında eziliyordu. Yaşlar boşanan gözlerini yavaş yavaş açtı. Kayık usul usul sallanıyordu. Koyu karanlık şimdi sis gri karanlığına dönüşmüştü.

Demek gece bitmiş, sabah olmuştu. Gerindi. Elini Orlan Ataya doğru uzatarak:

— Ata, susadım diye mırıldandı, bir düş gördüm...

Ama eli boşlukta kaldı. Kayığın arkasında Orhan Atanın yeri boştu.

— Ata! diye bağırdı. Yine cevap veren olmadı. Cırpererek başını kaldırdı:

— Ata! Ata! Neredesin?

Emrayin hemen yanına geldi. Oğlunu kucaklayıp sıkı sıkı bastı bağına.

— Ağlama yavrum, Ata yok artık. Boşuna çağırma. Deniz Kızı ile buluşmaya gitti o.

Kirisk babasını dinlemiyordu:

— Nerede, Ata nerede? Nerede?

— Dinle yavrum! Ağlama! Sakin ol, burada değil, ama sen sakın ağlama. O sana su vermeme söyledi. Biraz suyumuz var daha. Ağlamayı bırak da su vereyim sana. Ağlama. Yakında sis dağılacak, bak o zaman...

Ama Kirisk yatışmıyor, babasının kucağından kurtulmak için çırpınıyordu. Onun çırpınması ile kayık da sallandı. Emrayın ne yapacağını bilemiyordu:

— Göreceksin bak, gideceğiz buradan! Bak gidiyoruz! Ey Mılgın, kalk artık gidiyoruz!

Mılgın küreklere yapıştı. Kayık usul usul kaymaya başladı. Yine ilerliyorlardı: Koyu karanlığı ile bütün evreni kuşatan bu yoğun sisle nereye, niçin gittiklerini bilmeden.

Yeni bir günü böyle karşıladılar. Şimdi kayıkta üç kişi kalmıştı.

Mavi yarasa, su uer bana!

Kirisk biraz yatıştı, Emrayın de küreklere asılınca biraz daha hızlı gitmeye başladılar. Ama yine nereye, niçin gittiklerini bilmiyorlardı.

Orhan Atanın yitirilmesiyle yıkılan Kirisk, kayığın gerisin de kendi başına kalakalmış, hıçkırmaya devam ediyordu. Babası ve Mılgın da yıkılmışlar, ne kendilerine ne de Ki-risk'e yardım edebiliyorlardı. Yapabildikleri tek şey kürek çekmekti. Hiç olmazsa biraz ilerlemiş olurlardı böylece. Beyaz sisin içinde yüzleri kara imiş gibi görünüyordu. Acımasız, karşı konulmaz bir baskının altında eziliyorlardı: Açlık ve susuzluğun. Sessizdiler. Ağzılarını açıp tek kelime söylemiyorlardı. Korkuyorlardı konuşmaktan. Bir süre sonra Mılgın kürekleri bıraktı. Asık ve üzüntülü bir sesle Emrayın'e:

— Suyu paylaştır! dedi.

Emrayın her birine maşrapanın dibine birkaç yudum su koyarak verdi. Su bozulmuş, çürümüş tahta kokusunu almıştı ve çok pis kokuyordu. Ama o da bitmek üzereydi. Yine öyle birkaç yudum olmak şartıyla üç, dört defa ancak içebilirlerdi. O birkaç yudum su ile kimse susuzluğunu giderememiş, rahatlamamıştı.

O sıkıcı, sersemletici bekleyiş yine başladı: Hava değişecek miydi, değişmeyecek miydi? Hiç kimse umut arttırıcı bir yorum yapmak istemiyordu.

Çökmüş, yıkılmış, suratları asık ve kayıtsızdılar. Kaderlerine boyun eğerek bekliyor, kayıkları ise o lanet sisin içinde dönüp duruyordu. Zaten kadere boyun eğmekten başka yapabilecekleri bir şey yoktu. Sis gittikçe bastırıyor, onları eziyor ve iradelerini yoğaltıyordu. Mılgın yalnız bir defa ağzını açıp sunturlu bir küfür savurdu ve öfke dolu, titreyen bir sesle bağırdı:

— Bu sis dağılsın ölmeye razıyım! Kendimi kayıktan aşağı atacağım, yeter ki gözlerim biraz ışık, biraz aydınlık görsün!

Emrayın sesini çıkarmadı. Başını çevirip bakmadı bile. Ne diyebilirdi ki? Şimdi Orhan Atanın yerini o almıştı, baş o idi. Ama söyleyecek bir şeyi yoktu. Nereye gideceklerini bilemiyordu.

Vakit geçiyordu. Kayık olduğu yerde dönüyor, duruyor, sonra yine hareket ediyordu.

Ölüm tehlikesi her saat artıyor, onları yakan, kıvrandıran susuzluğa bir de mahvedici, korkunç bir açlık eklenmiş bulunuyordu. Güçleri tükeniyor, vücutlarından kaçıp gidiyordu.

Kirisk, gözleri yarı kapalı, bitkin yatıyordu kayığın arkasında. Başı kurşun gibi ağırdı, dönüyordu ve güçlükle nefes alıyordu. Boş midesinin kasları kasılıp burkuluyor, ağırlar veriyordu, öyle çok, öyle korkunç susamıştı ki! Maui yarasa, su ver bana!

Kirisk, şimdi su taşıyıcı mavi yarasaya yalvarıp yakarak hayale dalmaya çalışıyordu. Ala Köpek Dağı'nın, o erişilmez masal diyarı hâline gelen dağın eteğinde geçirdiği günlerin anısında bulmaya çalışıyordu kurtuluşu. Dudaklarından "hep "Mavi yarasa bana su ver!" sözleri dökülüyor, başı dönerken o dağın yamacında, otların üzerinde, tomruk gibi yuvarlanarak oynadığı günleri hatırlıyordu. Ne güzel, ne eğlenceli bir oyundu o! En beceriklisi, en dayanıklısı o idi. Dik yamacı tırmanıyor, budanmış, düzlenmiş bir tomruk gibi kendilerini yukarıdan aşağıya yuvarlıyorlardı. Kollarını vücutlarına iyice yapıştırmaları, önce birkaç dönüşle hız almaları gerekirdi. Sonra kimse durduramazdı onları. Gökyüzü bir o yandan, bir bu yandan görünür, bulutlar döner, gözlerinin önünden uçup gider, ağaçlara çarpar, her şey altüst olur, yukarıda güneş gülmekten boğulurdu. Ah ne zevkli bir oyundu o! Bütün çocuklar bağırsıp çağırırdı. Aşağıya doğru gittikçe artan bir hızla yuvarlanırken, bir an gözünüz ardınızdan yuvarlanan öteki çocuklara ilişirdi. Yüzlerinin şekli bozulmuş, bacakları yay gibi gerilmiş çocuklara. Sonra düzlüğe gelip dururdunuz. Cif ne baş döndürücü! Kulaklarınız vınlardı. Oyunun en önemli, en zor yanı bu andan sonra başlardı. Bir, iki, üç! diye sayar, zıplayıp ayağa kal-kardınız. Başınız dönse de, düşmeden ayakta durmak zorundaydınız Genellikle ilk denemede herkes düşerdi. Çok eğlenceli olurdu. Herkes katılırdı gülmekten. O da gülerdi tabii! Ayakta durmak isterlerdi ama, yer kayıp giderdi ayaklarının altından. Ama Kirisk düşmezdi. Ayakta durmaya çalışır ve başarırdı. Çünkü kız arkadaşı Muzluk da orada olurdu. Me olursa olsun, onun yanında düşmemeli, beceriksiz, hantal olmadığını göstermeliydi.

Bu oyunun en hoş, en eğlenceli yanı, Muzluk'la birlikte yuvarlanıp yarışmalarıydı. Kızlar da yuvarlanırdı. Ama ödlektiler ve saçları da bir şeylere takılırdı yuvarlanırken. Bunun bir önemi varmış sanki. Bu çok eğlenceli oyunda, insanın mutlaka orası burası morarırdı.

Muzluk'la birlikte yuvarlanırlarken, Kirisk, çaktırmadan dirsekleriyle vücudunu frenler ve Muzluk'u geçmezdi. Böylece, yamacın aşağısına aynı anda varır, bağırır, gülüşür ve bir, iki, üç! diye sayarlardı. O sırada, düşmemesi için Muzluk'a yardım etmek en büyük zevkti. Zaten, sözde düşmemek için birbirlerine atılır, birbirlerine tutunurlardı. Muzluk nasıl neşelenir, nasıl gülerdi! Dudakları da ne kadar güzel, ne kadar çekiciydi! Kirisk onu tutsun, kucaklasın diye her zaman düşer gibi yapardı. O da onun yardımına koşar, tutar, kucaklardı. Me eşsiz mutluluk anlarıydı o anlar! Kimse fark etmezdi onların o aşk yakınlaşmasını. Kızın ince entarisi altında yüreği korku ile çarpar, ikisinin de vücutları tir tir titrerdi. Kirisk, avucunda, kızın körpe, diri memelerini hisseder, onun da vücudu titreyerek birden kendisine sarıldığını görürdü. Gözleri ne kadar esrarlı, ne kadar parlak ve coşkulu! Bütün dünya, yerde gökte ne varsa, her şey, onların çınlayan mutluluğunda, onlarla birlikte döner, yüzerdi. Bunun nasıl eşsiz bir mutluluk olduğunu kimse bilemezdi.

Yalnız bir defasında, Kirisk'ten biraz daha büyük olan bir çocuk, kimsenin sevmediği, nefret ettiği o çocuk, işin farkına varmıştı. Bu aptal, başı döndüğü için kendisini tutamıyormuş gibi gidip Muzluk'un üzerine düşmüştü. Muzluk hemen çekilmiş, kaçmıştı ama o, kendini durdu-ramıyormuş gibi varıp tutunmuştu kıza. Sonra ikisi de düşmüşlerdi. Kirisk hemen kavgaya tutuşmuştu onunla. Çocuk kendisinden daha iriydi ve Kirisk'i birkaç defa yere yıkmış, ama Kirisk de ondan aşağı kalmamıştı. Bu kavgada yenen yenilen olmamıştı. Kirisk, Muzluk'un kendisine yardım etmesine de engel olmuştu. Ama bu olay yalnız bir kere oldu...

Oyundan sonra ter içinde kalarak, yanakları ateş gibi yanarak, su içmek için dereye koşmaları da en sevinçli, en zevkli anlardan biri olurdu.

Mavi yarasa, bana su ver! Ah mavi yarasa, bana su uer!

Dere uzakta değildi, ormandan çıkar, oyun oynadıkları yerden geçerdı. Çakıllar üzerinden seke seke, şırl şırl akardı. Ormanın serinliğini, loşluğunu da getirirdi. Çevresini sık otlar kuşatır, ta suya kadar inerlerdi. Hemen kıyısında biten otlar suya sarkar, gövdeleri sevinçle akan dereye karşı koymaya çalışırdı. Gamsız dere, güneşin altında pırl pırl akıp gider, bazen dik kaya oyuklarına girer, ilerde tekrar çıkar ve otların, sazların arasında kaybolurdu.

Çocuklar bu dereye koşup gelir, otları iki yana ayırıp başlarını uzatırlardı hemen. Avuçla içmek için ellerini yıkayacak zamanları yoktu çünkü. Tıpkı geyikler gibi dereye eğilir, yüzlerini okşayarak şarıldıyan suya daldırı ve öyle içerlerdi. Ah ne büyük zevkti o!

Mavi yarasa, bana su ver! Mavi yarasa, bana su ver! Ah mavi yarasa, bana su ver!

Başları suya eğilmiş olarak dere boyuna sıralanırlardı. Omuzları birbirlerine değer, suya daldırdıkları elleri birbirine karışırdı. Elleri iki değildi sanki. Dudaklarıyla suyu süzerek içer, arada bir soluk almak için durur, sonra yine, birbirlerine takılarak kana kana içerlerdi. Hiç gitmek istemezlerdi oradan. Yüzlerinin hareketli, çarpılmış, tuhaf gölgelerine bakıp gülüşür, o berrak sudan başlarını kaldırmak istemezlerdi.

Mavi yarasa, bana su ver! Maui yarasa, bana su ver! Mavi yarasa, bana su veri Ah mavi yarasa, bana su ver! Muzluk, başını kaldırmadan, o badem gözleriyle yandan kurnazca bakar, Kirisk de aynı kurnaz bakışla ona gülümserdi.

Muzluk ona, sözde uzaklaştırmak için omzuyla dokunur, ama o yerinden kımıldamazdı. Sonra, ağzına su doldurarak Kirisk'in yüzüne püskürtürdü. Kirisk de yapardı aynı şeyi. Ağzına daha çok su alır ve çok basınçlı bir fiskiye gibi fişkirtirdi kızın yüzüne. Böylece, gürültü patırtı, itiş kakış ve bir kovalamaca başlardı. Herkes birbirini kovalar, derenin içinde koşar ve sırsıklam ıslanırlardı...

Mavi yarasa, bana su ver!

Bütün bunların bir daha olamayacağını düşünmek çok zor, çok acı geliyordu Kirisk'e. Soluması daha güçleşti, midesindeki kramplar daha çok acı vermeye başladı. Bu acılar içinde kıvranarak sessizce ağlıyor, bir yandan da mavi yarasaya sesleniyordu:

Mavi yarasa, bana su ver!

Bitkin bir hâlde düşlere dalıp gerçekleri unutmaya çalışıyordu ama çevresinde hiçbir şey değişmiyordu. Sis in be-

yaz tülü açılmıyor, üzerlerine çökmüş, kımıldamadan duruyordu. Kayıkta herkes oturduğu yerde, şaşkın, bitkin beklemekteydi: Me olacaklarını, onları neyin beklediğini bilmeden. İşte bu sırada ve birdenbire, kayık sarsıldı ve Kirisk, babasının korkuyla bağırıldığını duydu:

— Mılgın! Mılgın! Ne yapıyorsun, dur! diyordu Emrayin.

Kirisk başını kaldırıp baktı ve gözlerine inanamadı: Mılgın yarı beline kadar denize sarkmış, denizden maşrapa ile su alıyor ve içiyordu.

Emrayin, onun elindeki maşrapayı almak için üzerine atılarak bağırdı:

— Dur! Yapma!

Ama Mılgın elini kaldırıp tehdit etti onu:

— Yaklaşma Sakallı, yoksa öldürürüm seni!

Dudağını bile ıslatmaması gereken o tuzlu suyu, üstüne başına döke döke içiyordu. Elleri titriyor, su göğsüne, kollarına dökülüyordu. İstemeye istemeye, boğu-lurcasına içiyordu suyu. Yüzü vahşi bir hayvanı andırıyordu. Sonra maşrapayı kayığın dibine fırlattı, hırıltılar çıkararak kayığın içine devrildi ve öylece kaldı. İmkansızdı ona yardım etmeleri. Kirisk, korkudan bir yumak gibi büzülmüştü, daha da artan susuzluğu bir hançer olup saplanıyordu karnına. İyice yıkılmış olan Emrayin, küreklere asılarak yavaş yavaş çekmeye başladı ve kayak sisin içinde ilerledi. Başka bir şey gelmiyordu elinden.

Mılgın yatıştır gibi oluyor, sonra yine hırıltılar çıkararak, öldürücü susuzluktan çırpınmaya başlıyordu. Bir süre sonra başını kaldırıp bağırdı:

— Yanıyor! İçim yanıyor!

Sonra bağırını açıp elbisesini yırtmaya başladı.

— Nasıl yardım edeyim sana? Nasıl? diyordu Emrayin. Fıçıyı göstererek sordu:

— Biraz, su vereyim mi?

— Hayır, dedi Mılgın. Artık yararı yok. Geceye kadar dayanayım, sonra Orhan Atanın yaptığını yapayım diyordum, ama dayanamayacağım. Sonum geldi artık, gidiyorum. Sonum geldi... Düşündüğümü kendi başıma yapacağım, bunu yapacak kadar gücüm var daha...

Bu ıssız denizin ortasında, başı sonu, ucu bucağı olmayan bir sisin içinde, kendini ölüme mahkum eden bir adamın bu konuşmasını dinlemek korkunçtu, dayanılır gibi değildi. Emrayin, arkadaşı ve yeğeni olan Mılgın'ı yatıştırmak için bir şeyler söylemeye çalıştı ama o hiçbir şey duymak istemiyor, bir an önce o dayanılmaz acılarına son vermek istiyordu.

— Bana bir şey söyleme, artık çok geç! diye mırıldandı Mılgın. Kendim yapacağım bu işi, tek başıma. Siz ikiniz, baba oğul, başınızın çaresine bakın. Böylesi daha iyi. Beni bağışlayın. Siz baba oğul beraber kalın, biraz daha su var... Ben, ben gidiyorum...

Böyle dedikten sonra doğruldu, eğilip kayığın kenarına tutundu. Sendeleyerek ve bütün gücünü toplayarak, Emrayin'e alttan alttan bakarak:

— Sakın beni tutmaya çalışma Sakallı! dedi. Yapmam gerekeni yapacağım. Elveda! Belki siz kurtulursunuz.

Ama ben, işte şimdi... Sen hemen uzaklaş... Sürüklenme... Eğer yaklaşırsan deviririm kayığı! Durma Sakallı, çek kürekleri. Anlıyor musun, engel olmaya kalkarsan batırırım!

Mılgın'ın bu yalvarmaları, bu tehditleri karşısında Emra-yin'in, söyleneni yapmaktan başka bir şey gelmezdi elinden. Kayık, sessiz denizi ve sisi yara yara ilerlemeye başladı. Kirisk ise ağlıyor, inliyordu:

— Mılgın Akay! Mılgın Akay! Yapma!

Mılgın ayağını kayıktan dışarı attı. Kayık şiddetle yalpaladı ve sonra yine düzeldi.

Mılgın soğuk sular içinde çırpınırken bağıriyordu:

— Gidin! Gidin!

Yoğun sis bir anda yuttu onu. Her şey yine sessizliğe büründü, sonra o sessizlik içinde bir çığlık duyuldu.

Boğulan adamın son çığlığı idi bu. Emrayin kendini tutamadı. Hıçkıra hıçkıra, yankılı seslerle bağırdı:

— Mılgın! Mılgın!

Hemen çığlığın geldiği yere gittiler ama Mılgın kaybolmuştu. Suyun yüzeyi, hiçbir şey olmamış gibi durgundu. Boğulduğu yeri anlamak da imkansızdı.

Günün geri kalan bölümünde, oldukları yerden pek uzaklaşmadan dönüp durdular. Yıkılmış, bitmişlerdi ve üzüntüden ağlıyorlardı. Kirisk babasının ağladığını ilk defa görüyordu. Daha önce bir erkeğin ağladığını hiç görmemişti.

Emrayin kendini tutamamıştı. Hıçkırıklar arasında:

— İşte yalnız başımıza kaldık! dedi. Sonra yine ağlayarak mırıldandı:

— Mılgın! Mılgın! Ah benim sadık dostum!...

Gün sona eriyor ya da öyle görünüyordu. Eğer bir yerlerde güneş varsa, denizin üzerinde, yukarıda, sislerin üs-

tünde dolaşıyorsa, yine her zamanki yerinden usul usul batmak üzere olmalıydı. Ama burada, gittikçe kararan yoğun sis altında, denizin üzerinde dönüp duran yitik bir kayıkta, yalnız ikisi, baba oğul vardılar.

Emrayin, kendi kendine akşamın yaklaştığını düşünürken su içme zamanının geldiğine karar verdi. Kirisk'in de o anı büyük bir sabırsızlıkla beklediğini, bu korkunç susuzluğa ve açlığa rağmen sesini çıkarmadan dayanmasının güçlüğüne görüyor, anlıyordu. Mılgın'ın ölümü susuzluğunu biraz unutturur gibi olmuştu ama, az sonra, sanki bunun acısını çıkarıyormuş gibi, susuzluk daha çok yakmaya, kıvrandırmaya başlamıştı.

Emrayin, bir damlasını bile dökmemeye dikkat ederek, maşrapaya o kokmuş sudan biraz koydu. Çocuk maşrapayı alır almaz bir solukta suyu içti. Sonra Emrayin kendi payını da döktü maşrapaya. O anda fıçının dibinde pek az su kaldığını görüyordu. Su dökerken fıçyı nasıl çok kaldırdığını gören Kirisk de anlamıştı bunu. Emrayin sonunda suyun biteceğini bildiği hâlde, korktu, ürperdi. Maşrapayı elinde tutuyor, içmiyordu. O anda aklına gelen bir düşüncenin ve verdiği kararın korkunçluğu yanında susuzluğun önemi ve anlamı hiç kalırdı.

— Şu maşrapayı tut biraz, diye oğluna uzattı. Bunu hiç yapmaması gerekirdi. Elinde su olması ve onu içmemesi çocuk için işkence olurdu. Maşrapayı verip eli serbest kalınca, hemen hemen bomboş olan fıçyı, tıpasını sıkı sıkı kapatarak yerine koydu ve çocuğuna:

— Haydi, iç onu, dedi.

— Ya sen? dedi çocuk şaşırarak.

— Ben sonra içerim, bir şey düşünme, iç oğlum, dedi sakın bir sesle.

Kirisk yine bir solukta kokmuş suyu içti. Susuzluğunu giderememişti ama hafif bir rahatlama hissetmişti.

— Şimdi nasılsın? dedi babası.

— Biraz daha iyiyim.

Kirisk babasına minnet duyuyordu.

— Korkma oğlum ve unutma: İnsan ağzına bir damla su almadan iki üç gün yaşayabilir. Ne olursa olsun, sakın korkma...

— Sen onun için mi içmedin?

Emrayin bu soru karşısında biraz sarsıldı, bir an düşündükten sonra:

— Evet, dedi.

— Peki, yemeden ne kadar dayanır insan? Çoktandır bir şey yemedik de...

— Su varsa açlığa dayanırsın. Ama bunu düşünme, şimdi biraz gidelim mi? Ne dersin? Seninle konuşmak istiyorum.

Emrayin, kürekleri gıcırdatmaya ve kayık sisin içinde yavaş yavaş ilerlemeye başladı. Sanki oldukları yerde konu-şulmazmış gibi oradan ayrılıyorlardı. Baba, iki elini birden kullanarak cesaretini toplamak ister gibiydi.

İlerlerken, düşüncesi bile ürperti veren o zor konuşmaya daha kolay hazırlanacağını sanıyordu. Tek başına kürek çekmek istememiş, Kirisk'i de öbür küreklerin başına oturtmuştu. Oysa bunun da, ilerlemelerinin de hiç gereği yoktu. Çocuk onun için çok ağır olan kürekleri güçlükle çekiyordu. Tek küreği belki daha kolay çekebilirdi ama, iki ağır küreği çekecek kadar büyük değildi henüz, çocuğun da kendisi gibi her saat biraz daha güçsüz kaldığını

görüyordu. Öyleyse olacağı çabuklaştırması gerekirdi. Zaman akıp geçiyor, sonu yaklaşıyordu çünkü.

Kirisk başını kaldırmadan, kürekleri gelişigüzel kaldırıp indiriyordu. Ama, bu değildi Emrayin'in canını sıkan.

Oğlunun omuzlarına bakarken, onun kamburlaşmış, sıska, savunmasız vücudunu görüyor -bunu şimdi anlıyordu-dudaklarını ısırıyor, yüreği kan ağlıyor, acıdan kıvranıyordu. Ama, başka bir çıkış yolu olmadığı hâlde, bir türlü başlayamıyordu konuşmaya...

Siste ilerledikçe, karanlık artıyor, görüş mesafesi iyice daralıyordu, ama Emrayin, acı düşüncelerine dalmış, devam ediyordu kürek çekmeye. Çok az bir vakti kalmıştı. Güçlü yapısına, dayanmak için zorlanmasına rağmen, açlık ve susuzluk onu eritmiş, gücünü almıştı. Gücünü tamamen yitirmeden, kararını uygulayacak zamanı geçirmeden, oğlunu hazırlamalıydı.

Orhan Atadan ve Mılgın'dan sonra kendisinin de kayığı terk etmesi tek çıkar yolu. Böylece fıçıda kalan pek az su bitinceye kadar oğlunun hayatını kurtarabilir, hiç olmazsa uzatabilirdi. O gece ya da ertesi gün sisin dağılacağını, hava açılrsa bile denizin ortasında yapayalnız yiye-ceksiz, içeceksiz kalan oğlunun kurtulup kurtulamayacağını bilemezdi. Masıl, ne yaparak kurtulurdu? Bir cevap bulamıyordu bu soruya. Tek ümit, çok uzak bir ihtimal olsa bile, sis dağıldıktan sonra Kirisk'in, beyaz adamların kullandığı bir gemiye rastlamasıydı.

Beyazların bazen bu sularda göründüklerini duymuştu: Kendi kıyılarından açılır, okyanusu geçer, uzak ülkelere giderlermiş. Kendisi onlarla hiç karşılaşmamıştı ama, dünyada olup biten her şeyi bilen tüccarlardan duymuştu bunu. Hatta tüccarlardan bazıları beyazların dağ gibi yüksek gemilerine binip yolculuk etmişlerdi. Eğer hava açılırsa, eğer yolları kesişirse, eğer beyaz adamlar bir ağaç gövdesinden yapılan bu küçük, bu yitik kayığı görürlerse, belki oğlu kurtulur-

du. Pek zor, hatta hemen hemen imkansız görünse de yine bir umuttu ve tek umuttu bu.

Çocuğunu terk etmeden önce Emrayin'in söylemek istediği işte bunlardı. Ayrıca Kirisk'e, son nefesine kadar, aklını yitirmedikçe kayıkta kalmasını sıkı sıkı tembih etmeliydi. Suyu bittikten sonra bile kayıkta ölmeli, Orhan Atanın, Mılgın'ın ve babasının yaptıkları gibi kendini denize atmamalıydı. Başka çare yoktu. Kaderin acımasızlığına boyun eğecekti... Ama yine de, on bir yaşındaki bu çocuğun, bir kayıkta, ucu bucağı olmayan bir denizde ve koyu karanlık bir siste, yiyeceksiz, içeceksiz, yapayalnız kalıp ölümü beklemesini düşünmek Emrayin'in yüreğini parçalıyor, ürküntü veriyordu. Bunu kabullenmek, buna boyun eğmek, onun gücünü aşan bir şeydi. O zaman aklından, çocuğunu yalnız bırakmamak, onunla birlikte ölmek fikri de geçti...

Az sonra ortalık iyice karardı. O sisli gecede deniz yine mürekkep karanlığına büründü. Gündüz yoğun siste ilerlemek anlamsızdı ama gece aynı şeyi yapmak daha da anlamsızdı. Olduğu yerde usul usul sallanıyordu kayık. Havanın değişeceğini gösteren en küçük bir belirti yoktu. Suları dalgalandıracak bir nefeslik rüzgar yoktu.

Baba oğul kayığın gerisinde, birbirlerine sınıksız sarılarak uzandılar, ikisi de uyumuyordu. Açlıktan ve susuzluktan kıvrılarak ikisi de başlarına gelecekleri düşünüyordu...

Babasının yanına uzanıp yatan Kirisk, onun şu son günlerde nasıl zayıfladığını, nasıl eriyip gittiğini, gücünün nasıl tükendiğini iyice hissediyordu. Değişmeyen yalnız gür ve yumuşak sakalıydı. Babasına iyice sokulup gözyaşlarını içine akıtırken, o gece, o güne kadar bilmediği bir duygunun, bir evladın babasına ne derece bağlı olduğu duygusunun ne olduğunu da anlamıştı. Kelimelerle anlatılamazdı bu duygu: Babası onun canında, kanında,

çarpan yüreğindeydi. Babasına benzemekten övünç duymuş, onu taklit etmiş, onun gibi olmayı hayal etmişti her zaman. Ama şimdi anlıyordu ki babası kendisiydi, kendisinin bir başlangıcı, kendisi de onun bir devamıydı. İşte bu yüzden babasına acıyor, kendisiymiş gibi ona üzülüyordu. Gerçekte mavi yarasadan suyu ikisi için, kendisi ve babası için istiyordu:

Maui yarasa, su uer bize! Maui yarasa, su ver bize!

Her saat artan ve artık giderilmesi mümkün olmayan susuzluğun verdiği dayanılmaz acılar içinde olsa da, babası artık su içmeyi düşünmüyordu. İçi yanıyor, vücudu kuruyor, kasları tekrar gevşememek üzere kasılıyor, başı uğulduyordu. Mılgın'ın son dakikalarında çektiği acıları daha iyi anlıyordu şimdi. Ama yine de çektiği bu acılar değildi onu düşündüren. Suyu düşünmenin, kana kana su içmeyi istemenin hiçbir anlamı yoktu artık. Eğer oğlu olmasaydı, bu karanlık gecede, bu son gecesinde bağrına sokulup yatan oğlundan ayrılmaya, onu terk etmeye gücü yetseydi, bu onulmaz acılarına çoktan son verirdi. Hiçbir kurtuluş şansı olmasa da, onun ömrünü azıcık uzatabilmek için sonuna kadar dayanacak, onu koruyacaktı. Bilinçli bilinçsiz mücadelesi bunun için, bu umut içindi. Son görevi, son arzusu bu idi. İşte bu yüzden kayığı terk etmesi gerekiyordu. Ve yine bu yüzden, onu kendi kaderine bırakma zorluğu yüzünden, uygulayamıyordu kararını. Ama daha fazla beklemesi de tehlikeliydi. Çünkü kararını uygulayacak gücü de kalmayacaktı az sonra...

Baba için artık yaşama süresinin sonu geliyordu...

Masıl, hangi kelimelerle anlatırdı bunu oğluna? Onu, onun için terk ettiğini nasıl söyleyebilirdi?

Baba için yaşama süresinin sonu geliyordu...

Babasının düşüncelerini anlamış gibi Kirisk birden bağırdı:

— Baba!

Sonra babasına daha sıkı sarıldı ve mavi yarasaya yalvardı:

Maui yarasa, su ver bize! Maui yarasa, su uer bize!

Emrayin dişlerini sıktı, yine de acılarla inledi, ama bir şey söylemeye cesaret edemedi. Konuşmadan, düşünce yoluyla veda ediyordu oğluna. Bu veda sürdükçe, kalkıp son adımını atması da o kadar zor oluyordu. O gece şunu da anladı: O güne kadarki hayatı, o gecenin, o anın hazırlayıcısı idi. Doğmuş, yaşamış ve şimdi, son gücüyle oğlunda kendini sürdürmek için ölüyordu. Oğluna, konuşmadan, tek kelime söylemeden veda ederken düşündüğü bu idi. Bir şeyi çok iyi anlamıştı: Hayatı boyunca, son nefesine kadar tek amacının,

oğlunda kendini sürdürmesi olduğunu. Bunu o güne kadar düşünememesi, düşündürecek bir sebebin bulunmayışından idi.

Hatırlıyordu şimdi: Bu düşüncenin daha önce aklından bir şimşek hızıyla gelip geçtiği bazı olayları yaşamıştı. Bir keresinde, şimdi ölmüş bulunan Mılgın ve kabileden bazı arkadaşlarıyla ormanda büyük bir ağaç kesmişlerdi. Ağaç devrilmeye başladı. Tam bir raslantı olarak, Emrayin, çarptığı bütün dalları kırıp dökerek düşen dev ağacın altında bulunuyordu. Herkes bir ağızdan bağırıyordu:

— Kaç! Çabuk kaç!

Emrayin şaşırmış, donmuştu sanki. Geç kalmıştı. Koca ağaç, tepesinde çatırdayarak, yıkıp devirerek, yeşil ormanın kubbesinden bir bölümünü koparıp göğe doğru bir boşluk açarak, ağır ağır üzerine düşüyordu. İşte o anda, tek bir şeyi, oğlu Kirisk'i düşünmüştü. O zaman Kirisk çok küçüktü, tek çocuklarıydı. Kızları Psulk doğmamıştı daha. O son saniyelerde, kaçınılmaz görünen bir ölümün eşiğinde, yalnız ve yalnız oğlunu, ölürse kendi yeri-

ni alacak olan oğlunu düşünmüş, başka şey düşünmeye zamanı kalmamıştı. Ağaç, korkunç bir gürültüyle, tozu yaprağı savurarak Emrayin'in hemen yanı başına devrildi. Herkes rahat bir soluk aldı: Kurtulmuştu, sağ salim ayakta idi!

Şimdi işte bu olayı hatırlıyor, onu kendisi yapan, olduğu gibi yapan şeyin oğlunun dünyaya gelişi olduğunu, hayatta baba olma duygusundan daha güzel, daha güçlü bir duyguyu asla yaşamadığını çok iyi anlıyordu. Çocuklarına, özellikle de Kirisk'e minnettardı. Ama bunları anlatıp onu daha rahatsız etmek istemedi. Zaten şu anda çok mutsuzdu çocuk...

Baba için yaşama süresinin sonu geliyordu...

Mavi yarasa, su ver bize! Mavi yarasa, su uer bize!

Evet, baba için yaşama süresi sona eriyordu.

Çok değerli iki, üç anısı daha vardı ki onlardan ayrılmak da güç geliyordu ona. Pek az vakti kalmış olsa da, bunları da düşünmeden gitmek istemiyordu. Kaygı terk et- ' me vaktinin geldiğini aklından çıkarmadan bu anılarına da veda ediyordu şimdi...

Daha ilk günden sevmişti karısını. Şaştığı şey, denizde iken o ne düşünmüşse, evde kalan karısının da aynı şeyi düşünmesiydi. İlk günden beri böyle olmuştu. Karısı onun denizde ne düşündüğünü, o da karısının evde ne düşündüğünü biliyorlardı... Uzakta iken birbirlerinin düşüncesini anlamaları, duygu ve düşünce birliği içinde olmaları, onların bir sırrı ve mutluluklarının kaynağı idi.

Kirisk henüz doğmamıştı ama karısının hamile olduğunu gösteren belirtiler, henüz kesinlik kazanmasa da, başlamıştı. Bir gün denizden döner dönmez karısına şöyle demişti:

— Bir oğlumuz mu oluyor?

— Şşt! Yavaş söyle, cinler duymasın. İyi ama sen nerden biliyorsun?

Kadın şaşırılmıştı ama mutluluktan gözleri parlıyordu.

— Bugün sen öyle düşündün, çok da istiyordun.

— Ya sen?

— Senin ne düşündüğünü bildiğimi biliyorsun, benim ne düşündüğümü de biliyorsun.

— Ben öyle düşündüm, çünkü sen de öyle düşünüyordun ve çok da istiyordun...

Ve istedikleri oldu, sezgileri gerçekleşti. Kirisk henüz doğmamıştı ama yakında doğacaktı. Doğum günü yaklaşıyordu. O zaman karısı onun, belki yüz yerinden yamalı eski deri pantolonunu giymeye başlamıştı. Bunu, kocası denizde olduğu zaman bile evde bir erkek ruhu bulunsun diye yapıyormuş, yoksa doğacak çocuk iyi gelişmezmiş. Onun eski pantolonunu giydiği zaman karısı en güzel, en alımlı olurdu. En güzel, en alımlı!...

Onları ana ve baba yapacak olan şeyi düşündükleri günler, en güzel, en mutlu, en sevinçli günleriydi.

Kirisk'i düşündükleri günler...

İşte şimdi ondan ve onunla ilgili her şeyden ayrılması gerekiyordu.

Sonra, bir başka gün -o zaman Kirisk büyümüştü- annesi ona kızmış ve "Sen bu eve gelmeden daha rahat yaşıyordum." demişti.

Çocuğun bu sözlere çok canı sıkılmış ve babası döner dönmez sormuştu:

— Baba, ben buraya gelmeden önce neredeydim?

Tuhaf ama hoş bir soruydu. Karısı ve o sessizce, gözleriyle gülmüşlerdi. Emrayin ne diyeceğini, ne cevap vereceğini bilemeyince, buraya gelmeden önce nerede bulunduğunu söylemeyince, karısı kim bilir ne kadar zevk-lenmişti.

Şimdi olsa, oğluna, dünyaya gelmeden önce kendi içinde yaşadığını, kanında, belinde olduğunu, sonra annesinin karnına geçtiğini, oradan çıkıp kendisini yenilediğini, baba olarak onda yaşadığını ve şimdi, yok olduktan sonra, varlığını onda sürdüreceğini, onda ve onun çocuklarında var olmaya devam edeceğini söylerdi...

Evet, bunları söylerdi ona. Ölmeden önce söyleyebildiği için de mutlu olurdu. Ama şimdi her şeyin sonu gelmişti, bütün soyu yok olacaktı. Kirisk'in bir, en çok iki günlük ömrü kalmıştı. Bunu çok iyi biliyordu, işte asıl felaket bu idi, kendisinin kayığı terk edip oğlundan ayrılması değil...

Oğluna son olarak, kalan zamanında, Orhan Ata ile Mıl-gın Akayım da şükranla, minnetle anmasını söylerdi. Artık dünyada olmadıklarına göre, anılmak ya da anılmamak onlar için fark etmezdi. Ama kendisi için yapmalıydı bunu. İnsan, işte böyle adamları düşünerek ölmeliydi.

Sonra, oğlunun bunları kendi kendine düşünüp anlayabileceğine karar verdi.

Kirisk uyandığı zaman, geçen gecelere göre vücudunun daha sıcak olduğunu, üşümediğini anlayarak şaşırıldı. Gözlerini açıp başını kaldırdı: Babası kayıkta değildi. Sıçrayıp kalktı, iyice baktı ve sonra o sisli, o ıssız denizde yankılanan korkunç bir çığlık attı. Acı ve umutsuzluk dolu, yalnızlık çığlıkları uzayıp gitti. Sel gibi yaş aktı gözle-

rinden, ağlamaktan bitti ve sonra boğuk sesler çıkararak yıkılıp kaldı kayığın dibinde. Kanından geldiği babasına, büyüklerine minneti, onlara duyduğu sevgi ve üzüntünün ağıdı, şükran borcuydu bu çığlıklar. Baş eğik, gözleri kapalı olarak, kayığın dibinde, öylece yatıyordu. Görülecek bir şey, gidilecek bir yer yoktu zaten. Çevresini aynı beyaz sis ve deniz kuşatıyordu. Ama bu defa deniz usulca kıpır-dıyor, kayığı olduğu yerde döndürüyordu.

Kirisk, uyuyakaldığı için kendini suçluyor ve sonsuz kederler içinde ağlıyordu. Uyumamış olsa, babasının ayaklarına elleriyle dişleriyle sarılır, onu asla bırakmazdı. Bu korkunç boşlukta yapayalnız kalmaktansa onunla birlikte açlıktan, susuzluktan ölmesi daha iyiydi. Geceleyin kayığın birdenbire sarsıldığını, ani bir itişle kaydığını hissettiği zaman niçin gözlerini açamamış, jiiçin fırlayıp kalkmamış ve bağırمامıştı! Kendine kızıyor, sövüp sayıyordu. Ah uyanık olsaydı!... Babasının denize atlamasına engel olamaz mıydı! Ya da, o karanlık uçuruma onunla birlikte kendisi de atlayamaz mıydı!

Ağlaya ağlaya, bütün vücudu titreye titreye, kendinden geçti. Bir süre sonra susuzluk acısı yine bastırdı. Sanki, başka üzüntüler karşısında biraz gerilediği için şimdi öç alıyordu susuzluk. Uyurken bile susuzluktan kıvrandığını, acılar çektiğini hissediyordu. Susuzluk yakıyor, yakıyor, boğuyordu onu. Sürüne sürüne fıçının olduğu yere kadar gitti. Kolayca açabilsin diye tıpanın gevşetildiğini, maşrapanın da fıçının hemen yanına bırakıldığına gördü. Maşrapaya su koydu ve hiçbir şey düşünmeden içti. Kuruyan dudakları ıslandı ve boğazının yanması geçti biraz. Maşrapayı bir defa daha doldurup içmek istedi ama, biraz akli başına gelmişti. Kendini tuttu. Su çok azalmış, bir iki içimlik kalmıştı...

Sonra durup düşündü. Bütün umudunu yitirmişti. Niçin tek kelime söylemeden terk etmişti babası onu? Babasıyla birlikte sulara gömülüp kaybolmak, bu yalnızlığa, kolunu ayağını kimıldatmayan bu büyük korkuya dayanmaktan çok daha kolay olurdu. Kararını verdi. Gücünü toplar toplamaz yapacaktı bunu...

Vakit öğle, belki de öğleden sonrasıydı. Kirisk, sisin biraz aydınlanmasına bakarak böyle düşünüyordu. Demek ki güneş, tepede bir yerde parlıyor, ama ışınları, okyanusu kaplayan o yoğun "Büyük Sis"i delip geçemiyordu. Sis biraz açılmış, kuru odun dumanı gibi maviye çalan bir renk almıştı. Yine de yirmi, otuz kulaç ötesi görünmüyordu ve çevresinde ise hafifçe kıpırdayan kopkoyu bir denizden başka bir şey yoktu.

Nereye gideceğini bilemiyordu. Kürek çekecek gücü de kalmamıştı zaten. Babasının ve Mıl-gın'ın, kayığın üzerine çıkarıp düzgün bir şekilde koydukları küreklere üzüntüyle baktı. Şimdi kayık kendi kendine sisler içinde bilinmeyen bir yöne doğru sürükleniyordu. Kanını donduran umutsuzluk ve yalnızlık korkusu sarmıştı çocuğu.

Bir süre sonra, akşama doğru, yine dayanılmaz bir susuzluk duydu. Açlıktan, güçsüzlükten başı dönüyordu. Ne kimıldamak ne de çevresine bakmak istiyordu şimdi canı. Baksa ne görecekti ki... Fıçının yanına kadar sürünmek bile zor geliyordu ona. Dizlerinin üzerinde sürüne sürüne, bitkin bir durumda fıçının yanına gelebildi. Gücü kalmadığı için biraz durup elini yüzüne yaklaştırdı, baktı ve irkildi: Eli erimişti sanki. Kurutulmuş bir sincap derisi gibi büzülmüş, incelmışti.

Bu defa suyu gerekenden fazla içti. Fıçının dibinde azıcık, ancak bir kere içmeye yetecek kadar su kalmıştı. Sonra bir damla su kalmayacaktı. Ama ne fark ederdi

195

ki... Midesindeki açlık duyusunun yerini şimdi, iğne batı-yormuş gibi sancılar almıştı.

Birkaç defa bayılıp bayılıp ayıldı. Kayık, canlanan bir akıntıya kapılmış, yavaş yavaş sürükleniyordu sisin içinde. Bir an geldi ki, kendini denize atıp hayatına son vermek istedi. Ama hiç gücü kalmamıştı. Dizlerinin üzerinde doğrulup kayığın kenarına geldiği hâlde, kendini kaldırıp atmaya gücü yetmedi. Eli suya değişiyor ama gövdesini kal-dıramıyordu. Öyle bitkin, öyle güçsüzdü ki, fıçının dibinde kalan o azıcık suyu bile içemedi. Yattığı yerde sessizce ağılıyor ve su taşıyıcı yarasaı çağırıyordu:

Maui yarasa, su ver bana!

Ama mavi yarasa gelmiyor, susuzluğu arttıkça artıyordu. Derede çırılçıplak yüzdüğü o yaz günlerini hatırladı yine. O zaman olsa olsa yedi yaşındaydı. O yıl bunaltıcı bir yaz olmuştu. Güneş orman kenarını yakıp kavuruyordu. Böğürtlen toplamaya gitmişlerdi ormana. Sonra, annesi ve teyzesiyle birlikte yıkanmak için dereye gitmişlerdi. Kendisinden utanmamış, rahatsız olmamışlardı, ikisi de soyunmuş, esmerleşmiş ve güneşte parlayan kalçalarıyla, memelerini elleriyle kapatarak korka korka girmişlerdi suya. Obıldarken bağırsıp çağırıyor, tuhaf sesler çıkarıyorlardı. O, suya dalmak için dere kenarında koşarken, kahkaha ile gülerek onunla alay etmişlerdi. En çok annesi gülmüş ve "Şuna bak, şuna, her şeyiyle nasıl da babasına benziyor!" demişti. İki kız kardeş fısıldaşarak ve hiç sakınmadan ayıp sözler söyleyerek katıla katıla gülmüşlerdi... Derenin suyu bitip tükenmek bilmeden çağıl çağıl akıyordu. Kana kana içebilirsin, canın istediği kadar yüzer, yıkanırın...

Maui yarasa, su ver bana!

Kirisk yine o derenin yanında yüzüyordu sanki. Yine öyle sıcak bir yaz gününde çırılçıplak yıkanıyordu. Kıyıda koşuyor, suya atlıyor, ama hayret, bir serinlik duymuyordu! Ele gelmeyen, özdeksiz bir su idi bu. Bir sisti, sisle yıkanıyordu. Bu su üşütüyordu onu. Annesi de gülmüyor, ağılıyordu. Birine, "Şuna bak, şuna, her şeyiyle nasıl da babasına benziyor!" diyor ve acı acı ağılıyordu. Gözyaşları tuzluydu ve onun yüzüne akıyordu...

Kirisk, o gece, dalgaların kayığa çarparak çıkardığı seslerle ve kayığın yalpalamasıyla uyandı. Uyandı ve bir çığlık attı: Başının üzerinde yıldızları görüyordu! Günlerden beri ilk defa!... Ta yukarıda, denizin üzerinden uçan bulutların arasında ışıltılı ısıldılar. Ay da bulutlara dalıp dalıp çıkıyor, kendini gösteriyordu.

Çocuk bir süre şaşırıp kaldı: Yıldızlar, ay, rüzgar, dalgalar... Bu bir hareketti, hayattı! Yine bulut bulut sisler vardı, kayık bunların arasına girince yine her yer karanlık oluyordu. Ama çok sürmüyordu bu durum, yine çıkıyordu o karanlıktan. Büyük Sis dağılıyor, uyuşukluktan kurtuluyor, rüzgar ve dalgalar onu kovuyordu.

Çocuk yaşlı gözlerini yıldızlara dikti. Küreklere asılacak gücü yoktu, nereye gideceğini bilmiyordu. Ama yine de dalgaların kayığa vuruşlarını duymak, esen rüzgarı hissetmek, kayığın dalgalarla inip çıktığını görmek sevindiriciydi.

Dünya yine görünür olduğu, deniz harekete geçtiği için, hem sevinçten hem üzüntüden ağılıyordu. Yiyecek ve içeceği de olsaydı, yaşamayı daha çok severdi. Ama ayağa kalkamayacağını, günlerinin sayılı olduğunu, yakında susuzluktan öleceğini anlıyordu...

Dalgalar kayığı gittikçe daha hızlı sürüklüyordu. Kürek-siz, dümensiz, akıntıya kapılıp gidiyordu kayık. Denizin ucunda, ufuk da belirmeye, aydınlık gecenin karanlığını açmaya başlamış, sis kümeleri iyice seyrelmişti.

Dağılmamış olanlar da eskisi kadar yoğun ve karanlık değillerdi artık. Şimdi o sisin içinden birtakım acayip yaratıklar gelip geçiyordu sanki. Görünüyor, sisi dağıtıp süren rüzgarın önünden kaçıp gidiyorlardı...

Ay bulutların arasından çıkıp görününce denizin yüzeyi kıpır kıpır oluyor, parlıyor, sonra yine sönüyor, yine aydınlanıyor, canlanıyordu. Çocuk sessizce ışıldayan yıldızlara bakıp düşündü: "Hangileriniz koruyucu yıldızsınız? Orhan Atanın yıldızı hanginiz, Mılgın Akayın yıldızı hanginiz, babam Emrayın'ın yıldızı hanginiz? Şu son günlerde hiç görünmediniz ey yıldızlar! Şimdi ben yapayalnızım, nereye gittiğimi bilmiyorum. Ama artık korkmuyorum, çünkü sizi görüyorum gökyüzünde. Bilmediğim tek şey, hanginizin benim yıldızım olduğudur. Olanlardan siz sorumlu değilsiniz. Bizi göremezsiniz. Büyük Sis bizi saklıyordu çünkü. Ben şimdi yalnızım. Onlar uzun bir yolculuğa çıktılar. Onlar sizi çok seviyordu ey yıldızlar! Karaya ulaştıracak yönü bulmak için sizi öyle beklediler, öyle çok istediler ki! Orhan Ata yıldızların hiç yanılmadığını söylemişti. Bunu bileyim istiyordu... Ama, olanlardan siz sorumlu değilsiniz. Ben de yakında öleceğim. İçecek suyum yok, gücüm yok ve nereye gittiğimi bilmiyorum. Azıcık suyum daha var, artık dayanamıyorum, onu da içeceğim. Hiç, hiç gücüm kalmadı. Bugün fok derisinden yapılan balık torbasının bir parçasını çiğnedim. Ama artık

iğreniyorum, yiyemeyeceğim, içim dışıma çıkıyor. Az sonra kalan suyu içeceğim. Belki bir daha görüşemeyiz, onun için şunu söylemek istiyorum: Orhan Ata, Mılgın Akay ve babam Emrayın, sizi çok seviyorlardı. Sabaha kadar dayanırsam sizinle o zaman vedalaşırız..."

Az sonra kayık yine büyük bir sis bulutuna girdi. Yine her şey görünmez oldu. Kayık, rüzgar ve dalgaların itişile ilerlemeye devam ediyordu. Ama bunun da önemi yoktu artık Kirisk için. Kalan son suyunu, o kokmuş suyu da içmiş, arkada, fiçinin yanında, Orhan Atanın yerinde duruyordu. Bitkindi. Artık sis de korkutmuyordu onu: Ölüme hazırlanıyordu çünkü. Yıldızları bir daha göremeyeceğine, onlara veda edemeyeceğine üzülüyordu şimdi... Gittikçe daha kötü hissediyordu kendini...

Yan uykuda, yarı baygın durumda öylece yatıyordu. Günün hangi saatinde olduğuna dair en küçük bir bilgisi yoktu. Belki gece yarısıydı, belki sabah olmak üzereydi. Söylemesi zor. Rüzgarın önünde uçşan duman gibi hafif bir sis kaplamıştı denizin yüzünü.

Talih vardır güldürür, talih vardır öldürür. Çocuk duyabilir ya da duymayabilirdi. Ama duymuştu işte. Birden bir ses, başının üzerinde kanat çırpışlarını, vınlamasını andıran bir ses duymuş, karanlıkta bir şey kayığın üzerinden geçip gitmişti. Yerinden sıçradı, şimşek çakması kadar kısa bir zamanda o geçen şeyin bir kuş, geniş kanatlarını çırpın büyük bir kuş olduğunu anlamıştı.

— Aguguk! Aguguk! diye bağırdı.

Bu kutup baykuşunun uçuş yönünü de ve o sırada rüzgarın ne yandan estiğini de belirleyebilmişti. Soldan geliyor ve sol kulağının ardından ensesine çarpıyordu.

— Aguguk!

Kuşun ardından böyle bağırdı ve sonra Orhan Atanın dümen koluna yapışarak kayığı kuşun uçtuğu yöne çevirdi.

Kalan bütün gücünü topladı, bütün dikkatini vererek dümen koluna asıldı. Hiçbir şey düşünmüyor, yalnız rüzgarı ve kuşun uçuş yönünü unutmamaya çalışıyordu.

O kutup kuşunun nereden gelip nereye gittiğini bilmiyordu. Bir adadan karaya mı, yoksa karadan adaya doğru mu uçuyordu? Orhan Atanın dediğini de unutmamıştı: Bu kuş deniz üzerinde dosdoğru uçardı. Geceleyin ve sisli havalarda uçabilen en güçlü, en büyük kuştı ve şimdi, o, onun çizdiği doğruyu takip ediyordu.

Dalgadan dalgaya atılıyordu kayık. Rüzgarın yönü değişmiyordu. Karanlıklar dağılıp açılıyor, ufukta gökyüzü hafifçe aydınlanmış bulunuyordu. Tam ileride, dosdoğru önünde, göğün koyu mavi olduğu yerde, bir yıldız ışıldıyordu tek başına. Tam kayığa istediği yönü verdiği zaman görmüştü o yıldızı. Demek ki ona doğru gitmeliydi. Aguguk kuşu da o yöne uçup kaybolduğuna göre, yıldıza doğru gidecekti. Bu yıldızı tanımiyordu ama gözünü ondan ayırmıyor ve rüzgarın hep ensesine doğru esmesine dikkat ediyordu. Bu rüzgar onun yönüydü, gücü ve nefesiydi.

"Es rüzgar, dayan rüzgar, sakın durma! Adını bilmiyorum, Orhan Ata olsaydı söylerdi. Gel benim kardeşim ol. Sakın durma ey rüzgar, sakın yönünü değiştirme. İstersen bu yönde uzun süre esebilirsin. Yardım et bana ey rüzgar! Sakın gitme! Adını da öğrenir ve seni adıyla ça-ğırırım, ister misin sana Orhan adını, Orhan Atanın adını vereyim? Seni hep Orhan Rüzgarı diye çağırırım, sen de beni tanırsın..."

Kirisk, iyilik rüzgarına böyle yalvarıyor, can ve gönülden esmeye devam etmesini istiyordu. Yön gösteren yıldızdan da gözünü ayırmıyordu. "Seni seviyorum ey benim parlak yıldızım." diyordu. "Yüksekte, uzakta ve karşımda-sın. En büyük, en güzel yıldız sensin. Yalvarım kaybolup gitme, orada dur ve sakın sönme. Ben sana doğru geliyorum. Aguguk da sana doğru gidiyordu. Nereye gittiğini bilemiyorum, adaya mı, karaya mı? Bir adaya gitmişse, gider orada ölürüm. Adını bilmiyorum, bunun için bana kızma. Öğrenmeye zamanım olmadı. Babam Emrayın olsaydı söylerdi adını. İstersen sana babamın adını vereyim. 'Emrayın Yıldızı' diyeyim sana. Gökyüzünde görüldüğün zaman sana selam veririm, adını fisıldarım. Bana yardım et Emrayın Yıldızı, vaktinden önce sönüp gitme sakın, bulutların arkasında kaybolma..."

Böyle yalvanyordu yol gösteren yıldıza. Sonra dalgalara da yalvanyordu: "Dalgalar, kayığımı itip götürüyorsunuz, ne iyisiniz şimdi! Size 'Mılgın Akay Dalgaları' diyeceğim. Siz de aguguk kuşunun uçup kaybolduğu yöne gidiyorsunuz, üzün süre istediğiniz yere gidebilirsiniz. Sakın durmayın, yönünüzü değiştirmeyin ey Mılgın Akay Dalgaları! Kürek çekerdim ama hiç gücüm kalmadı. Görüyorsunuz, kendimi sizin insafınıza bıraktım. Eğer hayatta kalırsam, Orhan Ata Rüzgarı'nı ve Emrayın Yıldızını takip ettiğinizi hiç

unutmayacağım. Herkese söyleyeceğim bunu: Mılgın Akay Dalgaları şans getirir, diyeceğim. Bana yardım edin Mılgın Akaylar, gitmeyin, beni bırakmayın..."

Emrayın Yıldızı bütün yıldızlardan daha çok kaldı, daha çok parladı gökyüzünde. Şafak sökünceye kadar gökyüzünde parlayan tek yıldız o idi. Şafakta billur ışıklarını saçtıktan sonra, sabah rüzgarında yavaş yavaş sönüp gitti. Hava boz bir renk alınca da onun beyaz lekesi uzun süre silinmedi gökyüzünde.

Sabah böyle oldu. Sonra güneş de doğdu ve denizin üzerinde yükselmeye başladı. Kirisk hem sevindi hem korktu. Güneşi gördüğü için sevindi ve denizin uçsuz bucaksız olduğunu gördüğü için korktu. Güneş ışığında mavi yankıları oynaşan deniz kara denecek kadar koyu idi, ıssızdı, göz alabildiğine uzanıyordu. Çocuk dümen kolunu bırakmıyor, hafızasına da güvenerek rüzgarın yönünü tutmaya çalışıyordu. Çok yoruyordu bu da onu... Şimdi hatırladığı tek şey başının döndüğü, gözlerinin karardığı idi...

Kayık kendi başına gidiyordu...

Kirisk kendine geldiğinde, güneş gökyüzünün öbür ucuna ulaşmıştı. Biraz açıldı. Titreyen ellerine dayanarak kayığın arka tarafına kadar güçlükle süründü ve orada durdu. Gözlerini kapatıp baş dönmesinin geçmesini bekledi. Sonra açtı gözlerini. Kayık dalgalara batıp çıkıyordu. Göz alabildiğine uzanan deniz köpükleniyor ve sayısız yansılar parlıyordu. Kirisk ileriye baktı... Aa! Gözlerini ovuşturarak bir daha baktı. Şaşkınlıktan donup kaldı. İleride, denizin oluşturduğu koyu yeşil kabartının gerisinde Ala Köpek koşuyordu! Ala Köpek ona doğru geliyordu! Büyük Ala Köpek!

Dalgaların üzerinden ve onların bittiği yerde, boz-mavi tepelerden oluşan kıyı şeridi görünmeye başlamıştı.

Ala Köpek, kulakları kara, kasığı beyaz Ala Köpek, öteki tepelerin, dağların hepsinden daha yüksekti.

Bilinmeyen zamanlardan beri onun eteğine çarparak kınlan dalgaların köpük saçakları görünüyor, kıyıya yakın yerlerde cıyaklayan martıların sesleri de duyuluyordu. Martıları kayığı ilk görenler. Tepede felaket korkusuyla yakılan işaret ateşinin dumanı yükseliyordu. Dik yamaçta yakılan ateş sönmek üzereydi.

Deniz kıyısında koşan Ala Köpek Sana geliyorum., yapayalnızım. Orhan Atam yok,

Babam Emrayın yok,

Akam Mılgın yok...

Nerede olduklarını gel bana sor.

Ama bırak da önce kana kana su içeyim...

Adına yakılan türkünün, kendisi için söylenecek ve ömrünün sonuna kadar birlikte yaşayacağı şarkının ilk sözleri bunlar olacaktı. Kirisk bunu biliyor, anlıyordu...

üğuldayan denizin dalgaları gecenin karanlığında saldırıyor, kayalara çarparak çatlıyor, kaya kadar sağlam olan toprak ise, inim inim inleyerek denizin bu saldırılarını püskürtüyordu.

Gündüzler gündüz, geceler gece olalı beri, ta yaradılıştan beri, bu iki doğa gücü savaş halindeydiler. Denizle kara var oldukça, bu savaş, gündüzler boyu, geceler boyu, sonsuza kadar sürüp gidecektir.

Bütün gündüzler, bütün geceler boyu... Bir gece daha sona ermişti...

Denizde Orhan Ata Rüzgarı uğulduyor, Mılgın Akay Dalgaları yuvarlanıyor, pırl pırl gükkubbenin bir ucunda, Emrayın Yıldızı ışıl ışıl parlıyordu.

... bir gün daha doğuyordu.

Baylık Köyü Aralık 1976 - Ocak] 977